

Državni zbor je na podlagi prvega odstavka 13. člena Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96, 7/99 – ZVKD in 110/02 – ZGO-1) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1 in 8/10 – ZSKZ-B) ter v zvezi s 108. členom Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10 in 80/13) na seji dne 30. januarja 2014 sprejel

ODLOK
o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2013–2017
(OdPVRPŠJ13–17)

1. UVOD

1.1. Pravne podlage za upravljanje zavarovanega območja in temeljne analize

Pravna podlaga

Pravna podlaga za sprejem tega odloka je 13. člen Zakona o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96, 7/99 – ZVKD in 110/02 – ZGO-1, v nadaljnjem besedilu: ZRPŠJ) v zvezi s 60. členom Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1 in 8/10 – ZSKZ-B, v nadaljnjem besedilu: ZON).

Drugi ključni predpisi in pravni akti

Ključni predpisi in drugi pravni akti v zvezi z delovanjem Regijskega parka Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: PŠJ) so tudi:

- Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12 in 92/13)
- Zakon o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04 in 61/04 – ZDru-1),
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39 in 90/12, v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1),
- Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 110/02 – ZGO-1, 2/04 – ZZdr1-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08 in 57/12),
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11 in 57/12),
- Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Park Škocjanske jame, Slovenija (Uradni list RS, št. 68/96, v nadaljnjem besedilu: sklep),
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr. in 39/13 – odl. US, v nadaljnjem besedilu: uredba o posebnih varstvenih območjih),
- Uredba o ekološko pomembnih območjih (Uradni list RS, št. 48/04 in 33/13, v nadaljnjem besedilu: uredba o EPO),
- Operativni program – Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2007–2013, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela s sklepom št. 35600-3/2007/7 z dne 11. oktobra 2007 (v nadaljnjem besedilu: program upravljanja območij Natura 2000).

Drugi pravni akti, pomembni za delovanje PŠJ

Za delovanje PŠJ so pomembni tudi naslednji pravni akti:

- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04, v nadaljnjem besedilu: Strategija prostorskega razvoja),
- Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in družbenega plana za območje Občine Divača za obdobje 1986–2000 in družbenega plana Občine Sežana za območje Občine Divača za obdobje 1986–1990 (Uradni list RS, št. 92/03, v nadaljnjem besedilu: Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in družbenega plana Občine Divača) in
- Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih v občini Divača (Uradni list RS, št. 45/05 – uradno prečiščeno besedilo, 115/07 – obvezna razlaga in 119/08, v nadaljnjem besedilu: Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih občine Divača).

Mednarodno pravo

Ključni mednarodni akti in akti Evropske unije v zvezi s delovanjem PŠJ so:

- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 56/74), notificirana z Aktom o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 15/92 in 1/97, v nadaljnjem besedilu: Konvencija o svetovni dediščini),
- Konvencija o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 9/77), notificirana z Aktom o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 15/92 in 1/97) in Pariški protokol in Spremembe Konvencije o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic, ratificiran z Zakonom o ratifikaciji Pariškega protokola in Sprememb Konvencije o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 6/04, v nadaljnjem besedilu: Ramsarska konvencija),
- Mednarodni raziskovalni program Človek in biosfera (Man and biosphere, v nadaljnjem besedilu: MAB) v okviru Organizacije Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (v nadaljnjem besedilu: UNESCO),
- Konvencija o varstvu Alp, ratificirana z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o varstvu Alp (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 5/95, v nadaljnjem besedilu: Alpska konvencija),
- Konvencija o biološki raznovrstnosti, ratificirana z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 30/96, v nadaljnjem besedilu: Konvencija o biološki raznovrstnosti),
- Sklep Sveta z dne 18. julija 2005 o sklenitvi sporazuma o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic v imenu Evropske skupnosti (UL L št. 345 z dne 8. 12. 2006, str. 24),
- Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193), (v nadaljnjem besedilu: habitatna direktiva),
- Direktiva 209/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 20 z dne 26. 1. 2010, str. 7), zadnjič spremenjena z Direktivo Sveta 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193), (v nadaljnjem besedilu: ptičja direktiva),

- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (UL L št. 327 z dne 22. 12. 2000, str. 1), zadnjič spremenjena z Direktivo 2013/39/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. avgusta 2013 o spremembi direktiv 2000/60/ES in 2008/105/ES v zvezi s prednostnimi snovmi na področju vodne politike (UL L št. 226 z dne 24. 8. 2013, str. 1),
- Direktiva 2006/118/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o varstvu podzemne vode pred onesnaževanjem in poslabšanjem (UL L št. 372 z dne 27. 12. 2006, str. 19) in
- Direktiva Sveta z dne 21. maja 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode (91/271/EGS) (UL L št. 135 z dne 30. 5. 1991, str. 40), zadnjič spremenjena z Uredbo (ES) št. 1137/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2008 o prilagoditvi nekaterih aktov, za katere se uporablja postopek, določen v členu 251 Pogodbe, Sklepu Sveta 1999/468/ES, glede regulativnega postopka s pregledom – Prilagoditev regulativnemu postopku s pregledom – Prvi del (UL L št. 311 z dne 21. 11. 2008, str. 1).

Analize

Program varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2013–2017 (v nadaljnjem besedilu: PVR) temelji na analizah stanja, ki jih je pripravil upravljavec zavarovanega območja, in sicer analizi stanja naravnih vrednot, analizi stanja biotske raznovrstnosti, analizi pritiskov in tveganj za zavarovano območje, analizi prednosti, pomankljivosti, priložnosti in nevarnosti (v nadaljnjem besedilu: analiza SWOT), na dokumentih, ki jih kot strokovne podlage pripravijo strokovne službe, ter drugih javno dostopnih podatkih.

1.2. Namen in zgradba PVR

Namen

PVR je podlaga za letne programe dela upravljavca PŠJ, Javnega zavoda Park Škocjanske jame (v nadaljnjem besedilu: zavod).

PVR je temelj za usmerjanje razvoja na zavarovanem območju, ki v največji meri upošteva cilje varstva narave in možnosti za razvoj lokalnih skupnosti. Hkrati je tudi podlaga za regionalne in lokalne dokumente s področja gospodarskega, družbenega, kulturnega, okoljskega in prostorskega razvoja.

Zgradba

V skladu s sedmim odstavkom 53. člena ZON mora imeti regijski park načrt upravljanja. Na podlagi določbe 60. člena ZON je načrt upravljanja zavarovanega območja (v nadaljnjem besedilu: načrt upravljanja) programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve, način izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja ter podrobnejše usmeritve za varstvo naravnih vrednot na zavarovanem območju ob upoštevanju potreb razvoja lokalnega prebivalstva. Predlog načrta upravljanja pripravi upravljavec na podlagi akta o zavarovanju in ob strokovni pomoči organizacije, pristojne za ohranjanje narave, sprejme pa ga organ, ki je sprejel akt o zavarovanju. Načrt upravljanja za zavarovano območje, ki ga je ustanovila država, sprejme vlada z uredbo, pri čemer pa po specialni ureditvi iz ZRPŠJ PVR sprejme Državni zbor Republike Slovenije.

Lokalne skupnosti na zavarovanem območju sodelujejo v postopku sprejemanja načrta upravljanja z mnenjem.

V skladu z 61. členom ZON je načrt upravljanja podlaga za urejanje prostora in rabo naravnih dobrin in mora vsebovati:

- celovito oceno stanja narave, posegov in dejavnosti ter ekonomske in socialne sestave prebivalstva,
- oceno stanja naravnih vrednot na zavarovanem območju,
- oceno stanja na vplivnem območju,
- določitev načinov uresničevanja nalog varstva na zavarovanem območju in ukrepov za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju,
- določitev podrobnejših razvojnih usmeritev in načini njihovega uresničevanja s prednostnim upoštevanjem tradicionalnih načinov rabe in opravljanja dejavnosti,
- smernice za povezovanje sektorskih načrtov gospodarjenja z naravnimi dobrinami,
- določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti,
- določitev načinov financiranja za zagotavljanje namenov varstva in razvoja,
- umestitev in konkretizacijo varstvenih režimov v prostor,
- program izvajanja načrta upravljanja.

Poleg sestavin iz prejšnjega odstavka ZRPŠJ določa naslednje obvezne vsebine načrta upravljanja za PŠJ:

- celovita ocena stanja v parku,
- cilji varstva in razvoja ter načini uresničevanja teh ciljev,
- ocena stanja na vplivnem območju parka in določitev ukrepov za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov,
- načini uresničevanja razvoju parka prilagojene davčne in drugih spodbujevalnih politik, subvencioniranja, nadomestil in spodbujevalne posojilne politike z merili in predvidenimi postopki,
- potrebna sredstva in njihovi viri,
- prostorske opredelitve načrtovanih varstvenih in razvojnih posegov v parku,
- določitev za park primernih dejavnosti in smernice za njihov razvoj.

1.3. Razmerje PVR do drugih programskih aktov

PVR morajo pri pripravi svojih občinskih prostorskih načrtov v skladu z 61. členom ZON upoštevati posamezne občine, ki se nahajajo znotraj meja PŠJ.

Usmeritve za načrtovanje drugih dejavnosti v PŠJ, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, upravljanje z vodami, ribištvo, lovstvo, izkoriščanje mineralnih surovin ter gospodarstvo, drobna obrt in podjetništvo, morajo v svojih načrtih za izvedbo 60. člena in na podlagi 61. člena ZON upoštevati ustrezne službe, ki pokrivajo posamezna področja.

1.4. Splošni opis zavarovanega območja

1.4.1. Geografska lega, meje in velikost PŠJ

Lega

PŠJ se nahaja na Škocjanskem krasu, obsežni uravnani pokrajini na nadmorski višini med 420 in 450 m, ki pripada jugovzhodnemu robu matičnega Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n.m.) in Vremščica (1027 m n.m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini.

Meje in velikost

PŠJ ima z ZRPŠJ določeno mejo zavarovanega in vplivnega območja, kar sovпада tudi z zavarovanjem Škocjanskih jam kot svetovne dediščine UNESCO in mokriščem mednarodnega pomena po Ramsarski konvenciji. Zavarovano območje PŠJ meri 402 ha, vplivno pa okoli 45.000 ha, zajema celotno porečje reke Reke in se razprostira v šest občin.

Biosferno območje Kras v sklopu MAB ima poleg zavarovanega in vplivnega območja PŠJ določeno še prehodno oziroma tranzicijsko območje, ki obsega ves preostali del občine Divača. To območje je pogosto imenovano tudi območje komunikacije, saj so dejavnosti v njem vezane na različne kmetijske dejavnosti, bivanjska naselja in drugo rabo, kjer lokalne skupnosti, znanstveniki, strokovne službe, nevladne organizacije, kulturne skupine ter drugi deležniki delujejo skupaj.

1.4.2. Status, dejavnosti ter lastništvo in upravljanje

Status

PŠJ je bil za zavarovano območje kot regijski park razglašen z ZRPŠJ. Upravljavca PŠJ je zavod, ki ga je s sklepom ustanovila Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada). Le-ta pa tudi zagotavlja sredstva za izvajanje nalog javne službe ohranjanja narave.

Dejavnosti

V okviru javne službe opravlja zavod več dejavnosti, med katerimi so priprava programa in razvoja Škocjanskih jam, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in zavarovanje spomenikov in znamenitosti na območju parka, stalno spremljanje in analiza stanja naravnih vrednot in kulturne dediščine v PŠJ, usklajevanje raziskovalnih nalog v zvezi s PŠJ ter organizacija raziskovalnega dela, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za javno predstavitev PŠJ, izvedba in organizacija izobraževanja, priprava in vzdrževanje poti in označb v parku, sodelovanje z lastniki posameznih spomenikov v PŠJ □ strokovna pomoč in svetovanje, vzdrževanje jamske infrastrukture za obisk jam in opravljanje vodniške službe po PŠJ in jamah ter vodenje informacijskega centra. Pomembno vlogo pa ima zavod tudi pri razvijanju in vzpodbujanju trajnostnega turizma ter vključevanju lokalnega prebivalstva in skupnosti v programe izobraževanja v PŠJ.

Ohranjanje narave je absolutna prednostna naloga zavoda, zato bo načrtovanje in usmerjanje obiska (časovno in prostorsko) nujno za preprečevanje vsakršne prekomerne obremenitve tako ranljivega območja, kakor so Škocjanske jame in celotno območje PŠJ.

Lastništvo in upravljanje

Zavod je v letu 1999 od prejšnjega upravljavca Škocjanskih jam prevzel v upravljanje celotni jamski splet z vso pripadajočo infrastrukturo. Poleg tega je prevzel tudi drugo infrastrukturo, ki vključuje gostinski obrat, katerega oddaja v najem. V zadnjih letih je zavod vlagal v obnovo infrastrukture s poudarkom na promociji Škocjanskih jam v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: RS) in v tujini.

Zavod ima v upravljanju precej stavbnih, kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki so v lasti zavoda oziroma RS, in sicer v skupni površini 34,9 ha.

1.5. Naravovarstveni pomen zavarovanega območja

1.5.1. Državni pomen

Škocjanske jame z okolico so zaradi izjemnih naravnih danosti in svoje strateške lege na stičišču različnih trgovskih poti umeščene na svetovni zemljevid že od obdobja prazgodovine naprej. Kljub zavedanju, da gre za enkraten jamski splet z veliko rastlinsko in živalsko pestrostjo in bogato kulturno dediščino, je bilo obravnavano območje na državni ravni zavarovano šele leta 1996 z ustanovitvijo regijskega parka. Vse naravne vrednote v PŠJ so državnega pomena. Celotno zavarovano območje je tudi del omrežja Natura 2000 in ekološko pomembno območje.

Aktivnosti bodo v prihodnosti usmerjene k še večji prepoznavnosti PŠJ na vseh navedenih ravneh.

1.5.2. Mednarodni pomen

Škocjanske jame so mednarodno priznано območje svetovnega pomena, zato je odgovornost države za njihovo ohranjanje še večja in pomembnejša.

Namen Konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Vsebina konvencije je povezana z drugimi mednarodnimi pogodbami, med katerimi je treba izpostaviti Ramsarsko konvencijo, Konvencijo o biološki raznovrstnosti in Konvencijo o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali, ki je bila v slovenskem pravnem redu ratificirana z Zakonom o ratifikaciji konvencije o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 18/98 in 27/99, v nadaljnjem besedilu: Bonnska konvencija), kakor tudi z evropsko zakonodajo, kjer je treba izpostaviti usklajenost evropskega ekološkega omrežja Natura 2000.

Na svetu je po zadnjih podatkih centra UNESCO le 21 lokacij – med njimi tudi PŠJ – ki so hkrati na seznamu svetovne dediščine, seznamu mednarodno pomenih mokrišč Ramsarske konvencije in v MAB.

Svetovna dediščina UNESCO

Škocjanske jame so naravni pojav izjemne svetovne vrednosti. Na seznam svetovne kulturne in naravne dediščine so bile v okviru Konvencije o svetovni dediščini vpisane leta 1986. V skladu z 2. členom te konvencije mora vsako vpisano območje svetovne dediščine izstopati v svetovnem merilu glede na estetska ali znanstvena merila in temeljiti na zmožnosti države, da zagotovi dolgoročno ohranjanje območja izjemne univerzalne vrednosti in integritete.

Ramsarsko območje

Škocjanske jame so bile leta 1999 vpisane tudi na seznam mednarodno pomembnih mokrišč v skladu z Ramsarsko konvencijo, in sicer kot prvo podzemno mokrišče v skladu z merili, določenimi za podzemeljske hidrološke sisteme.

Biosferno območje (MAB)

MAB – Človek in biosfera – je UNESCO medvladni program, ki vzpostavlja svetovno mrežo biosfernih območij, kjer se ohranja biotska raznovrstnost in spodbuja trajnostni razvoj. Leta 2004 je bil PŠJ sprejet v svetovno mrežo območij MAB kot Biosferno območje Kras, ki odkriva povezanost človeka z naravo in pomen izobraževanja za ohranjanje kakovosti bivanja. Območje se predstavlja tudi v okviru regijske povezave biosfernih območij EuroMAB. S svojimi letnimi programi, pripravljenimi v skladu s Strategijo in statutarnim

okvirom (Statutory Framework) za razvoj svetovnega omrežja biosfernih območij, sprejeto v Sevilli marca 1995, zavod izvaja dejavnosti, ki so trajnostno naravnane in temeljijo na izobraževanju, povezavi znanosti in družbe ter vzpodbujanju trajnostnega razvoja na zavarovanem, vplivnem in prehodnem območju.

1.6. Splošni opis vplivnega območja

Vplivno območje PŠJ je veliko okoli 45.000 ha in pokriva porečje reke Reke, vključno z njenim prehodom v kraško podzemlje obsežnega kraškega vodonosnika, torej del kontaktnega krasa, ki je strokovno opredeljen kot Divaški prag. Razteza se na območju šestih občin, in sicer Divače, Hrpelj - Kozine, Ilirske Bistrice, Pivke, Postojne in Loške doline.

Celotno območje gradijo karbonatne kamnine (v največji meri apnenec) in nekarbonatne sedimentne kamnine (v največji meri peščenjaki in laporji, ki tvorijo fliš). V dnu doline Reke so ponekod še debeli nanosi rodovitnih aluvialnih naplavin. Območje Snežnika (1796 m n.m.) na vzhodu pokrivajo obsežni gozdovi, ki so večinoma dobro ohranjeni in nudijo življenjsko okolje številnim živalskim in rastlinskim vrstam ter predstavljajo eno večjih sklenjenih neposeljenih območij v Evropi. Severni del vplivnega območja pripada Slavenskemu ravniku in Vremščici. To območje sestavljajo tri vzporedna srednje visoka slemena (od 700 m n.m. do 823 m n.m.) z vmesnimi kraškimi podolji. Najvišji vrh tega dela je Vremščica (1027 m n.m.). Pri Rakuliku in Sajevčah je kontaktni kras med krednim apnencem in eocenskim flišem. Na tem območju so slepe doline, kjer kratki potoki ob prestopu z laporja in peščenjaka na apnenec hitro poniknejo. Na jugu se razprostirajo flišnati Brkini, ki z gričevnato zgradbo in vmesnimi grapami tvorijo drugačen tip krajine, kakor je severni kraški del.

Največja količina padavin je na območju Snežnika (več kakor 2500 mm na leto) in se zmanjšuje proti zahodu in jugu. Za vplivno območje so značilne tudi poplave. Te so posledica velikega razmerja med največjim in najmanjšim pretokom (razmerje je približno 1:3000), ki je značilno za povirna kraška območja. Največje območje poplav je v Ilirskobistriški kotlini, in sicer obsega maksimalno od 6 do 7 km² površine. Poplave so vsakoletne, vendar kratkotrajne, običajno trajajo le nekaj ur.

Varstveni režimi za vplivno območje so predpisani v 8. členu ZRPŠJ in se nanašajo predvsem na zagotavljanje obstoječega vodnega režima Reke in ugodnega stanja voda.

1.7. Upravljanje zavarovanega območja

1.7.1. Organiziranost upravljavca

V zavodu je bilo v letu 2012 za nedoločen čas zaposlenih 22 delavcev. Od tega je skoraj polovica strokovnih delavcev, drugi pa opravljajo naloge nadzora in vodenja po PŠJ ter naloge uprave.

Dodatni delavci se zaposlujejo sezonsko za določen čas. V letu 2012 je bilo v turistični sezoni od začetka maja do konca oktobra zaposlenih dodatnih trinajst ljudi. Poleg delavcev zaposlenih za določen čas se v času sezone v zavodu zaposluje tudi študente. Za izvajanje projektov so bili dodatno zaposleni trije sodelavci.

1.7.2. Upravljanje z nepremičninami

Od 402 ha celotne površine PŠJ je 35 ha (okoli 9 %) površin v lasti RS.

V prvih letih delovanja PŠJ so bili izvedeni odkupi stavbnih zemljišč z ruševinami, gozdnih in kmetijskih zemljišč iz lastnih sredstev zavoda. V letih 2006 in 2007 je bil kot zadnji odkupljen tudi kulturni spomenik Matavun št. 8, katerega obnova je bila dokončana v letu 2011. Te nepremičnine so v lasti zavoda.

V letu 2008 je zavod prejel namenska sredstva od Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije za odkup kmetijskih zemljišč v PŠJ. Vsi odkupi so bili izvedeni do konca leta 2010. Prednostno so se odkupovala kmetijska zemljišča, na katerih se nahajajo naravni spomeniki. Po letu 2008 zavodu namenska sredstva za odkup niso bila več dodeljena.

V letu 2010 je bil izveden vpis vseh parcel v lasti RS v Centralno evidenco nepremičnin (v nadaljnjem besedilu: CEN) pri Ministrstvu za notranje zadeve (tedaj Ministrstvo za javno upravo), kjer je bilo oblikovanih 13 kompleksov, in sicer:

- bregovi pred ponorom Reke,
- Jurjev dol s stenami dola Lisičine,
- uprava Parka Škocjanske jame, Slovenija,
- J'kopinov skedenj, Jurjev skedenj,
- ob regionalni cesti za Matavunom,
- razpršeno,
- kapnik v Lipjih jamah,
- dolina Globočak,
- Velika dolina,
- Mala dolina,
- informacijski center PŠJ,
- parkirišče – trg v Matavunu,
- objekt Matavun št. 8.

Za odkup zemljišč v PŠJ zaradi zagotavljanja ustreznega zavarovanja naravnih vrednot in kulturne dediščine bo zavod tudi v prihodnje potreboval namenska sredstva.

1.7.3. Urejanje prostora

Podlagi za prostorsko načrtovanje na območju PŠJ sta Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in družbenega plana občine Divača in Odlok o prostorskih ureditvenih pogojih občine Divača. V pripravi na Občini Divača pa je občinski prostorski načrt v skladu z Zakonom o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 – ZVO-1B, 108/09, 80/10 – ZUPUDPP, 106/10 – popr., 43/11 – ZKZ-C, 57/12 in 57/12 – ZUPUDPP-A, v nadaljnjem besedilu: ZPNačrt).

1.7.4. Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju

V preteklem petletnem obdobju (2008–2012) je zavod v povprečju četrtno vseh prihodkov pridobil iz proračuna RS, polovico iz lastne dejavnosti, iz drugih virov, med njimi tudi mednarodnih programov, Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS ter strukturnih skladov (Evropskega sklada za regionalni razvoj, v nadaljnjem besedilu: ESRR) pa preostalo četrtno.

V istem obdobju je bilo v povprečju največ odhodkov namenjenih stroškom dela in materialnim stroškom, medtem ko je bila skoraj ena četrtna sredstev namenjena za investicije in četrtna za programe in projekte. V okviru programov in projektov je bilo 87 % sredstev namenjenih za investicije (v večini sredstva ESSR). Po Odredbi o razdeljevanju

dela sredstev javnega zavoda Park Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 84/99, v nadaljnjem besedilu: odredba o razdeljevanju dela sredstev PŠJ) je bilo za fizične osebe namenjeno od vseh prihodkov 1 %, od lastnih prihodkov to znaša 2,6 %, za urejanje naselij v parku pa je bilo v povprečju namenjenih 5 % vseh odhodkov.

2. OPIS IN CELOVITA OCENA STANJA V PŠJ

2.1. Opis in ocena stanja ohranjenosti narave

2.1.1. Neživa narava

2.1.1.1. Geološke značilnosti

Škocjanske jame so nastale v krednih in paleocenskih apnencih v bližini stika z neprepustnimi flišnimi kamninami eocenske starosti. Ta kamninski stik, ki se nahaja nekaj kilometrov južneje, je pomemben za nastanek in oblikovanje jam. Na flišnih kamninah, ki so iz kremenovih peščenjakov, konglomeratov in laporja, se zbira voda velike površinske reke Reke, ki potem, ko prestopi na apnenec, ponikne v Škocjanske jame. Na nastanek in smer rovvov je najbolj odločilno vplivala plastovitost kamnine in tektonska porušenost, torej lezike – presledki med plastmi kamnine – ter prelomi in izrazite prelomne cone.

Škocjanske jame so nastale v debeloskladovitih ali neskladovitih gornjekrednih apnencih. Le južni del jame, Tiha jama, je nastala v drobnoskladovitem gornjekrednem in paleocenskem apnencu. Na območju jame vpadajo skladi proti JZ pod kotom 20–30°. Ti apnenci so zelo čisti. Ker je v njih zelo malo netopnega ostanka, na površju ni mogla nastati sklenjena odeja prsti.

Prvi jamski rovi so se oblikovali ob prelomih in razpokah ter lezikah, ob katerih je prišlo do tektonskih premikov. Dobro vidni prelomi so v stenah Male doline pod Škocjanom in v Šumeči jami. Tektonsko poškodovane lezike so zlasti dobro vidne v Oknu med obema dolinama, ob taki leziki je nastal tudi Slap. V obeh udornih dolinah in v Šumeči jami so do nekaj deset metrov široke razpoklinske cone, ki potekajo v smeri S–J ter SZ–JV. Ob njih so nastali prvi kanali, pozneje v razvoju jame pa je prihajalo ob njih do velikih odlomov ali podorov. Tako so lahko nastale velike udorne doline in dvorane v jami, podorno kamenje pa je Reka sproti raztapljala in odnašala iz jame.

2.1.1.2. Relief

Škocjanski kras, obsežna uravnana pokrajina na nadmorski višini med 420 in 450 m, pripada jugovzhodnemu robu Krasa. Nad njim se na severu vzpenjata Gabrk s Čebulovico (642 m n. m.) in Vremščica (1027 m n. m.), proti vzhodu in jugu pa flišno vznožje Vremščice in flišni Brkini. Proti severozahodu se prek Divaškega krasa nadaljuje v kraških planjavah in gričevjih.

Površje Škocjanskega krasa je v grobem uravnano, v drobnem pa močno razčlenjeno. Ker ga gradijo apnenci, se je tu razvil značilni tip reliefa, prav po tej pokrajini imenovan kras.

Glavni vzrok za nastanek krasa in kraškega reliefa je topnost kamenin, ki gradijo zemeljsko površje. Voda glavni mineral apnenca kalcit raztaplja in ga odnaša skozi podzemne kanale v obliki raztopine. Zato na površju kameninskega drobirja skorajda ni.

Padavinska voda na krasu odteka skozi razpoke v podzemlje. Tako nastanejo jame, na površju pa kraške kotanje različnih velikosti. Najpogostejše so vrtače. To so lijakaste ali skledaste vdolbine, povečini do 10 m globoke in s premerom do 50 m. Nastale so tam, kjer je navpično prenikanje v globino mogoče in raztapljanje kamnine najmočnejše.

Vrtače so zelo pomembna reliefna oblika na Škocjanskem krasu. Z njihovih pobočij in dna je bilo kamenje odstranjeno, dno pa izravnano. Del kamenja je bil podkopen pod prst v dnu vrtače, preostali del pa zložen v suhe zidove. To je predstavljalo prve skromne njive na krasu. Dna vrtač so bila uporabljena tudi za vodne zbiralnike – kale – za napajanje živine. Ilovica v dnu vrtač je postala neprepustna, če je bila dobro prenetena.

Veliko večje kakor vrtače so udornice. Nastale so z rušenjem stropov nad podzemnimi votlinami. Običajno imajo strma pobočja, pa tudi navpične skalne stene so pogoste. Udornice ne nastanejo nenadoma z udorom, ampak z dolgotrajnim krušenjem stropa in sten nad dvoranami in tokavo podzemne Reke, ki raztaplja odpadlo kamenja in ga tako odnaša proč.

Največji udornici sta 122 m globoki dol Sokolak, katerega prostornina znaša 8,5 milijona m³, in Globočak (4,6 milijona m³). Skupina udornic, ki je nastala pri vходу v Škocjanske jame – Velika dolina, ki je globoka 164 m, Mala dolina, Sapendol ter dol Lisična – pa imajo skupno prostornino 6,2 milijona m³.

Posebna oblika na površju nad Škocjanskimi jamami so brezstropne jame. Nastanejo z zniževanjem površja zaradi raztapljanja apnenca, medtem ko se jame, ki jih je vodni tok že zapustil, ne spreminjajo. Ko površje doseže jamo, tej najprej razkroji strop in jama se odpre. Nad Škocjanskimi jamami se nahajata velika nekdanja jama in velik stalagmit, ki stoji na prostem.

2.1.1.3. Hidrološke značilnosti

Jamo je oblikovala ponikalnica Reka, ki zbere večino vode na nepropustnih flišnih kamninah. Njen srednji pretok pred ponori je 8,95 m³/s, ob izjemnih poplavah pa do 387 m³/s. Po močnih padavinah Reka poplavlja, običajne poplavne vode sežejo v jami do 30 m visoko, najvišje znane pa so dosegle višino 132 m. Reka teče od Škocjanskih jam skozi kraško podzemlje proti približno 35 km oddaljenim izvirov Timave na italijanski strani.

Ocena stanja

- Površinske vode

Po podatkih iz publikacije Vode v Sloveniji – ocena stanja voda za obdobje 2006–2008 (Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana, 2010) je kemijsko stanje Reke dobro. Ekološko stanje Reke v obdobju 2006–2008 je prav tako dobro. Ocena kemijskega stanja za leto 2010 je po podatkih ARSO dobro, ekološko stanje po modulih ter glede na posebno onesnaževala za leti 2009 in 2010 je dobro ali zelo dobro, zaključna ocena stanja voda pa se zaradi bioloških analiz na vsake tri leta poda na vsakih šest let (Ocena stanja rek v Sloveniji v letih 2009 in 2010, ARSO, Ljubljana, januar 2012).

- Podzemne vode

Po podatkih iz publikacije Vode v Sloveniji – ocena stanja voda za obdobje 2006–2008 (Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana, 2010) je kemijsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini dobro. Količinsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini

je prav tako dobro. To potrjujejo tudi vmesna poročila kemijskega stanja za leti 2010 in 2011, zaključna ocena stanja voda pa se zaradi bioloških analiz na vsake tri leta poda na vsakih šest let (Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v Sloveniji v letu 2011, Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana, oktober 2012).

Kljub temu v Škocjanskih jamah še vedno občasno nastajajo pene, katerih izvor še ni povsem pojasnen. To lahko kaže na onesnaženja Reke, kar lahko negativno vpliva na podzemno živalstvo ne le Škocjanskih jam, ampak celotnega podzemnega toka Reke in kraškega vodonosnika nasploh. Rezultati analiz ne kažejo odstopanj od večletnega povprečja na posameznem merilnem mestu, zato je treba opraviti podrobnejše analize v sodelovanju z Agencijo Republike Slovenije za okolje (v nadaljnjem besedilu: ARSO).

Podrobneje je ocena stanja za Reko opisana v poglavju 3 tega odloka »Ocena stanja na vplivnem območju PŠJ«.

2.1.2. Živa narava

2.1.2.1. Habitatni tipi

Kartiranje habitatnih tipov za zavarovano območje PŠJ z okolico je leta 2004 po predpisani tipologiji opravil Center za kartografijo favne in flore (v nadaljnjem besedilu: CKFF). Tipologija temelji na rastlinskih združbah v kombinaciji s strukturnimi elementi in rabo tal. Popisanih je bilo 91 habitatnih tipov. Najznačilnejši habitatni tipi za PŠJ so:

Melišča, skalne stene in jame

Najznačilnejši habitatni tipi te skupine so apnenčaste stene z vegetacijo skalnih razpok in termofilna melišča. Na delih sten, ki so manj strmi, je ponekod razvita bujnejša vegetacija, prevladujejo vrste kamnitih kraških pašnikov in termofilnih gozdov mešanih listavcev. Prav tako se na delih, kjer ni zelo intenzivnega premikanja materiala, zaraščajo tudi melišča. V spodnjem delu skalnih sten nad strugo reke Reke in njenim ponorom je še en habitatni tip, in sicer vlažne skalnate stene. Gre za pomemben habitatni tip, ki je ena od posebnosti PŠJ in v katerem so termofilni in glacialni relikti.

Sklenjene gozdne površine

Na celotnem območju kartiranja prevladujeta termofilni gozd mešanih listavcev in termofilni hrastov gozd. Na večjih površinah je termofilnim drevesnim vrstam kot posledica pogoždovanja v preteklosti primešan črni bor ali pa ta tvori samostojne sestoje.

Termofilni gozdovi mešanih listavcev, termofilni hrastovi gozdovi in hrastovo-belogabrovi gozdovi so določeni v Uredbi o habitatnih tipih (Uradni list RS, št. 112/03, 36/09 in 33/13, v nadaljnjem besedilu: uredba o habitatnih tipih). Primes črnega bora oziroma smreke za te gozdne habitatne tipe pomeni neugodno stanje ohranjenosti.

Druge površine z drevesnimi vrstami

Mejice ter manjše skupine dreves in grmov najdemo na celotnem območju kartiranja. Predstavljajo pomemben habitatni tip, saj predstavljajo pomembno zatočišče in selitvene koridorje številnim živalskim vrstam. Po vrstni sestavi so zelo podobne okoliškimi gozdovom in grmiščem.

Ekstenzivna suha travišča

Med ekstenzivnimi travniškimi površinami prevladujejo različni tipi vzhodno submediteranskih (submediteransko-ilirskih) suhih in plosuhih travnišč. Kraška travnišča so nastala kot posledica krčenja gozdov za pašnike. Sodiijo med vrstno najpestrejše habitatne tipe pri nas. Z opuščanjem ekstenzivne paše drobnice in posledičnim zaraščanjem so se njihove površine pričele močno krčiti. Na globljih, za kmetijsko obdelavo primernejših tleh, pa jih ogroža tudi intenziviranje rabe. Na območju kartiranja je vsekakor več površin, ki se zaraščajo, kakor takih, ki so prešle v intenzivno kmetijsko rabo. To je z naravovarstvenega stališča dobro, saj je zaraščajoče se površine lažje povrniti v prvotno stanje kakor take, ki so bile preveč gnojene.

Vode, prodišča in obvodna vegetacije

Največjo površino med vodami predstavlja reka Reka, ki ima tudi visoko naravovarstveno oceno. Visoko ovrednoteni so tudi potoki, ki pa imajo vodo samo občasno. V strugi reke Reke je nekaj prodišč, ki so večinoma porasla z vrbovjem.

Ocena stanja

Uredba o habitatnih tipih določa habitatne tipe, ki se prednostno, glede na druge habitatne tipe, prisotne na celotnem območju RS, ohranjajo v ugodnem stanju, ter ureja usmeritve za njihovo ohranjanje.

Habitatni tip je v ugodnem stanju, če je naravna razširjenost habitatnega tipa in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva, stabilna ali se veča, če obstajajo in bodo v predvidljivi prihodnosti verjetno še obstajali posebna struktura habitatnega tipa in naravni procesi ali ustrezna raba, ki zagotavljajo njegovo dolgoročno ohranitev, in če je zagotovljeno ugodno stanje za ta habitatni tip značilnih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst.

Rezultati kartiranja habitatnih tipov iz leta 2004 so pokazali na dokaj dobro ohranjenost okolja v PŠJ, čeprav je ponekod zaznati slabšanje stanja. Po površini močno prevladujejo gozdovi. Od travniških površin so najvišje ovrednoteni različni tipi submediteransko-ilirskih suhih in plosuhih travnišč, ki se večinoma zaraščajo z lesnimi vrstami.

2.1.2.2. Rastlinstvo

Škocjanske jame z okolico imajo zaradi zelo razgibanega reliefa izredno pester rastlinski svet. V PŠJ so nahajališča nekaterih endemičnih, redkih ali ogroženih vrst, ki so tudi na rdečem seznamu praprotnic in semenk Slovenije: bršljanov pojalknik (*Orobancha hederæ*) z edinim nahajališčem, wettsteinova mrtva kopriva (*Lamium wettsteinii*) z enim izmed dveh nahajališč ter justinova zvončica (*Campanula justiniana*) s klasičnim nahajališčem. Posebne mikroklimatske razmere v dnu dolin, ki nastanejo zaradi nizkih temperatur, omogočajo uspevanje nekaterih hladnoljubnih, značilno alpskih rastlin, kakor sta avrikelj (*Primula auricula*), skorjasti kamnokreč (*Saxifraga crustata*), dvocvetna vijolica (*Viola biflora*) in skalna kernejevka (*Kernera saxatilis*), 40 m višje pa zaradi toplega zraka, ki pozimi izteka iz jame, uspevajo izrazito toploljubne vrste, na primer venerini lasci (*Adiantum capillus-veneris*), ostrolistni beluš (*Asparagus acutifolius*) in rdečepodni brin (*Juniperus oxycedrus*). Rast tako nasprotujočih si rastlin skupaj je v naravi velika redkost.

Na vhodih stranskih rogov, kakor sta Schmidlova dvorana in Tominčeva jama, rastejo rastline, prilagojene ekstremnim svetlobnim razmeram. Med cvetnicami so najbolj značilne navadni bršljan (*Hedera helix*), Fuchsov grint (*Senecio fuchsii*), navadni zajčji lapuh (*Mycelis muralis*), kljukastosemenska zvezdica (*Stellaria montana*) in razrasla krišina

(*Parietaria judaica*). Med praprotni opazimo rjavi sršaj (*Asplenium trichomanes*) in jelenov jezik (*Phyllitis scolopendrium*). Najgloblje v vhodne dele jam sežejo le nekateri mahovi in alge.

Okrog razsvetljave je ponekod opazna porast z rastlinami, kakor so alge, mahovi in praproti, skupno poimenovanimi tudi lampenflora (v nadaljnjem besedilu: lampenflora).

Ocena stanja

Zavarovane rastlinske vrste v PŠJ, ki so uvrščene v Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Uradni list RS, št. 82/02 in 42/10), so v ugodnem stanju. Vrste so večinoma vezane na stanje habitatov, ki so v ugodnem stanju ohranjenosti. Reliktna flora v udornicah, to je rastlinstvo, ki se je tukaj ohranilo še iz hladnejših obdobj Zemljine preteklosti, je v ugodnem stanju ohranjenosti. Rastišča so pretežno nepristopna obiskovalcem in ni nevarnosti, da bi jih obiskovalci ogrožali. Rastišča so in podvržena naravni sukcesiji.

2.1.2.3. Živalstvo

V PŠJ je pester preplet submetiteranske in subalpinske favne.

Polži

PŠJ naseljujejo vrste polžev zelo različnih arealnih tipov: mediteranski, severno dinarski, zahodnoevropski, alpski, južno--evropski, vzhodno alpski, jadranski in holarktični tip.

Metulji

Na območju PŠJ je zabeleženih 90 vrst dnevnih metuljev, ki predstavljajo 50 % na ozemlju RS živečih dnevnih vrst. Med njimi je 18 evropsko in nacionalno ogroženih vrst, kar pomeni 20 % v PŠJ registriranih vrst ali 10 % favne dnevnih metuljev Slovenije. Največ (72 %) ogroženih vrst živi na suhih kraških travnikih, približno polovica (44 %) na zaraščajočih suhih travnikih in približno ena tretjina (33 %) na svetlih gozdnih poteh.

Na Krasu živi endemitni kraški pavlinček (*Perisomena caecigena*), v jamskem sistemu pa troglofilna vrsta (občasni jamski prebivalec) jamski pedic (*Triphosa dubitata*) (*Linnaeus*, 1758), nočni metulj iz družine pedicev (*Geometridae*).

Ptice

V Veliki in Mali dolini živijo jate divjih skalnih golobov (*Columba livia*), ki gnezdiijo pod stropom vhodnih jamskih dvoran. Prav tam gnezdi tudi kolonija manj poznanih planinskih hudournikov (*Tachymarptis melba*). Škocjanske udornice so občasni dom in gnezdišče veliki uharici (*Bubo bubo*), sokolu selcu (*Falco peregrinus*) in krokarju (*Corvus corax*). Prepadne stene nudijo zimsko prebivališče skalnemu plezalčku (*Trichidroma muraria*), ki med skalnimi razpokami stika za pajki in drobnimi nevretenčarji.

V PŠJ je bil nazadnje izveden popis ptic med leti 1999–2001. Zabeleženih je bilo 69 vrst gnezdil.

Živalstvo v Reki

V površinskem toku Reke je bilo na podlagi vzorčenja s semikvantitativno metodo, t.i. »kick sampling« ugotovljenih 21 skupin velikih nevretenčarjev, ki jim pripada 97 taksonov. Večino makrozoobentosa predstavljajo ličinke žuželk – enodnevnice (*Ephemeroptera*),

vrbnice (*Plecoptera*), kačji pastirji (*Odonata*), stenice (*Heteroptera*), mladoletnice (*Trichoptera*), dvokrilci (*Diptera*), hrošči (*Coleoptera*) in mrežokrilci (*Neuroptera*), ki preživijo le del svojega življenjskega cikla v vodi. Poleg teh so bili najdeni tudi osebkii ožigalkarjev, vrtinčarjev, polžev, školjk, maloščetincev, pijavk, pršic in rakov (vodne bolhe in ceponožci) ter enakonožcev (*Asellus acquticus cavernicolus* in *Trichonichus stameri*). Ribe so zastopane v glavnem s postrvjimi in ciprinidnimi vrstami. Ti živijo tudi v začetnih delih podzemne Reke zaradi katastrofičnega drifta in le redko preživijo več časa v podzemlju. V Reki živijo vrste, značilne predvsem za površinske vodotoke južne Evrope.

Podzemno živalstvo Škocjanskih jam

Zaradi zemljepisnih in zgodovinskih razmer so začeli podzemeljski živelj raziskovati prav na slovenskem krasu, v širšem območju Postojne. Prvi znanstveno opisani troglobiont (prava podzemna vrsta, ki ves življenjski cikel preživi v jami) je bila leta 1758 človeška ribica ali močeril (*Proteus anguinus*). Nato je bil v letu 1832 opisan hrošček drobnovratnik (*Leptodirus hochenwartii*). Šele kasneje so se zvrstile najdbe tudi drugod po današnjem ozemlju Republike Slovenije. Danes je znano, da imamo v Sloveniji s približno 200 vrstami eno najbogatejših kopenskih jamskih favn, z 200 vodnimi vrstami pa daleč najbogatejšo vodno troglobiotsko favno na svetu.

Škocjanske jame sodijo v skupino jam z bogato podzemno favno. Bivališče nudijo zlasti nevretenčarjem, med katerimi so mnogi tako dobro prilagojeni na življenje brez svetlobe in na razmere, kjer je hrana količinsko in kakovostno revna, da so postali prave podzemeljske živali. Vodne in terestične habitate naseljujejo mnoge vrste podzemeljskih organizmov, tako rakov ceponožcev in enakonožcev, polžev, dvojnonog, žuželk in človeška ribica.

Pestrost življenja v jami dopolnjujejo številni netopirji, med njimi dolgokrili netopir (*Miniopterus schreibersi*), katerega kolonija se seli med Škocjanskimi jamami in Predjamo, ter dolgonogi netopir (*Myotis capaccinii*). Obe koloniji sta nekoč šteli po tisoč osebkov. Nekatere vrste, ki jih je mogoče najti v jami, so še veliki podkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*) in mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*), širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*) in navadni mračnik (*Nyctalus noctula*).

Vrstno najboljše je živalstvo, ki jo prinašajo curki prenikajoče vode iz epikrasa (kamninski sloj tik pod površjem) v Škocjanske jame, obsega predstavnike 11 skupin živali, in sicer vrtinčarje, gliste, polže, maloščetince, pršice, med raki dvoklopnike, ceponožce, enakonožce in postranice ter med žuželkami skakače in ličinke dvokrilcev. Najbogateje zastopana živalska skupina v epikrasu so ceponožni raki. Med njimi je bilo najdenih 32 vrst, ki pripadajo 16 rodovom in trem družinam (Pipan 2003; Pipan 2005). Večina teh vrst (24) je zašla v jamsko okolje s preniklo vodo, drugi so bili najdeni v ponikalnici. Dvanajst vrst, ki poseljujejo epikraški habitat, je stigobiontskih – so pravi predstavniki podzemeljskih vod. Ugotovljenih je bilo 5 novih vrst in vrsta *Elaphoidella slovenica* Wells (*syn. Elaphoidella karstica*), ki je endemit Škocjanskih jam. Iz najdišč v Škocjanskih jamah so bile prvič opisane vrste rakcev Copepoda (*Moriaropsis scotenophila*) in jamski samook (*Speocyclops infernus*) že leta 1930.

Med podzemnim živalstvom Reke se nahajajo nekatere stigobiontske vrste in sicer Polychaeta: jamski cevkar (*Marifugia cavatica*), Turbellaria: jamski vrtinčar (*Dendrocoeleum spaeleum*), amfipode: reška slepa postranica (*Niphargus timavi*) in kapniška slepa postranica (*Niphargus* Cf. *Stygiu*), deseteronožci: jamska kozica (*Troglocaris sp.*) in Amphibia: človeška ribica (*Proteus anguinus*), ki ji predstavlja podzemna Reka oziroma vodonosnik Krasa skrajno severozahodno točko razširjenosti areala v vodah Dinarskega krasa.

Terestrično podzemno živalstvo obsega enajst vrst, in sicer rake enakonožce, jamskega polžka, dvojnonogo, med žužulkami jamske skakače rodu *Oncopodura* in *Onychiurus* in dve vrsti jamskih hroščev. Jamska mokrica in rakec rodu *Alpioniscus* sta amfibična. Terestrične vrste živijo v glavnem okoli organskih ostankov na tleh (gvano, les). Na površinskem vodnem filmu na majhnih lužicah, kjer se hranijo z organsko snovjo, ki se ujame na površino, pa živijo skakači.

Ocena stanja

Navedene živalske vrste (v poglavju 2.1.2. tega odloka »Živa narava«) so v ugodnem stanju. Vrste so vezane na stanje habitatnih tipov, kjer živijo, in ti so na območju PŠJ večinoma v ugodnem stanju ohranjenosti. Živalstvo Reke je v dobrem stanju ohranjenosti. Stanje ptic v PŠJ je ugodno, večinoma je vezano na stanje populacij na širšem območju posebnega območja varstva Krasa (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023) in na vrste, ki živijo na tem območju. Habitati, na katere so vezane vrste ptic, ki se prednostno varujejo, so v območju PŠJ v ugodnem stanju ohranjenosti. Turistični obiski so za zdaj omejeni na udornici Veliko in Malo dolino ter prvi ponor Reke pod Škocjanom, kjer je stanje ptic stabilno.

Populacija vseh vrst netopirjev v PŠJ je v ugodnem stanju, kakor tudi habitatni tip »(8310) Jame, ki niso odprte za javnost«, ki je za te populacije bistven. Obisk jame je sicer speljan v neposredni bližini prezimovališč vrst, vendar je njihovo stanje ugodno.

Podzemno troglobiontsko živalstvo je v ugodnem stanju. Najštevilčnejše ugotovljeno podzemno živalstvo je v epikraški coni (tik pod površjem), ki ni pod vplivom obiskov v jami, pač pa je bolj vezana na stanje površja neposredno nad jamskim sistemom in je v ugodnem stanju. Stigobiontsko živalstvo sistema Škocjanskih jam je v ugodnem stanju ohranjenosti, določeno je s stanjem vodotoka – Reke.

2.1.3. Varstveni statusi

2.1.3.1. Naravne vrednote

Na območju parka je 54 naravnih vrednot, določenih s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09 in 93/10, v nadaljnjem besedilu: pravilnik o določitvi naravnih vrednot), od tega 14 območij naravnih vrednot državnega pomena, 13 točk naravnih vrednot državnega pomena in 25 jam, ki so prav tako naravne vrednote državnega pomena.

Velika večina naravnih vrednot je vezanih na kraško hidrologijo, geomorfologijo in geologijo, predvsem znotraj sistema Škocjanskih jam. Ker ima jama izjemen pomen, so upravljavske aktivnosti prednostno podrejene ohranitvi, zavarovanju in predstavitvi tega edinstvenega naravnega objekta.

Varstvene usmeritve

Usmeritve za dejavnosti na območju naravnih vrednot izhajajo iz varstvenih režimov 8., 9. in 10. člena ZRPŠJ.

Po Uredbi o zvrsteh naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 52/02 in 67/03, v nadaljnjem besedilu: uredba o zvrsteh) so varstvene usmeritve za varstvo naravne vrednote usmeritve za posege in dejavnosti človeka na naravni vrednoti in na območju, ki je z naravno vrednoto vidno ali funkcionalno povezano, z namenom, da se naravna vrednota ohranja. Posegi in dejavnosti se izvajajo na naravni vrednoti, če ni drugih prostorskih ali tehničnih

možnosti za izvedbo posega ali opravljanje dejavnosti, in sicer v skladu z usmeritvami, ki so določene v uredbi o zvrsteh.

Podrobnejše varstvene usmeritve za varstvo posamezne zvrsti naravnih vrednot ali za posamezno naravno vrednoto določene v pravilniku o določitvi naravnih vrednot. Konkretno varstvene usmeritve in naravovarstveni pogoji za posege in dejavnosti na naravni vrednoti ter na območju vpliva na naravno vrednoto so določeni v naravovarstvenih smernicah.

Razvojne usmeritve za naravne vrednote so usmeritve za rabo naravnih vrednot z namenom njihove ohranitve. Naravne vrednote se praviloma ohranjajo v obstoječi rabi, ki mora potekati sonaravno, da ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira izvajanja njenega varstva. Naravne vrednote so namenjene predvsem doživljanju narave, izobraževanju, vzgoji, znanstveno-raziskovalnemu delu ali naravi prijazni rekreaciji.

Ocena stanja

Stanje naravnih vrednot v PŠJ se ocenjuje kot dobro. Naravni procesi v jamah in udornicah, kar predstavlja veliko večino med vsemi naravnimi vrednotami v PŠJ, v glavnem potekajo nemoteno. Vhodi v sistem Škocjanskih jam kot tudi v Mušjo in Skeletno jamo so zaradi kontrole obiska in preprečevanja morebitnih poškodb zaprti z vrati.

Izvajanje del in organizacija obiska v sistemu Škocjanskih jam in površinskem delu PŠJ sta podrejena ohranjanju narave in skrbi za nemoten in varen obisk. Sem sodi na primer čiščenje prepadnih sten in postavljanje lovilnih mrež zaradi krušenja kamenja ter obnova poti. Jama je z izjemo poškodb iz preteklosti v dobrem stanju, nekatere poškodbe je mogoče sanirati. Problem osvetlitve v jami je lampenflora.

Tudi druge jame v PŠJ so v glavnem v naravnem stanju, z izjemo redkih v bližini Dolnjih Ležeč, ki so nekoč služile za smetišča in so do vrha zatrpane z odpadki in drugim materialom. Melišča v udornicah so stabilna, medtem ko se njihova dna ponekod zaraščajo.

Občasna nihanja kakovosti vode ne kažejo večjih odstopanj od dolgoletnih povprečij, kljub temu pa motijo pene, ki se nabirajo ob slapovih in brzicah v podzemnem toku Reke, in plastični odpadki v zaključnem delu podzemnega kanjona (Martelova dvorana, Mrtvo jezero), ki jih ob visoki vodi zaradi sifona Reka odlaga na bregovih struge ali plavajo na vodi. Podrobneje o stanju voda govori poglavje 3 tega odloka »Ocena stanja na vplivnem območju PŠJ«.

Prisotni so nasadi tujerodnih iglavcev v Mali in Veliki dolini ter soteski Reke, kar se bo s počasno premeno nadomestilo z avtohtonimi drevesi. Drevesa iz seznama naravnih vrednot, predvsem lipe v Škocjanu in Matavunu, so negovana in zdrava.

2.1.3.2. Ožja zavarovana območja

V PŠJ je soteska Reke v dolžini približno 2,5 kilometra pred ponorom v Škocjanske jame, spodnji del soteske Sušice do sotočja z Reko, osrčje parka z Veliko in Malo dolino ter vasi Matavun, Škocjan in Betanja, niz udornic na južni in severni strani ter površje nad Škocjanskimi jamami. Zaradi posebne naravne, kulturne, zgodovinske in estetske vrednosti so v parku posamezni deli nepremične naravne in kulturne dediščine posebej zavarovani z ZRPŠJ.

Naravni spomeniki

Kot naravni spomeniki so zaradi svojih posebnih značilnosti kot vzorčni primer nekega naravnega pojava zavarovani deli PŠJ:

1. Mala dolina in Velika dolina do roba udornice;
2. brezno Okroglica;
3. stene in bregovi slepe doline Reke v dolžini in širini 150 m pred vhodom v Mahorčičevo dvorano;
4. podzemne jame na območju parka:
 - Škocjanske jame (Škocjanski jamski splet),
 - Jama na Prevali II,
 - Mala jama na Prevali,
 - jama Škrlica;
5. Kapnik v Lipjih jamah pri Divači.

Varstveni režim za naravne spomenike je predpisan v 9. in 10. členu ZRPŠJ.

2.1.3.3. Območje Natura 2000

PŠJ je v območju Nature 2000, in sicer: posebno območje varstva Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023) in posebno ohranitveno območje Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276). V PŠJ sega tudi skrajni zahodni del posebnega ohranitvenega območja Reka (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000223).

Ukrepi za vse Natura 2000 vrste se izvajajo v skladu s smernicami, navedenimi v programu upravljanja območij Natura 2000 in so predstavljeni v preglednicah z nalogami za posamezne cilje v poglavju 5.2. tega odloka »Operativni cilji, naloge in usmeritve« ter v usmeritvah za kmetijstvo in gozdarstvo.

V nadaljevanju je krajši opis zgoraj omenjenih območij Natura 2000.

Posebno območje varstva Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI5000023)

Kras je tretje največje posebno območje varstva za varovanje ogroženih vrst ptic. Na tem območju živijo številne vrste ogroženih ptic z največjimi gnezdečimi populacijami v Sloveniji. Velika uharica, pisana penica, rjava cipa, kotorna in kačar so si našli dom na travnikih, grmiščih in v skalnih stenah na Krasu.

Velik ornitološki pomen dajejo območju močne populacije nekaterih vrst iz priloge I ptičje direktive z visokimi deleži nacionalnih gnezditvenih populacij. Prvi dve vrsti dobro opredeljujeta meje celotnega območja.

V PŠJ so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje ornitološko pomembne vrste ptic: velika uharica, orel kačar, vrtni strnad, podhujka, hribski škrjanec, sokol selec, pisana penica, smrdokavra, vodomec, veliki skovik in slavec. Posebej pomembne med njimi so vrste, ki so bile ugotovljene kot gnezdilke, in sicer: velika uharica, podhujka, sokol selec, veliki skovik in slavec. Vrste so vezane na habitatne tipe skalnih sten, pobočij, jamskih vhodov, gozdov in kulturne krajine. Za nekatere vrste in njihove življenjske prostore znotraj parka velja, da so pod pritiskom različnih dejavnikov (nočno svetlobno onesnaženje, obiskovalci parka ...). Območje, kjer se nekatere vrste prehranjujejo (prehranjevalni habitat), sega tudi na površine izven PŠJ.

Leta 2012 se je končala študija popisa ptic v parku (Monitoring ptic v parku Škocjanske jame, Metodologija, izvedba popisa in ocena varstvenega stanja, DOPPS,

Ljubljana 2012). Pridobljeni so bili podatki o trenutnem stanju in prisotnosti oziroma odsotnosti vrst. Poleg tega so bili za vrste iz ptičje direktive pridobljeni še podatki za velikost in gostoto populacije, habitat, ki ga zasedajo, in ohranitveno stanje.

Posebno ohranitveno območje Kras (identifikacijska številka območja Natura 2000: SI3000276)

Posebno ohranitveno območje Kras predstavlja obsežna apneniška planota v jugozahodnem delu Slovenije ter severozahodni del dinarskega krasa, kjer nastajajo številni površinski in podzemeljski kraški pojavi ter obstajajo evropsko pomembni habitatni tipi (jame, suha travišča, brinovja, črničevje, skalne stene...). Območje je življenjski prostor evropsko ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (netopirji, metulji, hrošči, dvoživke, ptice) ter selitveni koridor ujed in velikih sesalcev.

V PŠJ so bile po zadnjih podatkih evidentirane naslednje vrste iz habitatne direktive, ki opredeljujejo območje Kras: človeška ribica, veliki pupek, hribski urh, ozki vretenec, travniški postavnež, rogač, bukov kozliček, drobnovratnik, hromi volnoritec, mali podkovnjak, veliki podkovnjak, dolgonogi netopir, dolgokrili netopir, navadni netopir in vejcati netopir. Posebej pomembne med njimi so vrste, ki imajo v parku obsežne populacije, kakor npr. dolgokrili netopir, ki ima prezimovalne in porodniške kolonije na stropu podzemnega kanjona Reke z več tisoč osebki. Pomembne so tudi kolonije velikega podkovnjaka, dolgonogega in navadnega netopirja, ki pa niso tako številčne. V parku je zadostna površina gozda, mejic, košenic, vodnih površin in grmičevja, kar je nujno za ohranjanje netopirjev. V Škocjanskih jamah redno poteka spremljanje stanja netopirjev. Pri nekaterih vrstah obstaja pritisk na njihovo življenjsko okolje ali na vrsto. Območje prezimovalnih kolonij nekaterih vrst netopirjev je vzdolž pohodnih poti v jami, kjer so obiskovalci. Območje, kjer se nekatere vrste prehranjujejo (prehranjevalni habitat), sega tudi na površine izven parka. Na splošno velja, da se netopirjev v prezimovališčih ne moti s hrupom, osvetljevanjem, spreminjanjem mikroklima. Samice z mladiči v porodniških kolonijah se ne vznemirja, ker je to usodno predvsem za mladiče. V primeru motenj netopirji največkrat zapustijo zatočišča, s čimer se lahko poveča njihova smrtnost, kar še posebej velja za mladiče. Netopirje moti tudi osvetljenost zatočišč.

Izpostaviti velja tudi človeško ribico, ki je kvalifikacijska vrsta. Je dinarski endemit, edini jamski vretenčar v Evropi in živi tudi v podzemnem toku Reke. Vrsta je izredno občutljiva na motnje in onesnaženost podzemne vode. Kot dejavnik ogrožanja velja organsko in kemijsko onesnaževanje voda Reke. Zaenkrat v Škocjanskih jamah še ne moremo z gotovostjo potrditi prisotnosti jamskega hrošča, dinarskega endemita drobnovratnika.

Na suhih traviščih živi metulj travniški postavnež. V PŠJ je okrog 40 ha površin suhih travišč in vrsta je redno opažena. Ogroža jo opušcanje in zaraščanje teh površin. Vrsti hrošča rogač in bukov kozliček sta vezani na lesno biomaso, odmrlo drevje in gozdne površine in sta redno opažena v PŠJ. Ogroža ju predvsem promet, rogača tudi nabiranje osebkov in pretirana uporaba kemikalij, gnojil. Veliki pupek in hribski urh sta vezana na mokrišča in vodna telesa. Dvoživke so ogrožene predvsem z vnašanjem tujerodnih vrst v vodna telesa, onesnaženjem vode (kemikalije, eutrofikacija), izgubo habitata. Vrsta polža ozki vretenec je vezana na močvirne travnike, najdemo jo med visokimi steblikami, na obrežnih vrbah, jelšah. Ogrožajo jo predvsem vodnogospodarski posegi, kot na primer čiščenje obrežnega in podrtega drevja.

Zadnje evidentiranje nekaterih vrst je bilo leta 2002 (Inventarizacija ptic v parku Škocjanske jame, Inštitut Jovana Hadžija, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, 2002), zato je treba pridobiti podatke o trenutnem stanju in spremljati trende vrst v PŠJ, kot so velikost in gostota populacije, habitat, ki ga zasedajo, in ohranitveno stanje v PŠJ. Vsekakor bi bilo priporočljivo v sodelovanju z ZRSVN, območna enota Nova Gorica,

spremljati populacijske trende vrst iz habitatne direktive tudi na vplivnem območju PŠJ, saj je osrednje območje majhno (le 0,87 % velikosti območja Kras) in organsko vezano na okoliško pokrajino.

Habitatni tipi iz habitatne direktive posebnega ohranitvenega območja Kras, ki so v PŠJ, so:

- jame, ki niso odprte za javnost;
- karbonatna skalna pobočja z vegetacijo skalnih razpok;
- srednjeevropska karbonatna melišča v submontanskem in montanskem pasu;
- vzhodna submediteranska suha travišča in
- sestoji navadnega brina.

Skupaj pokrivajo okoli 56 ha površine PŠJ. Stopnja reprezentativnosti teh površin je dobra, stopnja ohranjenosti v parku ugodna (razen pri suhih traviščih, ki se zaraščajo). Vrste iz habitatne in ptičje direktive, ki so vezane na te habitatne tipe, so: netopirji, drobnovratnik, človeška ribica, travniški postavnež; ptice velika uharica, orel kačar, podhujka, hribski škrjanec, sokol selec, pisana penica, smrdokavra, veliki skovik.

Slovenski kras se v svetovnem merilu ponaša s pestrostjo podzemskega živalstva, med katerimi izstopajo številne endemične vrste. V omrežju Natura 2000 je v okviru habitatnega tipa »(8310) Jame, ki niso odprte za javnost«, dolžnost ohranjati pestro jamsko živalstvo, še posebej pa vrste iz habitatne direktive. Ohranjanje in varovanje življenjskih okolij in celotnih ekosistemov je najpomembnejše pri varstvu posameznih vrst. Dejavniki motenj in možnega ogrožanja teh habitatnih tipov so: pretirano gnojenje, pretirana paša na enem mestu oziroma premajhni površini, izpusti komunalnih odpadnih voda, uporaba pesticidov, vnašanje alohtonih vrst, športne prostočasne dejavnosti, turizem (plezanje, jamarstvo, kolesarjenje, pohodništvo), spreminjanje ekologije habitata, odstranjevanje mejic, zaraščanje.

Ukrepi za vse cilje Natura 2000 vrste in habitatne tipe so navedeni v prilogi 4.2 programa upravljanja območij Natura 2000.

2.1.3.4. Ekološko pomembno območje

Ekološko pomembno območje je po uredbi o EPO območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Ekološko pomembno območje Kras (identifikacijska številka ekološko pomembnega območja: 51100) v celoti pokriva območje PŠJ. Zanj je značilna velika pestrost rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, med katerimi so številni zavarovani, redki ali ogroženi.

2.2. Podatki o kulturni dediščini z oceno stanja

2.2.1. Nepremična kulturna dediščina

Na območju PŠJ je 47 enot kulturne dediščine. Večina je zgoščenih v treh manjših naseljih z značilno kraško arhitekturo: Škocjan, Betanja in Matavun. Zanimivo je predvsem celotno naselje Škocjan, ki predstavlja naselbinski spomenik ob cerkvi sv. Kancijana. Po tej značilni prastari naselbini s cerkvijo, kjer izstopa prosto stoječi zvonik in je včasih veljala za dobro utrjeno gradišče, so jame tudi dobile svoje ime. Na območju parka je tudi več evropsko pomembnih arheoloških območij in lokacij (naselbine, grobišča in jamska najdišča), ki izvirajo

iz različnih arheoloških obdobj od kamene, bronaste do železne dobe. V soteski Reke so ohranjene ruševine številnih mlinov, v parku in okolici so še ohranjene ledenice in kali.

Na tem mestu je naveden splošni pregled kulturne dediščine:

Preglednica 1: Tipi in število kulturne dediščine v parku

Tip dediščine	Število
Arheološko najdišče	19
Memorialna dediščina	8
Naselbinska dediščina	3
Profana stavbna dediščina	15
Sakralna stavbna dediščina	1
Kulturna krajina	1

Varstveni režim z vidika varovanja kulturne dediščine za to območje je predpisan v 11. členu ZRPŠJ.

Ocena stanja

Materialno stanje stavbne dediščine na območju PŠJ se lahko oceni kot ohranjeno in v nekaterih primerih kot ogroženo zaradi zapuščenosti (npr. v Škocjanu domačiji št. 5 in 9).

Posebno pozornost je treba nameniti usklajenosti posegov in varstvenim režimom za kulturno dediščino. Prihaja do večjega števila motečih gradenj in ureditev, za katere morajo lastniki po določbah ZVKD-1 pridobiti ustrezna kulturno-varstvena soglasja tudi, če gre za posege, za katere ni potrebno gradbeno dovoljenje po predpisih o graditvi objektov, vendar teh niso pridobili (gradnja lop, obarvanje fasad ...). Zavod ocenjuje, da imajo objekti primerno vsebino in površine.

Registrirana arheološka najdišča v PŠJ so stalno ogrožena z novimi gradbenimi posegi (kakor so urejanje infrastrukture ter obnova objektov in mejnih zidov), zlasti v primerih, ko se posegi izvajajo brez vednosti pristojne službe za varovanje kulturne dediščine ali brez pridobitve kulturno-varstvenih pogojev in soglasja, kakor to določajo 28. do 31. člen ZVKD-1 za posege na območju dediščine.

2.2.2. Premična kulturna dediščina

Premične kulturne dediščine je v letih upravljanja z zavarovanim območjem na sedežu upravljavca vedno več. Poleg etnološke zbirke v J'kopinovem skednju, ki se sestoji izključno iz muzealij, je nekaj slednjih tudi v zgodovinski zbirki Jurjevega skednja. Arheološko zbirko sestavljajo replike najdb, geološko pa zbirka fosilov. Poleg omenjenega upravljavec PŠJ hrani več zbirk starih fotografij, knjig, dokumentov in (darovanih oziroma najdenih) predmetov, ki pričajo o življenju v tukajšnjih krajih in o delu v jami. Trenutno je evidentiranih več kakor 3000 enot, ki bodo v prihodnje s pomočjo Pokrajinskega muzeja Koper tudi ustrezno dokumentirane. Posebno težavo predstavlja prostorska stiska za hrambo predmetov.

2.2.3. Kulturna krajina

Kulturna krajina PŠJ je v Strategiji prostorskega razvoja prepoznana kot krajinsko območje s prepoznavnimi značilnostmi, ki je pomembno na nacionalni ravni. Opredeljuje jo kmetijska kulturna krajina, gmajna in gozd. Kmetijska kulturna krajina v parku je še opazna. Nekateri njeni deli so ohranjeni, a ponekod tudi propadajo. Razlog je opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje kmetijske kulturne krajine zaradi širjenja gmajne in gozda, v katerega se ne posega. Iz enakega razloga je spremenjena doživljajska kakovost krajine. Stik naselij in odprte krajine je ustrezno ohranjen. Spodbujata se košnja in paša z namenom preprečevanja izgube prepoznavnih kulturnih sestavin krajine, vendar je za tovrstno dejavnost malo zanimanja. Zavod v svoje prihodnje delo vključuje tudi aktivnosti za ohranjanje suhih zidov.

V večini udornic oziroma dolov v PŠJ (Bušljevec, Lazni dol, Lesendol, Jablanc, Sapendol, Mali dol, Globočak, Sokolak, Jurjev dol) so zaradi obilice prsti na dnu obdelovalne površine, kakor so njive in sadovnjaki, ki pa se počasi opuščajo in ponekod že zaraščajo (Mali dol, Jablanc). Ti se skupaj z vrtovi nahajajo še v neposredni okolici vasi Matavun, Škocjan in Betanja. Soteska Reke predstavlja večinoma ohranjeno in nedotaknjeno območje, kjer se obdelovalne površine nahajajo le ob dostopnejših poteh na začetku in koncu soteske, v njenem osrednjem delu pa je človek pustil svoj pečat v pohodnih poteh in številnih mlinih na Reki, od katerih so danes vidne le ruševine. Preostalo območje PŠJ na zahodni strani zaznamuje značilna kraška krajina s številnimi vrtačami, travniki in gmajnami, ki jih obdajajo suhi zidovi, ter gozdovi, ki se vse bolj razraščajo. Obdelovalne površine v vrtačah se opuščajo in tudi tu se razrašča gozd.

2.3. Socioekonomske značilnosti

2.3.1. Demografska struktura

V PŠJ so naselja Matavun, Škocjan in Betanja. V vseh treh naseljih je stalno prijavljenih 79 ljudi, čeprav vsi dejansko tam ne živijo. Vsi prebivalci živijo v osrčju PŠJ, okrog Velike in Male doline, ob ponoru Reke.

Po starostni strukturi je največ prebivalcev starejših od 60 let (19), veliko pa jih je tudi srednjih let, starih 30–40 let (17). Otrok do 10 let je 10, mladih 10–20 let je 13, odrasli 20–30 let so štirje, odraslih 40–50 let je sedem in 50–60 let devet. 15 ljudi je upokojenih, 30 zaposlenih (okoli 40 %), od tega je šest samostojnih podjetnikov. Le eden od prebivalcev se ukvarja s kmetijstvom, in sicer z rejo drobnice. V zavodu sta zaposlena dva prebivalca iz vasi v PŠJ in pet iz neposredne okolice.

2.3.2. Družbeni razvoj

Prebivalci PŠJ so decembra 1993 ustanovili Turistično društvo Škocjan, da bi spodbudili razvoj in zaščitili svoje interese. Sprva je to društvo organiziralo le pohod ob ponoru reke Reke, nato pa se je njihova dejavnost razširila še na organizacijo Škocjanskega festivala, mednarodnega likovnega bienala in šolskega likovnega ex-tempora. Turistično društvo Škocjan prireja tudi različne kulturne delavnice in delavnice za otroke iz PŠJ ter sodeluje z zavodom. Poleg naštetih dejavnosti sodeluje tudi z drugimi slovenskimi in zamejskimi društvi ter izdaja različne publikacije in predstavitveno gradivo.

Leta 2007 sta Turistično društvo Škocjan in Krajevna skupnost Divača ob finančni podpori zavoda obnovila cerkev v Škocjanu ter iz smeri Betanje postavila stopnice do nje.

Do leta 2007 so bili domačini iz PŠJ upravičeni do višjih kmetijskih subvencij po slovenskem kmetijskem okoljskem programu. Po ukrepu kmetijsko okoljskih plačil, ki je začel veljati leta 2007 za nadaljnje petletno programsko obdobje, so višje subvencije za zavarovana območja ukinjene.

Na podlagi odredbe o razdeljevanju dela sredstev PŠJ je zavod v 13 letih z javnimi razpisi dodelil namenska nepovratna sredstva za naslednje namene:

- sofinanciranje projektne dokumentacije za prenovo kulturnih spomenikov v PŠJ in sofinanciranje vgrajenih značilnih »kraških« gradbenih materialov v objekte (jerte, kamniti tlaki, kamnite police) v letu 1999 v vrednosti 12.520,00 eurov;
- sofinanciranje obnove objektov, namenjenih za ureditev turističnih apartmajev ali turističnih sob, in razdelitev nepovratnih sredstev domačinom za nakup in vgradnjo značilnih »kraških« gradbenih materialov v letih 2000 ter 2003–2010 v skupni vrednosti 323.000,00 eurov;
- sofinanciranje dejavnosti v javnem interesu zavoda, občine in občanov (obnova poljske poti iz Betanje proti Ležeškemu Gabrku, obnova poljske poti od Matavuna do Dan pri Divači, obnova komunskega vodnjaka v Škocjanu, obnova poljske poti od Matavuna do Dan pri Divači, ureditev vaškega trga v Matavunu, obnova strehe cerkve sv. Kancijana v Škocjanu, obnova zidov pokopališča in kamnitega tlaka do kapelice, nov kamniti zid ob cesti proti Betanji pod cerkvijo, za pogorelo gospodarsko poslopje domačije Betanja 4, nov pločnik in nov kamniti zid v Matavunu) v skupni vrednosti 112.908,00 eurov.

Zgoraj navedeni podatki kažejo, da je zavod vložil v javno dobro ali javno infrastrukturo 112.908,00 eurov lastnih sredstev. Za ureditev prenočišč ali turističnih sob, sofinanciranje nakupa in vgraditev značilnih »kraških« gradbenih materialov posameznim domačinom ter za interventni nakup lesenega ostrešja za pogorelo gospodarsko poslopje v Betanji št. 4 je zavod iz lastnih sredstev v enajstih letih namenil sredstva v skupni vrednosti okoli 323.000 eurov.

Za obdobje 2008–2012 je zavod sprejel dokument »Strategija sodelovanja javnega zavoda Park Škocjanske jame z lokalnim prebivalstvom«. Cilj skupnega strateškega dokumenta je bil, da bi lahko zaposleni v zavodu skupaj z domačini poenotili mnenja v dobrobit trajnostnega varovanja in razvoja PŠJ. Sodelovanje se je oblikovalo v skladu z letnim delovnim načrtom zavoda.

2.3.3. Gospodarstvo, drobna obrt in podjetništvo

Na področju gospodarskih dejavnosti se stanje po ustanovitvi PŠJ ni bistveno spremenilo. Po podatkih ankete iz leta 2006, izvedene med lokalnim prebivalstvom, se največji delež le-teh ukvarja z gozdarskimi in kmetijskimi dejavnostmi (51 %), nato s predelavo kmetijskih pridelkov (34 %), obrtjo in storitvami (10 %) ter turističnimi dejavnostmi (5 %). Največ bi se jih ukvarjalo s predelavo kmetijskih pridelkov (33 %), nato z gozdarskimi in kmetijskimi pridelki (25 %), obrtnimi storitvami (22 %) in turističnimi dejavnostmi (19 %). Največ prebivalcev se ukvarja s predelavo sadnega kisa, peko domačega peciva in pripravo domačih jedi ter žganjekuho. Domače obrti je zelo malo, omenja se izdelava drogov, sekir, lestev in lestev v steklenički ter klepanje kos in srpov. Anketa je tudi pokazala, da prebivalci kot težavo navajajo prodajo izdelkov domače obrti.

2.4. Druge dejavnosti, aktivnosti in rabe

2.4.1. Urejanje in raba vode

Na podlagi koncesijske pogodbe o izvajanju gospodarske javne službe na področju urejanja voda za povodje jadranskih rek z morjem upravlja s porečjem Reke pooblaščen vodnogospodarsko podjetje VGP Drava Ptuj d.d., katerega večinska dejavnost je vzdrževanje vodnogospodarskih objektov in rečnih strug, izvajanje ukrepov na vodni infrastrukturi v času povečane ogroženosti in naravnih nesreč, izvajanje ukrepov na vodnih, priobalnih in drugih zemljiščih ter vodni infrastrukturi, zagotavljanje celodnevne dežurne službe, povečan nadzor nad vodno infrastrukturo in na vodovarstvenih območjih, odstranjevanje plavja ter omogočanje pretočnosti struge tekočih voda, izvajanje začasnih ukrepov (postavitve obrambnih nasipov, nasutij, prebojev) ter spremljanje nenadnega onesnaženja voda. Poleg omenjenega je ena glavnih dejavnosti podjetja upravljanje in vzdrževanje akumulacij Klivnik in Mola.

V porečju Reke so se doslej izdajala vodna dovoljenja za:

- oskrbo s pitno vodo,
- mline in žage,
- namakanje kmetijskih zemljišč ter
- ribolov in športni ribolov.

Raba vode na podlagi zgoraj omenjenih izdanih vodnih dovoljenj po mnenju zavoda in javno dostopnih podatkih doslej ni bistveno vplivala na obstoječi vodni režim Reke in kakovost vode ter ni pomenila tveganja ali nevarnosti za okolje. Za natančnejšo oceno stanja bi potrebovali dodatne analize. Pred nadaljnjim izdajanjem vodnih dovoljenj bi bilo treba opraviti predhodne raziskave o možnih tveganjih in posledicah oziroma o razpoložljivih količinah vode iz Reke.

2.4.2. Pridobivanje mineralnih surovin

Na območju PŠJ ni površinskih ali podzemnih kopov mineralnih surovin. Blizu Matavuna in na bregovih Reke ter Sušice je zapuščenih in zatrpanih nekaj manjših lokalnih premogovniških rovov, kjer se je v preteklosti kopalo zelo kakovosten črni premog (antracit), ki pa je le v tankih plasteh, zato se je njegovo kopanje ustavilo.

2.4.3. Kmetijstvo

Na območju PŠJ ni intenzivnega kmetijstva. Raba kmetijskih zemljišč je ekstenzivna, le za potrebe lokalnega prebivalstva. Gospodinjstva pridelujejo poljske pridelke, povrtnine in sadje izključno za domačo porabo.

Status kmeta ima en domačin, ki se ukvarja z živinorejo kot dopolnilno dejavnostjo. Poleg reje živali skrbi tudi za košnjo travnikov na celotnem območju PŠJ. Seno je namenjeno krmi za domače živali in prodaji v kobilarno Lipica.

Med ekstenzivnimi panogami kmetijstva v PŠJ je tudi čebelarstvo – en čebeljak, ki je v lasti zavoda. V čebelnjaku je v Albert--Žnidersičevih panjih 24 čebeljih družin. Prideluje se večinoma cvetlični med.

Preglednica 2: Površina in delež kmetijskih zemljišč v parku po popisu habitatnih tipov CKFF iz leta 2005

Obdelana
kmetijska
zemljišča –

Travniki

Njive

Drugo

skupaj				
Površina (ha)	17,75	5,47	3,67	7,71

Preglednica 3: Pokrovnost glede na kmetijsko rabo tal v parku

Raba	Delež glede na površino parka	Površina v ha
Gozd	67,34	278,13
Pozidana zemljišča	3,18	13,116
Zemljišča v zaraščanju	2,97	12,283
Drevesa in grmičevje	2,97	12,283
Trajni travniki in pašniki	2,43	10,046
Vode	1,42	5,867
Njive in vrtovi	0,89	3,69
Ekstenzivni sadovnjaki	0,57	2,365
Vinogradi	0,0196	0,081
Druge površine	18,19	75,139
Skupaj	100	402

Ocena stanja

Kmetijske površine zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti počasi propadajo, s čimer se spreminjajo habitatni tipi na teh območjih. Številne njive ob naseljih ali na dnu okoliških vrtač in dolov se zatravljajo in ponekod tudi zaraščajo. Prav tako se zaraščajo številne kraške gmajne, kjer so ljudje v preteklosti pasli živino. Danes se v PŠJ pase drobnica, ki ni avtohtona, prinaša pa večji zaslužek. Propadajo tudi sadovnjaki, v katerih so ljudje gojili slive, ki jih danes skoraj ni več, in jabolane, ki jih danes ljudje ne negujejo več, obirajo pa le v manjši meri. Na vrtovih ob hišah se danes poleg tradicionalnih vrtnin (ohrovt, radič, solata, čebula) goji še veliko drugih (paradižnik, jajčevci, paprika, bučke ...). Vinogradov že včasih na območju parka ni bilo, zgolj nekaj »latnikov« (stara gojitvena oblika za gojenje vinske trte), stanje je danes podobno.

2.4.4. Gozdarstvo in nabiranje gozdnih dobrin

Podlaga za to poglavje je Gozdnogospodarski načrt Gozdnogospodarske enote Kras II 2008–2017, št. 14-10/08, Zavod za gozdove Slovenije, OE Sežana, 250 str. (v nadaljnjem besedilu: GGN).

PŠJ spada v Območno enoto Sežana Zavoda za gozdove Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZGS), Gozdnogospodarska enota Kras II. Za omenjeno območje je od 9. decembra 2008 v veljavi GGN.

Na celotnem območju PŠJ je prevladujoča gozdna združba primorskega termofilnega gozda črnega gabra z jesensko vilovino. Med drevesnimi združbami so značilnice: črni gaber, mali jesen, mokovec in lipovec, med grmovnimi vrstami pa: rumeni dren, enovratni glog, skalna krhlika, črni trn in kalina. Združba črnega gabra in jesenske vilovine je nizki gozd ali grmišče.

Zeliščna plast je večinoma bujna, medtem ko je mahovna pogosto slabo razvita, razen v osojnih dolinah in vlažnih predelih soteske. Območje PŠJ vzhodno od razgledišča in Betanje ter severni del Sokolaka spadata v kategorijo, kjer krčitev gozda ni dopustna. To je območje varovalnega gozda. Drugo območje PŠJ spada v območje, kjer krčitev gozda praviloma ni dopustna in ima status območja gozdov s posebnim namenom. Intenzivnost gospodarjenja z gozdovi na območju parka je bila majhna, a se zadnje čase zaradi visokih cen energentov povečuje – sekanje drv.

Glede na načrtovana gojitvena dela je za območje Globočaka, Kozare, Sokolaka, Malega dola in dela zahodno ob Betanje predvidena nega gozdov; poleg tega območja je za širše območje zahodnega dela PŠJ predvidena obnova gozdov.

Celotno območje, razen osojnega območja Globočaka in pasu od Matavuna do Sokolaka, spada v kategorijo zelo velike požarne ogroženosti. Po rastiščno-gojitvenih razredih so v PŠJ zastopani borovi gozdovi na zahodnem delu na kraškem uravnanim reliefu, na drugem območju pa so hrastovi gozdovi na apnencu in gozdovi listavcev na apnencu. V soteski Reke ter Veliki in Mali dolini so ti gozdovi obravnavani kot varovalni gozdovi.

Gospodarska vrednost teh gozdov je majhna, les je uporaben predvsem za drva. Glavna vloga teh gozdov je varovalna. Gozdne dobrine večinoma nabirajo domačini, predvsem gobe in občasno brinove jagode za brinjevec.

Ocena stanja

Stanje gozda revirni gozdar ZGS, Območna enota Sežana, na območju PŠJ ocenjuje kot slabo, saj je 40 % gozdnih površin pokrito z neavtohtonimi drevesnimi vrstami (pretežno s črnim borom). Poleg tega je zdravstveno stanje dreves precej zaskrbljujoče, kar se kaže z osutostjo krošenj in umiranjem dreves. Pri iglavcih je vzrok sušica borovih vej in najmlajših borovih poganjkov, tako na starih kakor mlajših drevesih (skoraj polovica). Pri listavcih pa je opaziti raka črnega gabra in pooglenitev hrastov.

2.4.5. Lovstvo

Območje PŠJ pokrivata lovski družini (v nadaljnjem besedilu: LD) Gaberk Divača in Timav Vreme. Obe spadata v obalno--kraško zvezo LD s sedežem v Kopru in sta del Primorskega lovsko upravljavskega območja. Skoraj celotno območje PŠJ pokriva LD Gaberk Divača, LD Timav Vreme pokriva le območje od Školja do Škofeljskega mostu ter območje vzhodno od pritoka Sušica do Škofeljskega mostu.

ZRPŠJ prepoveduje vznemirjati, prenašati, zastrupljati, zadrževati v ujetništvu, loviti ali ubijati prostoživeče živali v nasprotju z zakonom in predpisom, ki ga sprejme vlada, ter vnašati osebkke neavtohtonih živalskih vrst, vendar pa je mogoč odvzem divjadi v skladu z usmeritvami lovsko upravljavskih načrtov.

Po podatkih ZGS je na območju PŠJ stabilna populacija divjadi. Glavna vrsta divjadi je srnjad (do 60 osebkov), nato populacija divjega prašiča (do 30 osebkov) in jelenjad (do 20 osebkov). Prehodno so na območju tudi ris, medved in volk; morda tudi šakal. Od

male divjadi so zastopani zajec, lisica, jazbec, kuna belica, mala podlasica, veverica, polh, sraka, šoja, siva vrana, dihur, sove (lesna sova, uharica, skovik), ujede (kačar, kanja, kragulj, skobci, sokol) in ptice pevke. Najbolj pogoste lovne vrste v območju PŠJ so: srnjad, divji prašič, jelenjad, zajec, lisica, kuna belica, veverica, polh, sraka, šoja in siva vrana.

Opazno je zmanjševanje populacije srnjadi, hkrati pa povečevanje populacije divjega prašiča, zajca in lisice. Tako na območju PŠJ kakor tudi na širšem območju je zaznati zniževanje populacije srnjadi zaradi zveri, predvsem volka. Druga divjad ima stalno populacijo.

Ocena stanja

Letni odvzem divjadi v PŠJ je zelo majhen, v povprečju do 10 osebkov srnjadi, pet divjih prašičev in en jelen. Škoda, ki jo povzroči divjad, je minimalna, ocenjena je do 300 eurov na leto, običajno se poravnava sporazumno z oškodovanimi lastniki. Večja je lahko škoda, ki jo povzročijo velike zveri, predvsem volk na drobnici. Obstajajo tudi primeri razritja površin zaradi divjih prašičev. Zdravstveno stanje divjadi je dobro, hujših bolezni ni.

2.4.6. Ribištvo

Na območju PŠJ je od leta 1947 aktivna Ribiška družina Bistrica. Del njenega ribiškega okolja obsega tudi revir reke Reka. Po podatkih ribičev je v PŠJ habitat dobro ohranjen in ga nameravajo takega ohranjati še naprej. V PŠJ sicer poteka ribolov, vendar v zelo majhnem obsegu.

Ribe mrena, grba, krap, linj in rdečeoka se ohranjajo po naravni poti, medtem ko nekatere vrste vlagajo v Reko, in sicer soške postrvi in šarenke. Po podatkih s spletnih strani Ribiške družine Bistrica v reki Reki od izvira v Dletu do ponora v Škocjanskih jamah prevladujejo soška postrv, križanci med šarenko in postrvjo, šarenke in grbe.

V porečju Reke so podeljene koncesije za izvajanje ribiškega upravljanja v naslednjih ribolovnih revirjih:

- akumulacija Klivnik,
- akumulacija Mola,
- Molja,
- reka Reka – mala mrtvica,
- reka Reka – velika mrtvica,
- reka Reka.

2.4.7. Obiskovanje PŠJ

Temeljna ponudba

Organiziran je vodeni obisk po Škocjanskih jamah, Učni poti Škocjan (v nadaljnjem besedilu: učna pot) in muzejskih zbirkah.

Območja ohranjene narave, ki so opremljena za obisk, so:

- posamezni deli Škocjanskih jam jame (Tiha in Šumeča jama, Mahorčičeva in Mariničeva jama, Pruker, vhodni del Tominčeve jame)
- Velika dolina,
- naravni most z Miklovim skednjem pod njim,
- Mala dolina,
- vhod brezna Okroglica,
- dol Globočak.

Enote kulturne dediščine, ki so opremljene za obisk (opremljene so s tablo oziroma na njih pri vodenju opozorijo vodniki) so naslednji kulturni spomeniki in enote kulturne dediščine, predlagane za vpis v Register nepremične kulturne dediščine:

- Betanja – vas,
- Betanja – domačija Betanja 2,
- Škocjan pri Divači – vas,
- Škocjan pri Divači – arheološko najdišče, gradišče,
- Škocjan pri Divači – kamnit komunski vodnjak,
- Škocjan pri Divači – cerkev sv. Kancijana,
- Škocjan pri Divači – pokopališče,
- Škocjan pri Divači – Hankejev grob,
- Škocjanske jame – bazeni za zbiranje vode za karbidke (»škav'nce«),
- Škocjanske jame – stare poti, klesane stopnice, ograje, mostovi v Šumeči jami, Veliki in Mali dolini.

Na območju PŠJ potekajo organizirani in individualni obiski. Organizirane oblike so povezane z dejavnostjo zavoda, ki obsega strokovno vodenje po:

- delu sistema Škocjanskih jam ter Veliki in Mali dolini;
- učni poti,
- muzejskih zbirkah v Škocjanu, in sicer po etnološki zbirki, zgodovini raziskovanja Škocjanskih jam, biološki, geološki in arheološki zbirki ter;
- obnovljenem kulturnem spomeniku Matavun 8 – Pr Nanetovh (Promocijsko-kongresni center; v nadaljnjem besedilu Matavun 8).

Obiskovalci so večinoma sezonski, od spomladi do jeseni (v glavni sezoni obiskovanja). Ugodne podnebne razmere območja omogočajo pohodništvo, kolesarjenje in izlete vse leto.

Škocjanske jame letno obiše od 90.000 do 100.000 obiskovalcev, PŠJ pa še več. Podatki o številu obiskovalcev Škocjanskih jam kažejo, da se je od leta 2000 do 2008 število obiskovalcev stalno povečevalo, od takrat pa se je bolj ali manj ustalilo. Leta 2000 je bilo 51.757 obiskovalcev, leta 2008 pa si je Škocjanske jame ogledalo 100.299 obiskovalcev. Leto 2011 je bilo po številu obiskovalcev rekordno, saj si je Škocjanske jame ogledalo 104.614 obiskovalcev, istega leta se je ponudba za obiskovalce povečala, saj je bil odprt prenovljen del Škocjanskih jam, to je Mahorčičeva in Mariničeva jama z Malo dolino. V letu 2012 si je jame ogledalo 101.147 obiskovalcev, od tega približno 21 % domačih in 79 % tujih gostov.

Poleg obiska Škocjanskih jam se v PŠJ spremlja tudi število obiskovalcev muzejskih zbirk ter število organiziranih, vodenih skupin po učni poti. Muzejske zbirke so za individualne goste odprte v času glavne sezone, od maja do oktobra in po predhodni najavi. Leta 2012 si je krasoslovno in etnološko zbirko ogledalo približno 11.300 obiskovalcev, zbirke v naravoslovnem centru pa 8.300 obiskovalcev.

V letu 2011 je bil obnovljen kulturni spomenik Matavun št. 8, domačija Pr Nanetovh, ki je namenjen promocijsko-kongresni dejavnosti. Po njem po potrebi potekajo vodenja, sicer pa je namenjen izvedbi različnih dogodkov, kot so kulturne prireditve, manjši kongresi, konference, seminarji, usposabljanja, poslovna in druga srečanja, izobraževanja, tematske delavnice ter poroke. Objekt je hkrati tudi info točka za biosferno območje Kras.

Druga ponudba

Pri treh zasebnih sobodajalcih je na voljo 31 ležišč v sobah in apartmajih, in sicer na turistični kmetiji Pr'Betanci v Betanji, v apartmajih Žnidaršič v Matavunu in na domačiji Pr'Vncki v Matavunu. Gostinska ponudba je na turistični kmetiji Pr'Betanci, kjer je prostora za

30 gostov, ter v informacijskem središču parka Matavunu, kjer je gostilna Mahnič v parku Škocjanske jame za 80 do 100 gostov. V Matavunu je tudi okrepevalnica Pr'Vncki.

Poti po PŠJ

V letu 2001 je bila s sredstvi Phare postavljena učna pot, ki vodi okoli Velike in Male doline ter skozi vsa tri naselja v parku. Od leta 2003 do vključno z letom 2012 je učna pot z vodenim ogledom prehodilo okrog 11.400 najavljenih obiskovalcev, povečini so to skupine šolarjev, dijakov in študentov, ki poleg vodenega ogleda dobijo tudi delovno gradivo. Veliko več obiskovalcev pa se odloči za samostojen ogled učne poti, ob kateri so prenovljene table z opisi v slovenskem in angleškem jeziku.

Poleg učne poti območje PŠJ prečkajo številne druge poti državnega in mednarodnega pomena, kakor so:

- Slovenska planinska pot,
- Via Alpina,
- Evropska pešpot E6,
- kolesarske poti – »Divaški kolesarski krog« in »S kolesom po kraškem parku«.

Označena in urejena je tudi pohodna pot po desnem bregu Reke do Školja in Škofelj. Na turistični karti PŠJ obstajajo še nekatere sprehajalne poti, ki pa niso v celoti urejene in označene.

Skupna promocija

Zavod, Turistično društvo Škocjan in Občina Divača od leta 2007 organizirajo tudi Dan Parka Škocjanske jame – jamski praznik – Belajtno (v nadaljnjem besedilu: jamski praznik). To predstavlja obuditev praznika, ki je bil prvič organiziran leta 1886, zadnjič pa leta 1946. Jamski praznik obišče letno okrog 1500 obiskovalcev. Na ta dan je ogled jame brezplačen, obiskovalci se po jami sprehodijo pod nadzorom naravovarstvenih vodnikov in strokovnega osebja zavoda, ki je razporejeno po celotni jami in skrbi za nadzor, varnost ter komunikacijo z obiskovalci. V vaseh so stojnice, na katerih se predstavljajo lokalni obrtniki.

2.4.8. Izobraževanje

Zavod že od začetka delovanja posebno pozornost namenja izobraževalnim programom. Ti so prirejeni za različne ciljne skupine: zaposleni, honorarni vodniki, prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, učenci osnovnih in srednjih šol, njihovi mentorji, domačini in študentje.. V izobraževalne namene je bila tudi urejena učna pot, izdani so bili učni listi. Sodelavci PŠJ skrbijo za vodeni strokovni obisk po jami in učni poti s strokovno razlago.

Že leta 2001 je bila ustanovljena mreža šol PŠJ, v katero so vključene osnovne šole vzdolž toka Reke od njenih izvirov pri Zabičah, ob njenem površinskem toku v Ilirski Bistrici in Gornjih Vremah do ponora v podzemni tok, kjer je šola v Divači. Dve šoli sta tudi na italijanski strani, in sicer v Trebčah in Sesljanu. V Trebčah gre za slovensko šolo v zamejstvu, v Sesljanu pa za italijansko šolo, kar daje mreži mednarodni značaj. Sporazum o sodelovanju je bil podpisan leta 2003. V sklopu delovanja mreže šol so bile organizirane številne delavnice, ekskurzije, manjši projekti, okrogle mize, razstave in podobni dogodki. Mnoge šole so obisk PŠJ že vključile v svoje vsakoletne programe. Vzpostavljene so bile podlage za participatorni monitoring in uvedene dejavnosti za vzpodbujanje ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine in krepitev identitete učencev in širše skupnosti.

Ker je bilo že večkrat izraženo zanimanje posameznih visokošolskih programov za ustanovitev mreže fakultet PŠJ, je le ta predvidena v nadaljnjem razvoju.

2.4.9. Poselitev in infrastruktura

Poselitev in infrastruktura

Za Škocjan in Betanjo je značilno, da imata ohranjeno starejšo značilno zasnovo vaškega jedra s prepoznavnim strnjenim načinom gradnje, zato sta zavarovana kot naselbinska spomenika. Matavun je zgrajen v uličnem nizu vzdolž cestnih povezav v tri smeri z osrednjim trgom, postajališčem in kalom. Močna zaznavna sestavina identitete kraške kulturne krajine so suhi zidovi, ki so nastali zaradi prilagajanja kraškega površja kmetijski rabi.

Matavun leži ob državni regionalni cesti in je prometno dobro dostopen. Do Škocjana in Betanje vodi lokalna cesta, ki je na dveh delih zožena, tako da je dovoz do Betanje z večjim tovornjakom ali avtobusom nemogoč. Na skrajni severozahodni meji zavarovanega območja parka poteka avtocesta Ljubljana–Koper. Železniška proga Pivka–Sežana poteka izven zavarovanega območja parka nekaj kilometrov severneje. Divača je pomembno železniško križišče, kjer se odcepi proga proti Kopru. V neposredni bližini v vplivnem območju parka, v zračni razdalji 2 km, je športno-turistično letališče Ležeški Gabrk z asfaltirano vzletno-pristajalno stezo.

Čez območje PŠJ potekajo trije visokonapetostni daljnovodi, in sicer: Divača–Kozina, Divača–Zavrhek in Divača–Ilirska Bistrica. Vsa gospodinjstva imajo telefonske priključke. Omrežje je dotrajano brez možnosti za nove širokopasovne povezave.

Vse tri vasi imajo urejeno vodovodno oskrbo iz sistema Kraškega vodovoda, vendar ima večina hiš tudi svoje vodnjake (štirne). Voda iz njih se večinoma uporablja za zalivanje vrtov.

Zbiranje in čiščenje odpadnih vod ni celovito urejeno. Novejši objekti imajo urejene tripreklatne greznice s ponikovalnico. Starejši objekti imajo bodisi enopreklatne ali dvopreklatne greznice, ki predvidoma puščajo in onesnažujejo jamski sistem Škocjanskih jam. Komunalne odpadne vode iz informacijskega centra se zbirajo v veliki tripreklatni greznici s ponikovalnico. Blato iz prvega prekata se vsaki dve leti odpelje na čistilno napravo v Divačo in Sežano. Komunalni odpadki se v vseh gospodinjstvih zbirajo ločeno in odlagajo na urejene zbirne otoke. Za mešane odpadke ima vsako gospodinjstvo svoj zabojnik, ki se prazni vsakih 14 dni.

Ogrevanje gospodinjstev je individualno v glavnem z drvni in lahkim kurilnim oljem. Pet gospodinjstev v PŠJ ima urejeno plinsko ogrevanje. Sedež zavoda in informacijski center imata urejeno plinsko ogrevanje.

V štirinajstih letih delovanja zavoda in upravljanja PŠJ sta bili izvedeni dve novogradnji, ena kot samostojen objekt in ena kot prizidek k domačiji, obe v Matavunu. Poudarek je bil predvsem na rekonstrukcijah, nadomestnih gradnjah in prenovah streh, fasad in zunanjih ureditvah (urejanju in tlakovanje dvorišč, obnovi mejnih kamnitih zidov, kamnitih pločnikov in kamnitih vodnjakov). V Škocjanu je deset hišnih števil, od tega so bile izvedene tri nadomestne gradnje in štiri rekonstrukcije objektov. V Betanji je pet hišnih števil, od tega sta bili izvedeni dve rekonstrukciji in obnovljeni dve strehi in fasadi. V Matavunu je trinajst hišnih števil, od tega je bilo izvedenih pet rekonstrukcij stanovanjskih objektov, obnovljenih je bilo pet streh in sedem fasad, zgrajena garaža in obnovljena kalonja. V vseh treh vaseh je

bilo v štirinajstih letih obnovljenih dve tretjini objektov oziroma domačij. Dva objekta v Škocjanu sta v ruševinah.

Ob poljski poti izven naselij je zavod pred petimi leti postavil čebelnjak s 24 panji in ga vključil v učno pot Škocjan.

Parkovna infrastruktura in območja PŠJ, opremljena za obisk

Parkovna infrastruktura v PŠJ zajema informacijski center v Matavunu iz leta 1986 s parkiriščem, stavbo, ki je sedež zavoda in naravoslovni center (Škocjan št. 2 in 3), vso infrastrukturo, vezano na Škocjanske jame (poti, mostovi, dvigalo v Veliki dolini, razgledišča, muzejske zbirke, učno pot in čebelnjak).

Ocena stanja

Niskonapetostno električno omrežje za gospodinjstva in zavod je kakovostno urejeno.

Vodovodno omrežje je kakovostno urejeno. V omrežju je premajhen pritisk za zagotavljanje požarne vode.

Obstoječe telefonsko omrežje in vse parice so popolnoma zasedene. Zavod ima telefonske in internetne povezave urejene z optičnim kablom.

Širokopasovnega omrežja za gospodinjstva v PŠJ ni. Telekom Slovenije, d.d. ima izdelano projektno dokumentacijo, vendar je premalo porabnikov za ekonomično trženje.

Objekti zavoda in nekaj gospodinjstev v parku se ogrevajo s plinom, večina drugih gospodinjstev pa z drvni in kurilnim oljem.

Fekalne vode iz informacijskega centra se stekajo v veliko triprekatno greznico s ponikovalnico. Enako ureditev imajo vsi drugi objekti v parku, ki so bili zgrajeni po letu 1985. Dva nova objekta imata vgrajeno malo biološko čistilno napravo, večina drugih pa ima enoprekatne ali dvoprekatne greznice, katerih stanje ni znano.

2.4.10. Obremenjevanje okolja

V PŠJ ni industrijskih naprav in tudi ne komunalnih odlagališč. Nekaj manjših črnih odlagališč je bilo v preteklosti odstranjenih, na nekaterih mestih pa se še vedno občasno odmetavajo odpadki. Z vsakoletnimi čistilnimi akcijami, ki jih organizira zavod v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom, se problem počasi, a vztrajno rešuje. Vasi v PŠJ še vedno nimajo urejenega skupnega zbiranja in čiščenja odpadnih vod, prav tako ni izdelana projektna dokumentacija.

Veliko pozornosti se še vedno namenja spremljanju onesnaženosti voda, predvsem Reke, ki se občasno zelo peni in ima močan vonj. Deloma je pena organskega izvora, vendar pa še vedno ni urejeno zbiranje in čiščenje odpadnih vod za večino naselij v vplivnem območju PŠJ, katerih fekalije se velikokrat izcejajo neposredno v Reko in vplivajo na kakovost vode v PŠJ.

Glavni vir hrupa v okolici PŠJ je javno letališče na Ležeškem Gabrku, ki ima za obratovanje potrebna dovoljenja, vendar pa hrup letal moti lokalno prebivalstvo in obiskovalce v PŠJ in bližnji okolici. Poleg tega je zaradi hrupa moteča bližina avtoceste Ljubljana–Koper, ki poteka tik ob zahodni meji zavarovanega območja parka.

Večjega svetlobnega onesnaženja v okolici parka ni.

3. OCENA STANJA NA VPLIVNEM OBMOČJU PŠJ

Ocena stanja na vplivnem območju PŠJ je vezana le na tiste dejavnike, ki imajo v skladu z ZRPŠJ lahko vpliv na PŠJ ali posredno vplivajo na spremembo kakovosti ali količine vode v Reki. Varstveni režim namreč prepoveduje posege, ki bi lahko spremenili obstoječi vodni režim Reke in vplivali na kakovost vode, razen v primerih varstva pred poplavami, ter druge posege, ki pomenijo tveganje ali nevarnost za okolje in njihovi škodljivi vplivi segajo v PŠJ. Sem sodijo različne aktivnosti, ki so plod družbeno-gospodarskega razvoja predvsem v občinah Ilirska Bistrica, Pivka in Divača, kakor so: kmetijstvo, industrija, obrt, komunalna infrastruktura z deponijami odpadkov in promet.

3.1. Ocena stanja površinskih voda

Ocena kemijskega stanja

V oceni ekološkega in kemijskega stanja rek v letih 2007 in 2008 (poročilo ARSO iz marca 2010) so podatki za merilna mesta na Reki – Topolc in Cerkvenikov mlin ter na pritoku Molji – Zarečica. Kemijsko stanje vode na omenjenih merilnih mestih je dobro ob srednji (leto 2007) in visoki (leto 2008) ravni zaupanja.

Ocena ekološkega stanja

Ocena ekološkega stanja rek je izdelana na podlagi podatkov iz obdobja 2006–2008 (ARSO: Ocena ekološkega in kemijskega stanja rek v Sloveniji v letih 2007 in 2008; Ljubljana, marec 2010). V oceni so bili upoštevani:

- biološki elementi kakovosti: sestava in številčnost vodnega rastlinstva (fitobentos in makrofiti) ter sestava in številčnost bentoških nevretenčarjev,
- splošna fizikalno-kemijska elementa, biokemijska potreba po kisiku in vsebnost nitratov,
- posebna onesnaževala.

V poročilu za 2007 in 2008 so podatki za vodna telesa: Klivnik, Mola, Reka mejni odsek – Koseze, Reka Koseze – Bridovec ter Reka Bridovec – Škocjanske jame. Ekološko stanje na omenjenih merilnih mestih je dobro ali zelo dobro (ARSO: Ocena ekološkega in kemijskega stanja rek v Sloveniji v letih 2007 in 2008; Ljubljana, marec 2010).

Izpostaviti je treba pojav občasne pene v Reki in pogina rib, ki sta se zgodila v zadnjih petnajstih letih, zadnji pred petimi leti. Vzrok nastanka tega pojava se še preučuje.

- Glede varstva okolja je treba posebno pozornost nameniti naslednjim dejavnostim:
- **kmetijstvo**, ki je razširjeno praktično vzdolž celotnega površinskega toka Reke od Zabič do soteske Reke na približno eni tretjini ozemlja. Ta panoga lahko površinske in podzemne vode onesnažuje z odpadnimi vodami s kmetij in farm ter s kmetijskimi zaščitnimi sredstvi in škropivi. Zaradi opuščanja kmetijske rabe v zadnjem obdobju je količina strupenih odplak manjša, kakor bi lahko bila, vendar bi bilo kljub temu treba spodbujati kmete k uporabi hlevskega gnoja in ekstenzivnemu poljedelstvu in sadjarstvu;
 - **industrija in obrt**, ki sta v glavnem zgoščeni v Ilirski Bistrici in Košanski dolini.

- Po podatkih iz Atlasa okolja so industrijske naprave v Ilirski Bistrici naslednje:
- Lesonit d.o.o. (tri naprave s komunalno čistilno napravo in iztokom v Reko in skupno 61.014 m³/leto odpadnih voda),
 - TIB Transport, d.d. (z iztokom v kanalizacijo s komunalno čistilno napravo in skupno 6.543 m³/leto odpadnih voda),

- avtopralnica Koren Jožko s.p. (z iztokom v kanalizacijo brez komunalne čistilne naprave in 1.400 m³/leto odpadnih voda).

Po podatkih iz Atlasa okolja so industrijske naprave v Košanski dolini naslednje:

- Pivka perutninarstvo d.d. – klavnica (iztekanje odpadnih voda iz čistilne naprave v ponikovalnico in 103.891,43 m³/leto odpadnih voda),
- Jata Emona d.o.o. – valilnica (iztekanje odpadnih voda iz čistilne naprave v ponikovalnico in 3.332 m³/leto odpadnih voda);
- **komunalna infrastruktura**, ki je neurejena v večjem delu vplivnega območja. Trenutno imajo urejeno zbiranje in čiščenje odpadnih voda le Ilirska Bistrica, Jasen in del Topolca ter Šembije z lastno manjšo čistilno napravo. Po podatkih upravljavca centralne čistilne naprave Ilirska Bistrica in iz Atlasa okolja gre za biološko čistilno napravo za največ 9.500 enot, na katero je priključenih približno 6.000 enot. Problem kanalizacijskega sistema je vdor meteornih voda, zato po večjih deževjih del odpadnih voda odteka neposredno v Reko;
- **deponije odpadkov in divja odlagališča** so tako kakor drugod po Sloveniji velik problem tudi na vplivnem območju PŠJ. Največja in najnevarnejša je deponija nevarnih ostankov nekdanje tovarne organskih kislin v Globovniku. Po grobih ocenah je na tem območju odloženih okoli 120 do 150.000 m³ odpadkov. V tej količini je zajet tudi zasipni material, ki se je uporabljal za sprotno prekrivanje po slojih. Odpadkov naj bi bilo po nekaterih ocenah približno 100.000 m³. Ob močnejših padavinah izpirajo vode s površine odlagališča delce odloženih odpadkov in jih prenašajo proti potoku Trnovšek. Ob nasipu, kjer je peta odlagališča, se delci zaustavijo, v potok Trnovšek pa se iztekajo večinoma izcedne vode. Potok Trnovšek teče v reko Reko in naprej proti Tržaškemu zalivu v izvire Timave. Onesnažene vode povzročajo degradacijo potoka Trnovšek, s povečano koncentracijo nekaterih kemičnih elementov (As – arzen, Br – brom, Ca – kalcij, Hg – živo srebro, K – kalij idr.) in s stalnim smradom, ki se širi po okolici. Glede na gibanje zračnih mas se neprijetne vonjave širijo navzdol do naselja Topolc.

Poleg te večje deponije so po podatkih registra divjih odlagališč v vplivnem območju tudi številna odlagališča z nevarnimi odpadki. Zgoščena so okoli Ilirske Bistrice, Velike Bukovice, Gornje Košane, Barke in Dolnjih Ležeč;

- **promet**, kjer je treba izpostaviti izjemno obremenitev državne ceste Postojna–Pivka–Ilirska Bistrica–Jelšane, po kateri še posebej v glavni sezoni poteka precej gost promet, saj velja cesta za prehodno povezavo proti hrvaškemu morju. Povprečni dnevni promet na odseku Ilirska Bistrica–Pivka je po podatkih Atlasa okolja v letu 2008 znašal 4050 vozil, na odseku Pivka–Ribnica pa 3319 vozil. Zelo gost je tudi promet nevarnih snovi, predvsem nafte in naftnih derivatov, zaradi bližine naftnega terminala v Omišlju na Krku in reške rafinerije. V okolici Ilirske Bistrice je nastalo nekaj podjetij za prevoz teh snovi, pri čemer težavo predstavljajo čiščenje vozil in neurejena parkirišča. Še vedno so med verjetnimi viri onesnaženja prometne nesreče in izlivi iz tovornjakov, ki prevažajo naftne derivate in nevarne snovi. V ta namen je zavod v letu 2010 investiral v nakup opreme za zaščito in reševanje v sodelovanju s prostovoljnim gasilskim društvom Ilirska Bistrica. Ti morajo usposobiti ekipo za reševanje. Zavod, ARSO in Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje pa morajo določiti mesta, kjer se namesti ta oprema.

Na vplivnem območju je nekaj izvirov zajetij za oskrbo s pitno vodo. Poleg manjših lokalnih zajetij v zgornjem delu toka Reke je največje zajetje na izviri Bistrica v Ilirski Bistrici, ki oskrbuje okoli 40.000 prebivalcev. Poleg tega Reka ponika v kraški vodonosnik matičnega Krasa, kjer v Klaričih črpajo vodo za oskrbo prebivalcev Krasa, poleti pa tudi obalnih mest. Kraški izvir Bistrica je kot vodni vir ogrožen zaradi gozdarske, gradbene in turistične dejavnosti v njegovem ožjem in širšem zaledju. Med večjimi verjetnimi onesnaževalci so spodnji kamnolom (tik nad izvirov) in kamnolom Gabrovec, strelišče na Črnih njivah, turistično naselje Sviščaki, promet, divja odlagališča ter kmetijska in gozdarska dejavnost.

Vodni režim Reke

Nekatere dejavnosti v vplivnem območju PŠJ neposredno vplivajo na stanje vodnega režima Reke. Vpliv imajo ali bi ga lahko imele naslednje dejavnosti:

- **vodni akumulaciji Klivnik in Mola**, kjer se lahko zadrži tudi do okoli 8 mio m³ vode. Zgrajeni sta bili v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja predvsem z namenom bogatenja Reke v času nizkih pretokov v sušnem obdobju in zadrževanju vode v času poplav. S tem je bil že pred ustanovitvijo parka spremenjen vodni režim Reke. V letu 2009 je prišla pobuda za spremembo pravilnika o obratovanju omenjenih akumulacij, pri čemer je predvideno zmanjšanje predpisanega ekološko sprejemljivega pretoka z dosedanjih 0,925 m³/s na 0,610 m³/s. S tem naj bi se izboljšalo hidromorfološko stanje Reke in ekološko stanje v akumulacijah. V letu 2010 so akumulacije začele poskusno obratovati za nekaj let, na podlagi tega pa bodo sprejeti nadaljnji ukrepi;
- **koriščenje vode iz reke Reke**, kjer je problematika precej zapletena. Vsekakor bi bila nujna čimprejšnja izdelava podrobnejšega načrta upravljanja porečja reke Reke. V porečju Reke je trenutno več imetnikov veljavnega vodnega dovoljenja za neposredni zajem vode iz Reke v času pretokov, večjih od ekološko sprejemljivega pretoka, med drugim: Lesonit d. o. o. (odvzem vode za tehnološke namene – 50 l/s), lastniki mlinov ob Reki (voda za mlino in žage – 2200 l/s), čistilna naprava Ilirska Bistrica. Ker je v zadnjem času nekaj novih vlog za podelitev vodnih pravic, predvsem za namakanje kmetijskih površin, se zastavlja vprašanje, kakšen vpliv bi neomejeno podeljevanje vodnih pravic na količino vode v Reki in s tem posredno na stanje v Škocjanskih jamah imelo. Ocenjujemo, da bi ob upoštevanju vsega načrtovani odvzemi iz Reke lahko že bili v obsegu, ki je v nasprotju z varstvenim režimom določenim v 8. členu ZRPŠJ: »Na vplivnem območju parka so prepovedani vsi posegi, ki bi lahko spremenili obstoječi vodni režim Reke in kakovost vode, razen v primerih varstva pred poplavami.« Leta 2007 je bil v ta namen na ARSO opravljen sestanek na katerem je bilo dogovorjeno, da je za nadaljnje podeljevanje vodnih pravic potrebna celostna obravnava odvzema;
- **izgradnja zadrževalnika Padež/Suhorka**, je bila v preteklosti predvidena za oskrbo prebivalstva s pitno vodo za slovensko Istro in zaledno kraško območje. V kolikor bi prišlo do realizacije projekta, bi ta lahko imel velik vpliv na vodni režim in kakovost vode v Reki. Kolikšen in kakšen bo ta vpliv na Reko in s tem posredno na Škocjanske jame in njeno podzemeljsko živalstvo, lahko po razpoložljivih podatkih in vedenju samo predvidevamo. Zavod je v sklopu tega projekta podal smernice, s katerimi opozarja na pomembnost ohranjanja Škocjanskih jam kot izjemne naravne vrednote, Unescove svetovne dediščine in mednarodno pomembnega podzemnega mokrišča v sklopu Ramsarske konvencije. Prav tako je v smernicah zavod med drugim opozoril na obvezne predhodne raziskave ekološkega stanja v Škocjanskih jamah, kemijskega in količinskega stanja vode v Škocjanskih jamah, možnih negativnih vplivov posega na jamske tvorbe in podzemno živalstvo ter možne posledice porušitve jezua. Na podlagi tega je takratni minister za okolje in prostor izdal Pravilnik o posegih v okolje, ki se izjemoma lahko dovolijo na vplivnem območju regijskega parka Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 89/03). Trenutno na tem projektu ni aktivnosti, v kolikor pa bi se nadaljevale, bi zavod vztrajal na mnenjih, ki so bila vključena k smernicam ZRSVN za omenjen projekt.

3.2. Ocena stanja podzemnih voda

Ocena stanja podzemnih voda

Po podatkih iz poročila o kakovosti podzemne vode v Sloveniji v letu 2010 ARSO, Urada za hidrologijo in stanje voda, je kemijsko stanje vodnega telesa Obala in Kras z Brkini dobro.

3.3. Druge prostorske ureditve, katerih vplivi lahko segajo v PŠJ

Nekatere načrtovane prostorske ureditve, ki so predvidene v neposredni okolici PŠJ, bi lahko resno ogrozile izvedbo nekaterih dolgoročnih upravljavskih ciljev iz PVR. Sem sodijo prostorske ureditve, ki so predvidene tako v vplivnem kot prehodnem območju PŠJ. Prvo je sicer določeno z ZRPŠJ, drugo pa v sklopu Biosfernega območja Kras znotraj MAB, vendar leži v neposredni bližini zavarovanega območja. Ker bi bili vidni in moteči ob samem vstopu v PŠJ in bi njihov vpliv lahko segel tudi vanj ter v nadaljevanje podzemnega toka Reke, jih obravnavamo enakovredno s tistimi, ki so predvideni na vplivnem območju. Poleg tega zavod opozarja na njih predvsem zaradi možnega kumulativnega učinka, če bi do realizacije velike večine ali vseh dejansko prišlo. S tem bi bili ogroženi 1., 2., 3., 4. in 6. dolgoročni upravljavski cilj iz poglavja 5.1. tega odloka »Dolgoročni upravljavski cilji in naloge«. Izpostavljene so naslednje načrtovane prostorske ureditve:

- Državni prostorski načrt za avtocesto na odseku Postojna/Divača–Jelšane,
- Državni prostorski načrt za prenosni plinovod M8 Kalce–Jelšane in
- Državni lokacijski načrt za II. tir železniške proge na odseku Divača–Koper.

Vse občine v PŠJ in njegovem vplivnem območju so po uveljavitvi ZPNačrt večinoma že v letih 2007–2008 sprejele sklepe o pričetkih priprave občinskih prostorskih aktov. Večina občin pripravlja okoljska poročila k dopolnjenim osnutkom občinskih prostorskih načrtov ali pa so le-ti že v fazi javne razgrnitve.

Zavod zagotavlja aktivno sodelovanje pri reševanju ugotovljenih problematičnih zadev z opozarjanjem ustreznih služb, ozaveščanjem širše javnosti, dialogom z državnimi službami in lokalno skupnostjo ter izdajanjem mnenj o posameznih načrtovanih prostorskih ureditvah.

Vlada je na svoji 102. redni seji dne 7. oktobra 2010 pod 17. točko sprejela sklep, s katerim:

- se je seznanila z informacijo o urejanju prostora na širšem območju parka in Krasu ter o njegovi vlogi za celovit razvoj Slovenije,
- je različnim ministrstvom, službam in zavodom naložila oblikovanje medresorske koordinacije (v katero sta vključena tudi dva člana zavoda) pri izdelavi strokovnih podlag za celovito prostorsko zasnovo matičnega Krasa, ki bo izdelana v okviru partnerskega čezmejnega projekta KRAS-CARSO,
- je MKO naložila poročanje o izvajanju iz prejšnjih točk najmanj enkrat letno.

4. ANALITIČNA IZHODIŠČA ZA PVR

4.1. Analiza SWOT

Pri SWOT analizi se vzame pod drobnogled štiri aspekte in sicer prednosti, slabosti, priložnosti ter nevarnosti. Namen analize je pomoč pri strateških odločitvah, kam točno usmeriti naloge, katere aktivnosti in projekte opustiti ali jih ojačiti in podobno.

Preglednica 4: Analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti na zavarovanem območju

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">- dobra ohranjenost jamskega sistema- pomembnost tehniške dediščine	<ul style="list-style-type: none">- dotrajanost posameznih odsekov jamske infrastrukture (potratna osvetlitev, ograje,

Škocjanskih jam

- prepoznavnost jam in parka kot svetovne dediščine (UNESCO), mednarodnega mokrišča (Ramsar) in biosfernega rezervata MAB in primer dobre prakse
- uspešno delovanje upravljavca parka
- klasičen primer številnih dobro razvitih kraških pojavov
- dobro ohranjena narava z bogato biotsko pestrostjo
- raznolika kulturna dediščina (bogate in v svetovnem merilu pomembne arheološke najdbe, avtohtona stavbna dediščina, ljudsko izročilo)
- bogata zgodovina sodelovanja lokalnega prebivalstva pri raziskovanju, urejanju in vodenju po jami
- informacijski center in parkovna infrastruktura (muzejske zbirke, gostinska ponudba, nastanitve ...)
- dobro organizirano in na lokalni ravni prepoznavno Turistično društvo Škocjan in druga lokalna turistična društva
- dobro organizirana društva, ki delujejo v parku (jamarska društva, lovske in ribiške družine, planinsko društvo,)
- številne označene poti (učna pot, kolesarske in pohodniške poti)
- dobri izobraževalni programi
- dobra geostrateška lega in prometna dostopnost
- dobro sodelovanje z lokalnim prebivalstvom v parku
- pomoč lokalnemu prebivalstvu pri obnovi stavbne dediščine

tlaki, poti)

- neprepoznavnost parka kot mednarodno pomembnega območja na lokalni in državni ravni
- ogroženost posameznih delov infrastrukture zaradi naravnih procesov (poplave, krušenje sten)
- razrast lampenflore
- degradiranost posameznih delov jam
- občasna onesnaženost Reke
- pojavljanje tujerodnih vrst, nekatere med njimi tudi invazivne
- neurejenost sistema zbiranja in čiščenja komunalnih odpadnih voda v vaseh v parku
- stalna ogroženost arheološke dediščine z novimi gradbenimi posegi (urejanje infrastrukture, obnova objektov in mejnih zidov ...)
- premajhna učinkovitost inšpekcijskega nadzora
- pomanjkljivo vključevanje kulturne dediščine v ponudbo parka
- opuščanje kmetijskih dejavnosti
- izgubljanje tradicionalne kraške kulturne krajine
- pomanjkanje ozaveščenosti o ohranjanju avtohtonih kakovosti parka
- varovano območje se ne obravnava kot priložnost za razvoj
- slabo zdravstveno stanje gozdov
- neposredna bližina avtoceste Ljubljana–Koper z vsemi svojimi vplivi na okolje

Priložnosti

- povečano povpraševanje po prostočasnih dejavnostih in produktih, ki temeljijo na lokalnih naravnih in kulturnih vrednotah
- predstavitev parka kot mednarodno priznanega območja
- možnost predstavitve jame v čim bolj naravnem stanju (renaturacija)
- oblikovanje znamke produktov in storitev
- povezovanje s parki, lokacijami UNESCO, izobraževalnimi/raziskovalnimi institucijami in jamami v Sloveniji in svetu
- motiviranost domačinov za uresničevanje poslanstva parka
- povečano zanimanje za Kras in njegove posebnosti
- center odličnosti za posamezne vsebine –

Nevarnosti

- onesnaženje in degradacija jam ter zavarovanega območja
- neprimerna obnova in raba kulturne dediščine – izguba (varovanih) kakovosti prostora in stavbne dediščine (uničenje »kraškosti« vasi kot njihove primerjalne prednosti in njihova degradacija v turistična naselja z gredicami in kipci)
- izguba ljudske kulture in načina življenja kot enega bistvenih temeljev za nadaljnji trajnostni razvoj
- kumulativni učinki posegov v okolici parka, ki bi lahko poslabšali stanje v parku (vetrne elektrarne, industrija, obrtne cone, naftovodi, avtoceste ...)
- izseljevanje mladih

krasoslovje, konvencije, tematske delavnice ... (izobraževalno središče JV Evrope)

- ureditev Škocjana in Betanje v ekološki muzej
- zaposlovanje (domačinov)
- ustrezna strokovna vključitev naravnih znamenitosti in kulturne dediščine v program ponudbe parka (dostopnost ...)
- širitev zavarovanega območja
- aktivnejše vključevanje prebivalcev z vplivnega in prehodnega območja v dejavnosti, povezane s poslanstvom parka, na področju izobraževanja, spodbujanja trajnostnega gospodarjenja, razvoja in vključevanja v mrežo skupne ponudbe

- zmanjševanje biotske raznovrstnosti
- povečana onesnaženost s hrupom in osvetlitvijo
- onesnaženost zraka in vode (letalski in kopenski promet, gospodarske dejavnosti, slaba komunalna infrastruktura)
- škodljivi posegi na Reki
- vnos novih tujerodnih invazivnih in gensko spremenjenih organizmov
- nespoštovanje in slabo izvajanje veljavnih predpisov
- zmanjševanje sredstev za temeljno delovanje zavoda

4.2. Pričakovana neskladja med rabo in varstvom

Pričakovati je naslednja neskladja med rabo in varstvom:

- Z opuščanjem rabe kmetijskih površin se večajo površine, ki jih postopoma zarašča gozd. V prvi fazi se ponekod lahko pojavijo tujerodne invazivne vrste, ki pomenijo grožnjo ohranjanju varovanih habitatnih tipov.
- Načrtovane prostorske ureditve bi lahko ogrozile občutljivo kraško podzemlje. Prav tako bi prekomerni posegi lahko povzročili bistveno drugačno podobo kulturne krajine Krasa in s tem izgubo identitete krajine, kulturne dediščine, narave in identitete ljudi, ki na tem območju živijo.
- Zaradi povečanega obiska bo prihajalo do teženj za ureditev potrebne infrastrukture ob ali na območju naravnih vrednot.
- Prav tako je s sodobnim načinom kmetovanja, npr. intenzivni sadovnjaki, ogroženo tradicionalno sadjarstvo na tem območju, ki temelji na visokodebelnih sadovnjakih ekstenzivnega tipa. Hkrati predstavlja nevarnost velik vnos onesnaževal (škropiva, gnojila) v vodo.
- Razvoj intenzivnega kmetijstva, povečanje števila prebivalstva ali širitev naselij na vplivnem območju lahko privede do poslabšanja stanja površinskih in podzemnih voda, še posebej reke Reke, ali do spreminjanja vodnega režima.
- Prekomerna in nestrokovna uporaba pesticidov in herbicidov v kmetijstvu lahko negativno vpliva na nekatere prostoživeče kopenske in vodne vrste, predvsem lahko povzroči večje pogine čebel.
- Ob povečevanju obiska in uporabi neprimerne (sedanje) razsvetljave v jami se bo lampenflora še bolj razrasla.

4.3. Ocena izvajanja ukrepov v obdobju 2006–2012

Doseganje ciljev iz Odloka o programu varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2006–2010 (Uradni list RS, št. 138/06, v nadaljnjem besedilu: PVR 2006–2010) je bilo ovrednoteno z več kot 50 % uspešnostjo, pri čemer je treba poudariti, da je takšna ocena tudi posledica dejstva, da so nekateri ukrepi ali naloge težko merljivi ali pa nosilec naloge ni zavod, ampak zunanji sodelavec. Poleg tega je bil PVR 2006–2010 zastavljen bolj

strateško in dolgoročno in zato zastavljene dejavnosti niso bile izvedljive v petletnem obdobju.

Najbolje ocenjeni sklop pri upravljanju PŠJ je spremljanje stanja in nadzor. PŠJ ima dobro organizirano nadzorno službo, poleg tega pa je vstop (vsaj v jamski del) mogoč izključno z vodnikom ter na točno določenem (nadzorovanem) mestu, zato nekaj manj kakor 80- % doseganje tega cilja ni presenetljivo. V prihodnje bi bilo kljub temu treba kadrovske okrepiti nadzorno službo in poglobiti sodelovanje s prostovoljnimi naravovarstvenimi nadzorniki na širšem območju parka. S 70 % uspešnostjo doseganja ciljev je ovrednoten tudi sklop informiranja in promocije območja.

Nekoliko nizko je ovrednoten sklop upravnega dela. Podrobnejša analiza pokaže, da je le 54 % doseganje ciljev iz tega sklopa predvsem posledica tistih upravnih postopkov, v katerih je za uspeh potrebno tudi sodelovanje zunanjih partnerjev (npr. sodelovanje pri projektih čiščenja ali izboljšanja kakovosti reke Reke in čiščenja komunalnih vod, prenove objektov kulturne dediščine, razširjanje ponudbe z vključevanjem drugih partnerjev ali sektorjev, novih programov obiska, vključevanja v prostorske načrte, spremembe kmetijske proizvodnje ...) in projektov, za katere so potrebna večja vlaganja v infrastrukturo (prenova sistema ogrevanja) ali naporu zaposlenih (priprava kandidature širitve PŠJ pri UNESCO).

Sklopa ohranjanje narave in vlaganja v infrastrukturo sta dosegla več kakor 60 % uspešnost doseženih ciljev. Pri varstvu narave podrobna analiza pokaže, da bi bila skupna uspešnost doseganja ciljev še večja, če ne bi nekatere, zelo lokalno usmerjene in zelo ozko opredeljene aktivnosti, kakor so npr. odkup (povezano s sredstvi!) in ureditev gnezditvene stene za ptice, čebelarje ali čiščenje zaraslih površin (spet povezano tudi z razpoložljivimi viri) ostale neizpolnjene. Predvsem pa je v tem sklopu slabše doseganje ciljev s področja varstva kulturne krajine (povezano s šibkim sodelovanjem tudi z drugimi sektorji, predvsem s kmetijskim).

Podobno velja za sklop infrastrukture; kljub velikim uspehom in investicijam v preteklem obdobju (obnova večjega dela poti skozi jamo) niso bili izvedeni manjši projekti (v primerjavi s celotno zasnovo poti dokaj nepomembni) novih odsekov poti in dodatnega zavarovanja prehoda čez cesto, kar je zelo znižalo skupno vrednost ocene doseženih ciljev v tem sklopu. Pri zbiranju podatkov in spremljanju stanja je pričakovati, da je v posebnem jamskem okolju potreba po zahtevnih in tudi dragih raziskavah velika, izvedba pa pričakovano zato nižja (le 47 %).

Doseženih 52 % ciljev na področju sodelovanja z lokalno skupnostjo in zagotavljanja trajnostnega razvoja prav tako pomeni uspeh, saj so bile nekatere aktivnosti v tem sklopu za upravljavca parka resnično zahtevne in finančno težko izvedljive naloge ter zato niso bile izvedene (npr. pomoč pri štipendiranju mladih prebivalcev parka, ureditev mlinščice, mlina, trga itd.).

Analiza izvajanja prednostnih nalog iz PVR 2006–2010 kaže, da je bila uspešnost izvedbe okoli 60 %. Predvsem bo v naslednjem petletnem obdobju treba nameniti veliko pozornost dejavnostim, ki ji zavod ni uspel izpeljati. Med temi je treba izpostaviti ovrednotenje nosilne zmogljivosti jam in PŠJ, skupaj z lokalno skupnostjo urediti zbiranje in čiščenje komunalnih odpadnih vod ter v skladu z ZRPŠJ zagotoviti ureditev vasi v PŠJ.

Uspešno izvedene naloge so:

Naravovarstvene naloge

Uspešno izvedene pretekle naravovarstvene naloge so kartiranje habitatov na območju PŠJ in v prehodnem območju, vzpostavitev spremljanja stanja jamske mikroklimne in

reke Reke, ki ga zavod izvaja v sodelovanju z ARSO, čiščenje odpadkov iz jam, udornic in brezen v parku, obnova in čiščenje kalov v Matavunu in Betanji, izvedba občasnih čistilnih akcij v parku skupaj z domačini, sanacija nekaterih divjih odlagališč ter odkup zemljišč, ki se nahajajo v območju naravnih vrednot. Izdelan je bil osnutek načrta ureditve jame, saniranih je bilo okoli 20 m² površin v jami, preraslih z lampenfloro,

Na področju izobraževanja zaposlenih in ozaveščanja širše javnosti so bila organizirana številna tematska predavanja in ekskurzije, postavitve učne poti in naravoslovne zbirke, izvedba tečajev za nove prostovoljne naravovarstvene nadzornike, izobraževanje zaposlenih za izpolnjevanje naravovarstvenih nalog, postavitve geološke in biološke zbirke v naravoslovnem centru v Škocjanu, izdane so bile številne tematske publikacije, postavljene tematske razstave ter organizirane raziskovalne naloge v okviru mreže šol PŠJ programa MAB, Ramsarske konvencije in Konvencije o svetovni dediščini.

Naloge, ki prispevajo k varstvu kulturne dediščine

Pri uspešno izvedenih nalogah velja izpostaviti obnovo starih poti v Škocjanskih jamah, rekonstrukcijo J'kopinovega skednja in obnovo Jurjeve štale, pridobitev replik arheoloških najdb in postavitve arheološke zbirke v Škocjanu 3, izvedbo etnološke topografije vasi Dane pri Divači za potrebe širitve parka na območje Mejam, odkup mlina Ukno pred ponorom Reke v Škocjanske jame, obnovo kulturnega spomenika Matavun 8, sanacijo in ureditev starih nagrobnikov na škocjanskem pokopališču in spomenika padlim borcem in žrtvam fašizma, zbiranje zgodovinskih predmetov iz jame, popis in dokumentiranje kulturnih spomenikov in žive dediščine v parku za potrebe projekta Digitalna enciklopedija dediščine v Sloveniji, sofinanciranje obnove kulturnih spomenikov in kulturne dediščine v lasti domačinov, sanacijo nekaterih poškodovanih in porušenih zidov, čiščenje zaraščenih poti in površin za ohranitev kulturne krajine, dokumentiranje ljudske kulture in načina življenja v parku in bližnji okolici, vključno s prvo polovico 20. stoletja, popularizacijo kulturne dediščine s tematskimi delavnicami in predavanji med lokalnim prebivalstvom in na šolah, izvedbo raziskovalnih nalog v sklopu mreže šol, izobraževanje zaposlenih, zaprtje Mušje in Skeletne jame kot pomembnih arheoloških najdišč, sofinanciranje obnove zvonika cerkve sv. Kancijana, sofinanciranje obnove komunskega vodnjaka, tlakovanje poti na vaškem pokopališču v Škocjanu ter zbiranje in popis arheoloških najdb v Tržaškem in Dunajskem prirodoslovnem muzeju.

Razvojne naloge

Izvedena je bila rekonstrukcija objekta Škocjan 3 v naravoslovni center, delna obnova informacijskega centra v Matavunu, delna obnova in izgradnja infrastrukture v Škocjanskih jamah (tlaki, ograje, zidovi, razsvetljava, električna napeljava, telefonija, videonadzor), sofinanciranje izgradnje pločnika ob glavni cesti v Matavunu, nameščanje pojasnjevalnih tabel in opremljanje počivališč in razgledišč v parku (klopi, koši za odpadke ...), sofinanciranje vsakoletnega škocjanskega festivala amaterskih gledališč in pohoda ob ponoru Reke, ki ga organizira TD Škocjan, ureditev trga v Matavunu, oblikovanje celostne podobe PŠJ, sodelovanje z drugimi turističnimi destinacijami v okolici za skupno promocijo (Kobilarna Lipica, Štanjel, Velika jama v Briščkih ...), vključitev avtobusnih podjetij in Slovenskih železnic v ponudbo parka, izvedba številnih mednarodnih projektov v sodelovanju s partnerji iz Slovenije in tujine (Hrvaška, Italija, Francija, Avstrija, Nemčija ...), modernizacija dvigala v Veliki dolini, obuditev in nadgradnja jamskega praznika »belajtnge« s konca 19. in začetka 20. stoletja, ustanovitev mreže šol PŠJ, v sklopu katere je bilo izvedenih več projektov na nacionalni, mednarodni in lokalni ravni in ob obeležitvi 40. obletnice Konvencije o svetovni dediščini podeljeni nazivi ambasadorjev Biosfernega območja Kras. Uspešno se je zaključil triletni projekt vlaganja v turistično infrastrukturo parka, ki sta ga sofinancirala Evropska unija in MG. Aprila se je tako za javnost ponovno odprlo obnovljeno pot pod Škocjanom (ponor Reke, Mahorčičeva in Mariničeva jama ter Mala dolina), novembra pa še

prenovljeni kulturni spomenik Matavun 8. Učna pot Škocjan je bila razglašena za najboljšo izmed 89 tematskih poti v Sloveniji. Na njej je bilo postavljenih 34 novih tematskih tabel.

Naloge na vplivnem območju parka

Ključne izvedene naravovarstvene, kulturovarstvene in razvojne naloge v PŠJ so: ustanovitev mreže šol, oblikovanje seznama kulturne dediščine, popularizacija kulturne dediščine in njenega ohranjanja, izobraževanje deležnikov o trajnostnem kmetovanju, ozaveščanje javnosti s tematskimi razstavami, predavanji in video predstavitevami, občasno spremljanje stanja na Reki in njenih pritokih, vključevanje nosilcev razvoja v občinah na vplivnem območju v sklopu odobrenih mednarodnih projektov ter nakup opreme za ukrepanje ob izlitju nevarnih snovi v Reko. Nadaljevalo se je sodelovanje treh biosfernih območij in priprava sestavljenke na kateri so otroci izpostavili dejavnosti kot jih sami vidijo, mednarodni forum mladih v maju in drugi kongres mladih v juniju.

5. CILJI VARSTVA IN RAZVOJA TER NAČINI URESNIČEVANJA TEH CILJEV

Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne danosti in bogato kulturno dediščino tega mednarodno pomembnega območja na Krasu in širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu. V tem okviru je za petletno obdobje zastavljenih šest operativnih ciljev.

5.1. Dolgoročni upravljavski cilji in naloge

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz ZRPŠJ, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem Konvencije o svetovni dediščini, Ramsarske konvencija in MAB). Cilj Konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Glavni cilj Ramsarske konvencije je zagotoviti ohranjanje mokrišč, predvsem tistih mednarodnega pomena, s smotno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Poudarek pri programu MAB pa je na ohranjanju biološke pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja, pri čemer je zlasti pomembno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi.

Navedeno je bilo upoštevano pri oblikovanju dolgoročnih upravljavskih ciljev PVR.

Ti so:

1. ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta,
2. ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov,
3. sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine,
4. vzpostavitev okolju prijaznega obiskovanja parka in širjenje zavesti o parku – trajnostni razvoj turizma,
5. krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku,
6. krepitev vloge upravljavca parka na širšem območju parka (vplivno in prehodno območje),
7. učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje.

V okviru navedenih ciljev se določajo operativni cilji, v okviru operativnih ciljev pa naloge in aktivnosti, ki so prikazani v spodnjih preglednicah. Nosilec aktivnosti in nalog je zavod.

Razlaga preglednic v tem poglavju:

Razlaga uporabljenih kratic in okrajšav

- ALPARC: Mreža zavarovanih območij v Alpah
- BF: Biotehniška fakulteta
- DOPPS: Društvo za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije
- EU: Evropska unija
- Europarc: Zveza naravnih in narodnih parkov v Evropi
- GeoZS: Geološki zavod Slovenije
- ICOMOS: Mednarodni svet za spomenike in spomeniška območja
- ISCA: Mednarodna zveza turističnih jam
- IUCN: Svetovna zveza za varstvo narave
- IZRK ZRC SAZU: Inštitut za raziskovanje Krasa pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti
- JZS: Jamarska zveza Slovenije
- KS Divača: Krajevna skupnost Divača
- MGRT: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
- MIZŠ: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
- MK: Ministrstvo za kulturo
- MKO: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
- MO: Ministrstvo za obrambo
- NIB: Nacionalni inštitut za biologijo
- Sklad kmetijskih zemljišč: Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije
- SNKU: Slovenska nacionalna komisija za UNESCO
- STO: Slovenska turistična organizacija
- Zavod za ribištvo: Zavod za ribištvo Slovenije
- ZRSVN: Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
- ZVKDS: Zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine

Razlaga pojmov:

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga ¹	Rok izvedbe ²	Način preverjanja ³	Viri ⁴	Sodelavci ⁵	Ocena stroškov ⁶
---	--------------------------------	--------------------------	--------------------------------	-------------------	------------------------	-----------------------------

¹ Prednostna naloga je posebej označena z znakom X.

² V tem stolpcu so navedena leta, ko naj bi se aktivnost izvajala in dokončala. »Stalno« pomeni, da se aktivnost izvaja kot že utečena v okviru rednih nalog, ki se jih izvaja v okviru javne službe. Obdobje 2013–2017 pomeni, da bo naloga izvedena enkrat ali večkrat v tem obdobju, vendar ni znano, natančno kdaj.

³ Način preverjanja pove, na kakšen način se lahko preveri, če se je naloga izvedla. Za preverjanje uspešnosti so določeni kazalniki za spremljanje učinkovitosti v poglavju 7 tega odloka.

⁴ Pod viri so navedene institucije, ki že sofinancirajo izvajanje posameznih nalog ali so verjetni sofinancerji za potrebna sredstva.

⁵ Sodelavci so ključni deležniki, ki lahko bistveno prispevajo k izvedbi naloge, pri čemer se ne navaja tistih, ki so deležniki na podlagi predpisanih postopkov, kakor npr. ZRSVN, ARSO, itd., in tistih, ki so izvajalci nalog na podlagi javnih naročil.

⁶ Ocena stroškov prikazuje oceno sredstev, potrebnih za izvedbo posameznih nalog, in zajema stroške storitev, izredne materialne stroške ali investicijske stroške, ne zajema pa stroškov rednega dela in osnovnih materialnih stroškov. Strošek je podan kot strošek za celotno petletno obdobje, pri časovno določenih nalogah in aktivnostih pa kot enkratni strošek na nalogo.

5.2. Operativni cilji, naloge in usmeritve

V okviru navedenih dolgoročnih ciljev upravljanja se določajo operativni cilji, v okviru operativnih ciljev pa aktivnosti, ki so prikazane v spodnji preglednici.

1. cilj: ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta

Operativni cilji:

- 1.1 Zagotoviti znanstvene informacije in analize
- 1.2 Z ukrepi aktivnega varstva zagotavljati ohranjanje naravnih procesov v jamskem sistemu
- 1.3 Z ukrepi renaturacije vzpostaviti prvotne ekološke značilnosti v degradiranih delih jamskega sistema

Z aktivnim varstvom se zagotavlja ohranitev naravnih procesov na celotnem jamskem območju, vključno z udornicama Veliko in Malo dolino ter naravnim mostom med njima. Z aktivnostmi se vzdržujejo ali izboljšujejo ekološke razmere za vrste in podzemne habitate. Zaradi pomanjkljivega poznavanja podzemnega živalstva v jami, je treba zagotoviti študije o tem, katere podzemne živali se nahajajo v jamah in v kolikšnem številu. Poleg tega se spodbuja tudi druge raziskave v podzemlju ter upravlja z avtomatsko meteorološko postajo Park Škocjanske jame v Škocjanu (aktivnost opredeljena v točki 7).

Škocjanske jame imajo več kakor stoletno zgodovino rabe, zato so ponekod na jamskih sedimentih ali skalnem reliefu nastale poškodbe. Da bi se jamski prostor in sedimenti ohranili tudi za prihodnje generacije, je treba poškodbe, ki so nastale pri delih v jami, sanirati. Največ škode je na ilovnato-peščenih tleh in na sigovih tvorbah. Z ukrepi renaturacije in čiščenja se bo ponovno vzpostavilo naravno stanje v jami. V veliki meri je vidna degradacija predvsem v Tihi jami. V jami je še vedno precej gradbenega in drugega odvečnega materiala (raznih odpadkov), ki ga je treba odstraniti. Poseben problem je tudi lampenflora, ki jo je treba sistematično čistiti in obnoviti razsvetljavo v jami.

Usmeritve za upravljanje:

- posamezni deli jam, ki so najbolj občutljivi na človekov vpliv, naj ostanejo nedostopni za obiskovalce, za raziskovalce pa v najmanjši možni meri,
- v delih jame, kjer živijo netopirji, se v času prezimovanja in kotitve mladičev ne izvajajo nobeni posegi, ki bi jih lahko motili,
- na območju jamskih vhodov (Mariničeva, Mahorčičeva jama, naravni most, Schmidlova dvorana, Pruker) in udornic (Velika in Mala dolina) se v času gnezditve ptic ne izvajajo posegi, ki bi negativno vplivali nanje.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta						
1.1 Zagotoviti znanstvene informacije in analize						
1.1.a Na podlagi ocene stanja podzemne favne za izbrane vrste vzpostaviti trajno spremljanje stanja	x	Stalno	Podatki spremljanja stanja	Zavod	Zunanji izvajalci	4.000 EUR
1.1.b Analizirati izsledke raziskav lampenflore	x	2013	Analiza raziskav	Zavod	IZRK ZRC SAZU, Postojnska jama, Mamutske jame (ZDA)	5.000 EUR
1.1.c Spodbujati speleološke, biospeleološke, hidrogeološke in geološke raziskave		Stalno	Število raziskav	Zavod, EU, MGRT (projekt Climaparks)	IZRK ZRC SAZU, JZS, GeoZS, BF, NIB	10.000 EUR
1.2 Z ukrepi aktivnega varstva zagotavljati ohranjanje naravnih procesov v jamskem sistemu						

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
1.2.a Izdelati načrt ureditve jame	x	2013	Izdelan elaborat	Zavod		Redna dejavnost
1.2.b Vključiti rezultate spremljanja stanja fizikalnih in kemijskih parametrov v letne programe dela	x	Stalno	Seznam aktivnosti v letnih programih dela	Zavod		Redna dejavnost
1.2.c Oblikovati načrt vodenja obiskovalcev v jami v ključnih obdobjih prezimovanja in razmnoževanja netopirjev	x	2013–2014	Načrt vodenja	Zavod	Slovensko društvo za preučevanje in varstvo netopirjev	Redna dejavnost
1.2.d Izsledke raziskav aktivnosti iz operativnega cilja 1.1 vključiti v načrt preudarne rabe jamskega sistema	x	2013	Seznam aktivnosti v letnih programih dela	Zavod		Redna dejavnost
1.2.e Zaradi zagotavljanja varnosti obiskovalcev spremljati stanje tektonskih premikov v jami (razpoke v stenah)		Stalno	Število meritev in podatkov	Zavod		Redna dejavnost

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
1.2.f Za ugotavljanje vpliva obiskovanja Škocjanskih jam na naravne procese, spremljati stanje mikroklimne v jami*		Stalno	Število podatkov	Zavod		Redna dejavnost, Dodatne meritve – 30.500 EUR
1.2.g Zaradi zagotavljanja varnosti zaposlenih izvajati meritve radona		Stalno	Število podatkov	Zavod	Zavod za varstvo pri delu	40.000 EUR
1.3 Z ukrepi renaturacije vzpostaviti prvotne ekološke značilnosti v degradiranih delih jamskega sistema						
1.3.a Vzpostaviti spremljanje stanja in izdelati program sanacije poškodb na ponvicah v Dvorani ponvic		2013	Program sanacije	Zavod	IZRK ZRC SAZU, ZRSVN	Redna dejavnost
1.3.b Na jamskih sedimentih in skalnem reliefu vzdolž poti, urejene za obisk, sanirati in zmanjšati lampenfloro	x	1x letno	Očiščene površine	Zavod		5.000 EUR
1.3.c Odstraniti odvečen gradbeni material, dele opuščene infrastrukture in ostali odvečen material iz jame		Stalno	Količina odstranjenega odvečnega materiala	Zavod		Redna dejavnost

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
1.3.d V Tihi jami na vzorčni površini vzpostaviti prvotno stanje jamskih tal		1x letno, vsako leto	Površina renaturaliziranih delov jam	Zavod, EU	IZRK ZRC SAZU, upravljavci turističnih jam, ZRSVN, ZVKDS	Redna dejavnost

Z zvezdico (*) so označene aktivnosti, ko bodo lahko izvedene samo iz drugih virov financiranja (projekti, strukturni skladi, donacije, občinski proračuni ...), ne pa iz postavke MKO za varstvo narave, proračuna RS ali lastnih sredstev.

2. cilj: ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov

Operativni cilji:

- 2.1 Ohranjati geomorfološke in geološke naravne vrednote izven sistema Škocjanskih jam
- 2.2 Ohranjati in z aktivnimi ukrepi zagotavljati dobro stanje površinskih in podzemnih voda
- 2.3 Zagotavljati ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov s poudarkom na Natura vrstah

Ponorni del Reke s sotesko, Škocjanskimi jamami in številnimi udornicami je z geološkega, geomorfološkega in speleološkega vidika izjemen primer kontaktnega krasa in predstavlja primer svetovne naravne dediščine. V stenah udornic, soteske Reke in drugih ohranjenih predelih parka se preprečujejo vsakršni posegi, ki bi lahko kakor koli negativno vplivali na naravne procese.

Z rednim spremljanjem stanja narave se zagotavlja spoštovanje in upoštevanje varstvenih režimov in usmeritev. V okviru neposrednega nadzora v naravi se obiskovalce in druge uporabnike parka usmerja, obvešča, ozavešča, opozarja, v primeru kršitev varstvenega režima pa lahko tudi kaznuje oziroma prijavi pristojnim inšpekcijskim službam. V prihodnosti se zagotovi nadaljnje usposabljanje naravovarstvenih nadzornikov in preureditev naravovarstvene nadzorne službe, da bo lahko učinkoviteje delovala. Zaradi problema prenočevanja gostov z avtodomi na za to neurejenih parkirnih mestih je treba okrepiti naravovarstveni nadzor in sodelovanje z medobčinsko inšpekcijo ter policijo, predvsem v glavni turistični sezoni. Zagotavlja se spremljanje stanja naravnih vrednot, pomembnejših rastlinskih in živalskih vrst in kulturne dediščine, za kar je treba nadgraditi sistem GIS z nakupom potrebne opreme. Z oblikovanjem sistema za spremljanje stanja kulturne dediščine se nadgradijo obstoječe podatkovne zbirke.

Znanstvene raziskave so temelj za boljše poznavanje naravnih značilnosti parka, zato se s to nalogo nadaljuje in spodbuja raziskovalno delo na različnih področjih.

V okviru tega cilja so predvideni številni ukrepi za ohranjanje vrst in habitatnih tipov iz seznama direktiv Evropske unije v okviru programa upravljanja območij Natura 2000.

Z aktivnostmi in ukrepi se ohranja ali izboljšuje stanje površinskih in podzemnih voda. Pri tem je nujno sodelovanje z ARSO, Uradom za upravljanje z vodami, Sektorjem za vodno območje Jadranskega morja, Inštitutom za vode RS, ZRSVN, OE Nova Gorica, VGP Drava Ptuj d. o. o. in Ribiško družino Ilirska Bistrica.

Nadaljevale se bodo aktivnosti za spodbujanje izgradnje sistema za zbiranje in čiščenje komunalnih odpadnih voda tako v parku kakor v vplivnem območju.

Z neposrednim varstvom vrst in habitatnih tipov se zanje zagotavlja vzdrževanje, nega, izboljševanje ekoloških razmer. Ekološke razmere, ki se spreminjajo zaradi vplivov človekovih dejavnosti ter tudi zaradi naravnih procesov, se z načrtnimi aktivnostmi za posamezne vrste ali habitatne tipe izboljšujejo ali vzdržujejo v stanju, ki je za vrste in habitatne tipe ugoden. Z ukrepi in aktivnostmi se preprečujejo ali zmanjšujejo posledice nekaterih dejavnikov ogrožanja. Za nekatere vrste se zagotavlja ugodne ekološke razmere s prepuščanjem posameznih območij naravnim procesom.

Usmeritve za upravljanje:

- ohranjajo se naravni procesi na območju parka,
- usklajuje se ohranjanje ekosistemov in njihove biotske pestrosti s trajnostno rabo,
- ohranja se biotska raznovrstnost tega območja, predvsem podzemeljske živali, populacije na meji razširjenosti, populacije ogroženih vrst, itd.,

- v stenah udornic in soteske Reke se v času gnezditvene sezone ptic ne opravljajo nikakršni posegi, ki bi motili ptice.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov						
2.1 Ohranjati geomorfološke in geološke naravne vrednote izven sistema Škocjanskih jam						
2.1.a V zavarovanem in širšem območju parka izvajati reden naravovarstveni nadzor in pri tem sodelovati s prostovoljnimi naravovarstvenimi nadzorniki, z inšpekcijskimi službami in nevladnimi organizacijami	x	Stalno	Število obhodov, prijav terenskih poročil in	Zavod, MGRT, EU (projekt Climaparks)	Profesionalni in prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, ostala zainteresirana javnost	7.400 EUR + Redna dejavnost
2.1.b Nadaljevati redno spremljanje stanja naravnih vrednot na območju parka in po potrebi izvesti nujne ukrepe		Stalno	Baza podatkov in število ukrepov	Zavod	ZRSVN, ZVKDS	Redna dejavnost
2.1.c Nadgraditi sistem GIS za spremljanje stanja		2013–2017	Število podatkov GIS	Zavod	Zunanji izvajalci	10.000 EUR
2.1.d Odkupiti zemljišča na območjih naravnih vrednot (soteska Reke, udornice ...)		2013–2017	Površina odkupljenih zemljišč	Zavod, Sklad kmetijskih zemljišč		Po finančnih zmožnostih

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
z namenom zagotavljanja aktivnega varstva*						
2.1.e Spodbujati hidrološke, geomorfološke in geološke raziskave		Stalno	Število raziskav	Zavod	IZRK ZRC SAZU, JZS, GeoZS, BF, NIB	10.000 EUR
2.2 Ohranjati in z aktivnimi ukrepi zagotavljati dobro stanje površinskih in podzemnih voda						
2.2.a Sodelovati pri pripravi načrta in dokumentacije odvajanja, zbiranja in čiščenja odpadnih voda za naselja v parku (Matavun, Škocjan in Betanja)	x	Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Zavod	Občina Divača, KS Divača	Redna dejavnost
2.2.b Iz struge ter brežin Reke in Sušice odstraniti odpadke		Enkrat letno	Količina odstranjenih odpadkov	Zavod	Lokalno prebivalstvo	1.500 EUR
2.2.c Sodelovati pri odkrivanju in vzpostavitvi evidence potencialnih onesnaževalcev Reke in Sušice	x	Stalno	Seznam onesnaževalcev v	Zavod, MKO	ARSO, MKO, ZRSVN, lokalno prebivalstvo, naravovarstveni nadzorniki	Redna dejavnost
2.2.d Sodelovati pri analizi prenikajoče vode v jami in rezultate vključiti v		Stalno	Analiza rezultatov in seznam	Zavod	Zunanji izvajalci	2.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
upravljaljske aktivnosti			ukrepov			
2.3 Zagotavljati ugodno stanje rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov s poudarkom na Natura vrstah						
2.3.a Sodelovati pri spremljanju stanja redkih ogroženih vrst ter habitatov	x	Stalno	Stanje vrst in habitatov	Zavod	ZRSVN, ZGS, Zavod za ribištvo, DOPPS	Redna dejavnost
2.3.b Zagotoviti ponovno kartiranje habitatnih tipov na območju parka in na podlagi primerjave s popisom iz leta 2003 predlagati varstvene ukrepe za najbolj ogrožene habitatne tipe*		2013–2015	Posodobljena karta habitatnih tipov in seznam ukrepov	Zavod, EU	Zunanji izvajalci	39.500 EUR
2.3.c Zagotoviti košnjo travnikov, ki so v lasti upravljavca, in sicer v času po cvetenju travniških rastlin		Stalno	Stanje biotske pestrosti na travnikih	Zavod	Zunanji izvajalci	30.000 EUR
2.3.d Sodelovati z lastniki in vzdrževalci zemljišč pri ukrepih vzdrževanja ugodnega stanja habitatov (spodbujanje in organizacija košnje, ozaveščanje lastnikov zemljišč o biotski raznovrstnosti, namestitve gnezdilnic ali netopirnic v skladu		Stalno	Stanje habitatov	Zavod		7.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
z dogovorom z lastniki zemljišč ...)						
2.3.e Z odstranjevanjem rastlinja preprečiti prekomerno zaraščanje kalov v Matavunu in Škocjanu		Po potrebi	Stanje kalov	Zavod	Lokalno prebivalstvo	500 EUR
2.3.f Sodelovati pri odvzemih vzorcev in hrambi poginulih netopirjev za znanstvene analize		Stalno	Število vzorcev in rezultati analiz	Zavod	Slovensko društvo za preučevanje in varstvo netopirjev, Prirodoslovni muzej Slovenije	Redna dejavnost
2.3.g Popisati območja invazivnih tujerodnih rastlin in pripraviti načrt za omejevanje ali odstranitev	x	2013	Popis in načrt za omejevanje ali odstranitev tujerodnih vrst	Zavod	Zunanji izvajalci	800 EUR
2.3.h Izvesti aktivnosti za omejevanje ali odstranitev invazivnih tujerodnih rastlin		Enkrat letno	Očiščene površine	Zavod	Zunanji izvajalci	5.000 EUR
2.3.i Odstraniti invazivne tujerodne živalske vrste (npr. zlata ribica) iz kalov v Matavunu in Škocjanu		Po potrebi	Stanje kalov	Zavod	Lokalno prebivalstvo	Redna dejavnost
2.3.j Odkupiti varstveno pomembne travniške površine in območja kalov in		2013–2017	Stanje habitatov	Zavod, Sklad kmetijskih		Po finančnih zmogljivostih

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
na njih zagotoviti ustrezno rabo in vzdrževanje*				zemljišč		
2.3.k Postopna premena alohtonih drevesnih vrst v Mali in Veliki dolini ter soteski Reke z avtohtonimi drevesnim vrstami		2013–2015	Število odstranjenih in novih dreves	Zavod	ZGS	500 EUR
2.3.l Oblikovati mirne cone okoli ugotovljenih gnezdišč vrst iz ptičje direktive in zagotoviti prepoved vznemirjanja prostoživečih ptic	x	Stalno	Stanje vrst	Zavod	ZRSVN, ZGS	Redna dejavnost
2.3.m Vključiti ugotovitve študije ptic iz ptičje direktive pri načrtovanju in razvijanju obiskovanja parka	x	Stalno	Ukrepi za ohranjanje ptic in njihovih habitatnih tipov	Zavod		Redna dejavnost
2.3.n Pri načrtovanju novih poti in obnovi poti se odmakniti od habitatnih tipov melišč, skalnih pobočji in jamskih vhodov v parku	x	Stalno	Trase novih poti in programi obnov drugih poti	Zavod	ZRSVN, Zunanji izvajalci	Redna dejavnost
2.3.o Zagotavljati ugodno stanje ptic, načrtovati aktivnosti za preprečitev nedovoljenega odvzema ptic iz narave	x	Stalno	Ukrepi za ohranjanje ptic in njihovih habitatnih tipov	Zavod		Redna dejavnost

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
2.3.p Sodelovati pri spremljanju stanja netopirjev v parku; populacijski trendi – vključiti ugotovitve v načrtovanje in razvijanje obiskovanja parka		Dvakrat letno	Ukrepi za ohranjanje netopirjev in njihovih habitatnih tipov	Zavod	Zunanji izvajalci	Redna dejavnost
2.3.r Zagotavljati mir na kotiščih in v prezimovališčih netopirjev v habitatnem tipu 8310 (jame, ki niso odprte za javnost)	x	Stalno	Ukrepi za ohranjanje netopirjev in njihovih habitatnih tipov	Zavod		Redna dejavnost
2.3.s Ohranjati ekološke značilnosti habitata človeške ribice, drobnovratnika, netopirjev in Škocjanskih jam kot HT 8310	x	Stalno	Ukrepi za ohranjanje habitatnega tipa 8310 – Jame, ki niso odprte za javnost	Zavod		Redna dejavnost
2.3.t Preveriti prisotnost in stanje ohranjenosti vrst: drobnovratnik, hribski urh, veliki pupek, travniški postavnež, hromi volnoritec.	x	Stalno	Poročilo	Zavod	Zunanji izvajalci	Redna dejavnost
2.3.u Zagotavljati pogoje za čebelarjenje z avtohtono kranjsko sivko		Stalno	Število aktivnih panjev in količina	Zavod		2.500 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
			pridelanega medu			

Z zvezdico (*) so označene aktivnosti, ko bodo lahko izvedene le iz drugih virov financiranja (projekti, strukturni skladi, donacije, občinski proračuni ...), ne pa iz postavke MKO za varstvo narave, proračuna RS ali lastnih sredstev.

3. cilj: sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine

Operativni cilji:

3.1 Spremljati stanje in pripraviti dodatne strokovne predloge za varstvo kulturne dediščine

3.2 Izvajati ukrepe za ohranitev kulturne dediščine

Prednosti obnove in ohranjanja kulturnih spomenikov ter nepremične, premične in žive kulturne dediščine v parku so predvsem v krepitvi identitete domačinov in obogatitvi ponudbe za obiskovalce med preživljanjem prostega časa. Obnovljena kulturna dediščina, ki je vpeta v sodobno življenje in trajnostni razvoj, je dobro izhodišče za razvoj kulturnega obiskovanja parka. Poleg obnove se prispeva tudi k predstavitvi kulturne dediščine širši javnosti.

Zagotavlja se tudi raziskovanje kulturne dediščine v parku, na podlagi česar bodo sprejeti nadaljnji ukrepi in aktivnosti v zvezi z njeno obnovo in predstavitvijo.

Park je del matičnega Krasa, ki ima prepoznavne in značilne tipe kulturne krajine, in gradi na ohranjanju identitete tega območja. S tem ciljem se izvajajo naloge in aktivnosti, ki prispevajo k ohranjanju kulturne krajine, predvsem številnih suhih zidov in značilne kraške gmajne.

Usmeritve za upravljanje:

- prispevati k varstvu kulturne dediščine, vključno s premično in živo dediščino (izkušnje, posebno znanje, šege in navade, narečja),
- osveščati lokalno prebivalstvo o pomenu kulturne dediščine in ga ob posegih vanjo napotiti na ustrezne službe (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ZVKDS), muzej),
- spodbujati obnovo kraških domačij v duhu tradicionalne gradnje in uporabo lokalnih gradbenih materialov,
- v nočnem času med 23. in 5. uro zmanjšati svetlobno onesnaževanje z ugašanjem svetil, usmerjenih na enote kulturne dediščine, ali svetil ne nameščati na novo,
- spodbujati ohranjanje in obnovo nepremične kulturne dediščine v zasebni lasti – predvsem mlinov in hiš profane stavbne dediščine,
- spodbujati ohranjanje avtohtonih značilnosti ureditve vasi in domačij,
- spodbujati ohranjanje znanja o domačih obrteh in predmetov premične kulturne dediščine,
- spodbujati kulturne prireditve lokalnih društev, ki vzdržujejo kulturno produkcijo in ohranjajo izročilo ter avtohtono kulinariko,
- spodbujati vključevanje ohranjenih segmentov dediščine v ponudbo zavarovanega območja,
- aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva v proces oblikovanja in izvajanja aktivnosti tradicionalne rabe,
- pri izvajanju aktivnosti za ohranjanje kulturne krajine spodbujati zbiranje, raziskovanje in ohranjanje znanja in vedenja o ohranjanju elementov oblikovanja kulturne krajine, ki so nastali kot posledica nekdanjega načina življenja, pri čemer je treba upoštevati usmeritve za ohranjanje ekosistemov in njihove biotske raznovrstnosti.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine						
3.1 Spremljati stanje in pripraviti dodatne strokovne predloge za varstvo kulturne dediščine						
3.1.a Spremljati stanje kulturne dediščine	x	Stalno	Število obhodov, prijav terenskih poročil in	Zavod		1.500 EUR
3.1.b Organizirati in izvajati raziskovanje in dokumentiranje kulturne dediščine*		Stalno	Število raziskav	Zavod, resorna ministrstva, Pokrajinski muzej Koper, ZVKDS	EU, Lokalno prebivalstvo, študentje, zunanji sodelavci	32.770 EUR
3.1.c Pripraviti analizo možnosti za predstavitev druge kulturne dediščine v parku (mlin v Uknah, ledenica v Matavunu št. 4, stari nagrobniki s škocjanskega pokopališča in drugo)*		2013–2017	Elaborat	Zavod, MK	EU, ZVKDS, zunanji izvajalci	40.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
3.1.d Obnoviti kamniti smerokaz na cesti Matavun – Dolnje Ležeče pri Malem dolu (Matavun – kamniti kažipot/ESD 9113)		2013	Obnovljen smerokaz	Zavod, MK	ZVKDS	Redna dejavnost
3.1.e Popisati in ovrednotiti rudniške rove v soteski Sušice in Reke		2014–2015	Elaborat	Zavod	ZVKDS	Redna dejavnost
3.1.f Zagotoviti predhodna arheološka raziskovanja pri zemeljskih posegih na območjih arheološke dediščine	x	Stalno	Izvedene predhodne arheološke raziskave	Zavod, MK	Zunanji izvajalci	Redna dejavnost
3.1.g Zagotoviti ustrezne strokovne predloge za izvajanje varstva kulturne dediščine		Stalno	Število strokovnih predlogov	Zavod	ZVKDS, MK, zunanji izvajalci, Občina Divača	Redna dejavnost
3.1.h Koordinirati vpis kraške suhozidne gradnje v register žive kulturne dediščine		2014–2015	Vpis v register	Zavod	ZVKDS	Redna dejavnost
3.1.i Izdati tematske publikacije za izvajanje ustreznega varstva kulturne dediščine		2013–2017	Število tematskih zgibank	Zavod	ZVKDS, MK	1.500 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
3.2 Izvajati ukrepe za ohranitev kulturne dediščine						
3.2.a Sanirati poškodovane in porušene suhe zidove, predvsem v naseljih in bližnji okolici, ohranjati znanje in vedenje gradnje suhozidov*	x	Enkrat letno, vsako leto	Dolžina obnovljenih suhih zidov	Zavod, Občina Divača, EU, MKO	Lokalno prebivalstvo, zunanji izvajalci	60.000 EUR
3.2.b Vzpostaviti in izvajati aktivnosti v okviru konzorcija za kraške suhozide		Stalno	Dolžina obnovljenih suhih zidov	Zavod, Občina Divača, EU, MKO	Lokalno prebivalstvo, zunanji izvajalci	60.000 EUR
3.2.c Urediti trg v Škocjanu		2014–2015	Urejen trg	Zavod, Občina Divača, MKO	ZVKDS, zunanji izvajalci	Redna dejavnost

Z zvezdico (*) so označene aktivnosti, ko bodo izvedene samo iz drugih virov financiranja (projekti, strukturni skladi, donacije, občinski proračuni ...), ne pa iz postavke MKO za varstvo narave proračuna RS ali lastnih sredstev.

4. cilj: razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku – trajnostni razvoj turizma

Operativni cilji:

- 4.1 Organizirati naravi prijazen obisk po Škocjanskih jamah
- 4.2 Posodobiti in urediti infrastrukturo za obiskovanje jame
- 4.3 Obnavljati, posodabljati ali graditi infrastrukturo, ki omogoča varno in doživeto obiskovanje parka
- 4.4 Promovirati park v širši ponudbi Krasa
- 4.5 V obnovljenem kulturnem spomeniku Matavun 8 zagotoviti možnosti za širitev izobraževalnih aktivnosti na področju varstva narave in kulture
- 4.6 Izobraževati in ozaveščati obiskovalce in širšo javnost o naravnih vrednotah in kulturni dediščini parka in Krasa.

Škocjanske jame je leta 2012 obiskalo več kakor 100.000 ljudi, zato je treba čim prej ugotoviti, kolikšna je nosilna zmogljivost jame in parka, predvsem z vidika ogrožanja vrst in podzemnih habitatov v jami ter obremenjenosti informacijskega centra. S to študijo je treba določiti tudi standarde za vodenje po jami, predvsem določiti največje število obiskovalcev, ki jih lahko vodi en vodnik. V veliki skupini obiskovalcev vodnik, ki je običajno na čelu skupine, ne more nadzorovati vseh obiskovalcev. V jami pod vasjo Škocjan (Mahorčičeva jama in Mala dolina), ki je za javnost odprta od spomladi 2011, se v poletni sezoni izvaja individualni ogled brez spremstva vodnika. Ti so navzoči le na nekaterih točkah, kjer nadzirajo ter informirajo in usmerjajo obiskovalce. V drugih mesecih je obisk v ta del jame voden ali pa je jama zaprta. Klasični obisk v Škocjanske jame, kakor poteka zdaj, ostaja nespremenjen.

Po nekajletnem poskusnem vodenju na tak način so predvideni morebitni ukrepi za njegovo izboljšanje.

Natančno je treba opredeliti, katere dele jam bi bilo mogoče še vključiti v obisk, na kakšen način in posledično, katere stare poti se bodo prednostno obnovile za obisk. Nekatere poti bodo namenjene samo raziskavam in predstavitvi načina izdelave poti pred več kakor sto leti. Zagotoviti je treba najboljšo možno osvetlitev jame, ki bo bistveno zmanjšala rast lampenflore in bo energetske varčna. V tej zvezi se bo nadaljevala izmenjava izkušenj z upravljavci drugih turističnih jam in različnimi znanstvenimi institucijami ob upoštevanju novih izsledkov na tem področju.

Predvideti je treba, v katere dele jam je treba razpeljati različne infrastrukturne vode (elektrika, telefon, voda, nadzor s kamero, pristopne kontrole ...), da bosta vodenje in nadzor v jami čim bolj kakovostna.

Treba je nadaljevati z vzdrževanjem, obnovo in izgradnjo osnovne infrastrukture v parku za čim bolj optimalno upravljanje v zavarovanem območju ter varen in doživet obisk parka. Ponekod je infrastruktura v dobri meri dotrajana ali pa bo zaradi naravnih dejavnikov (zamrzovanje tal, erozija) v bližnji prihodnosti potrebna obnova. Nadaljevala se bodo ureditvena dela v informacijskem centru v Matavunu, ki je vstopna točka obiskovalcev parka. Povečalo se bo število sprehajalnih in kolesarskih poti. V sodelovanju z lokalnim prebivalstvom se bo izdelal načrt urejanja javnih površin v poseljenem delu parka.

Za nadaljnji razvoj parka sta pomembna organizacija in način ponudbe, vodenja in razlage v jami in parku. PŠJ je najbolj obiskana znamenitost v občini Divača in širši okolici ter skupaj s Kobilarno Lipica in Štanjelom tvori ogrodje turistične ponudbe na matičnem Krasu. Aktivnosti v naslednjem petletnem obdobju bodo zato usmerjene k izboljšavam interpretacije narave in kulturne dediščine v parku in tesnejšemu povezovanju med omenjenimi središči ter oblikovanju turističnih paketov, ki bi omogočili daljše bivanje turistov na Krasu. Priložnost obiskovanja parka je vezana predvsem na naravi prijazno in organizirano ponudbo, ki temelji

na izjemnih značilnostih Krasa, biotski raznovrstnosti, naravnih vrednotah, kulturni dediščini in doživljanju parka. Okrepilo se bo sodelovanje z Občino Divača, v kateri se nahaja park, kot tudi z deležniki v okviru BOK. Priložnosti so odprte za različne izobraževalne, raziskovalne in prostočasne programe, ki izhajajo iz naravnih in kulturnih vrednot parka. Osnovna infrastruktura se zagotavlja predvsem s prenovo obstoječih objektov in gradnjo energetske varčnih objektov ali objektov, grajenih s tradicionalnimi tehnikami. V ponudbo se vključi pohodništvo, kolesarstvo, jahanje, tek, ogled naravnih in kulturnih vrednot, namestitev ter ponudba lokalno pridelane hrane in pijače.

S sredstvi iz evropskih strukturnih skladov se je leta 2011 zaključil projekt obnove kulturnega spomenika Matavun 8 v promocijsko-kongresni center. V tem objektu se že drugo leto odvijajo različni dogodki in srečanja. V naslednjih letih pa se bo skozi dejavnosti, ki se bodo v centru odvijale, natančneje izoblikoval njegov namen in mednarodni pomen.

Izobraževanje in ozaveščanje obiskovalcev, mladih, lokalnega prebivalstva in druge širše javnosti je ena pomembnejših nalog v parku. V ta namen se bo nadaljevalo z organizacijo predavanj, tematskih ekskurzij, delavnic, razstav in drugih podobnih dogodkov. Zagotavlja se ponatis in prenova starih ter izdelava novih splošnih in tematskih publikacij.

Usmeritve za upravljanje:

- ogled jam naj temelji na doživljajski ravni in dobri interpretaciji,
- obiskovalci morajo dobiti dovolj kakovostnih informacij za razumevanje temeljnih hidroloških, geomorfoloških in geoloških značilnosti ponornega dela Reke,
- obiskovalci morajo dobiti dovolj kakovostnih informacij za razumevanje osnovnih značilnosti biotske raznovrstnosti podzemlja ter njegovega varovanja in ohranjanja,
- skupine morajo biti primerno velike in morajo imeti dovolj spremljajočih vodnikov,
- obiskovalcem naj se park predstavi celostno, z vsemi značilnimi naravnimi pojavi in bogato kulturno dediščino,
- obiskovalcem je omogočen obisk parka tako samostojno in kot z vodnikom,
- v jamskem sistemu se ne gradi novih poti,
- ureditev poti in druge infrastrukture naj bo taka, da se lahko sestavlja v različnih kombinacijah in nudi različne možnosti,
- pri opremljanju poti je poudarek na varstvu naravnih vrednot in varnosti obiskovalcev,
- spoštovati je treba način izgradnje zgodovinskih poti in vse sodobne ureditve oblikovati skladno s prvotno zasnovo. Poti v Škocjanskih jamah morajo ostati neločljiv zgodovinski del jame,
- pri vseh posegih v jami (redna vzdrževalna dela, popravilo poti ali druge infrastrukture) je treba ves odpadni material odnesti iz jame,
- pri zamenjavi luči je treba prednostno upoštevati barvni spekter za čim manjšo rast lampenflore in za čim manjšo porabo električne energije. Svetilna telesa naj bodo postavljena tako, da obiskovalcev ne motijo, ne glede na to, iz katere smeri si ogledujejo jamo,
- spodbuja se preživljanje počitnic pri ponudnikih namestitev v parku in okolici,
- spodbujajo se novi načini interpretacije naravnih vrednot in kulturne dediščine v parku in na Krasu,
- spodbuja se ponudba lokalno pridelanih jedi in pijače s kakovostno postrežbo v gostinskih obratih pod znamko parka,
- spodbuja se oblikovanje zaključenih turističnih produktov, v katere se vključuje več ponudnikov z raznovrstno ponudbo,
- individualne obiskovalce se usmerja na označene poti in urejena parkirišča v mreži parkovne infrastrukture,
- lokalno prebivalstvo se izobražuje o pomenu naravnih vrednot in kulturne dediščine v parku in okolici ter načinih njihovega predstavljanja,
- nadaljuje se z aktivnim sodelovanjem s šolami po Sloveniji,
- pri vzdrževanju cest naj se brežine kosijo,

- pri obnovi ali izgradnji nove komunalne infrastrukture je treba upoštevati sodobne trende in ekološko najučinkovitejše rešitve,
- spodbuja se komunalna opremljenost naselij in posamičnih objektov,
- urejanje javnih parkovnih površin se izvaja po predhodno usklajenem programu in strokovnih smernicah.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja in širjenje zavesti o parku – trajnostni razvoj turizma						
4.1 Organizirati naravi prijazen obisk po Škocjanskih jamah						
4.1.a Organizirati in izvajati strokovno in varno vodenje obiskovalcev po Škocjanskih jamah	x	Stalno	Zadovoljstvo obiskovalcev	Zavod		Redna dejavnost
4.1.b Ovrednotiti nosilno zmogljivost jam in površinskega dela parka, pri katerih je vpliv obiskovanja še dopusten in skladno	x	2013	Ugodno stanje naravnih vrednot, vrst in habitatov	Zavod	SNKU, fakultete in univerze, IZRK ZRC SAZU	2.000 EUR
4.1.c Izvajati monitoring števila obiska v okviru nosilne zmogljivosti		Stalno	Ugodno stanje naravnih vrednot, vrst in habitatov	Zavod		Redna dejavnost
4.1.d Izdelati projektno nalogo o novih načinih vodenja po jamah in oblikovati nove interpretacijske programe	x	2013–2015	Projektna naloga	Zavod	IZRK ZRC SAZU, ZRSVN, MKO – ARSO, JZS	Redna dejavnost

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
4.1.e Izvajati aktivnosti za enakomernejšo porazdelitev obiska v celem letu	x	Stalno	Število obiskovalcev po mesecih	Zavod	STO	Redna dejavnost
4.1.f Organizacija in izvajanje naravovarstvenega nadzora po celotnem jamskem sistemu		Stalno	Poročila, stanje naravnih vrednot	Zavod		Redna dejavnost
4.2 Posodobiti in urediti infrastrukturo za obiskovanje jame						
4.2.a Prenoviti osvetlitev v jami*	x	2013–2015	Prenovljena razsvetljava	Zavod, MGRT, EU	Zunanji izvajalci	250.000 EUR
4.2.b Obnoviti najbolj dotrajane odseke poti v Šumeči jami (pohodne površine, ograje ...)*	x	2013–2015	Dolžina obnovljenih poti	Zavod, MGRT, EU	IZRK SAZU, ZRC MKO, ARSO, ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	300.000 EUR
4.2.c Obnoviti posamezne odseke starih poti (Hankejev kanal, Novakov most), ki bodo namenjene raziskovanju in omejenemu ekskluzivnemu obiskovanju*		2013–2017	Dolžina obnovljenih poti	Zavod, MGRT, EU	IZRK SAZU, ZRC turistične jame, ZRSVN,	250.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
					ZVKDS, projektni partnerji, zunanji izvajalci	
4.2.d V jami položiti optični kabel, ki bo omogočil nadzor in komunikacijo z informacijskim centrom ter zagotavljal varnost obiskovalcev*		2013–2015	Dolžina položenega optičnega kabla v jami	Zavod, MGRT, EU	Zunanji izvajalci	20.000 EUR
4.3 Obnavljati, posodabljati ali graditi infrastrukturo, ki omogoča varno in doživeto obiskovanje parka						
4.3.a Celovito preurediti informacijski center z okolico (obnova nadstreškov, razširitev prodaje spominkov, tlakovanje in ureditev zunanjih površin z obodnim zidom, prenova gospodarsko-servisnega objekta, posodobitev e-točke)*	x	2013–2015	Preurejen informacijski center	Zavod, MGRT, EU	Zunanji izvajalci	604.000 EUR
4.3.b Izdelati, postaviti in vzdrževati informativne in izobraževalne table ter oznake (informacijski center, jame, učna pot, Škocjan ...)	x	Stalno	Število postavljenih tabel	Zavod		10.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
4.3.c Urediti nevarne odseke pohodne površine na učni poti Škocjan	x	Stalno	Dolžina urejene učne poti	Zavod	Zunanji izvajalci	3.000 EUR
4.3.d Izdelati in postaviti klopi v parku (učna pot, Škocjan ...)		Stalno	Število postavljenih novih klopi	Zavod, MGRT, EU	Zunanji izvajalci	1.500 EUR
4.3.e Označiti kolesarske poti v parku in njegovi okolici		2013	Označene kolesarske poti	Zavod		2.000 EUR
4.3.f Posodobiti muzejske zbirke (prilagoditi ogled muzejskih zbirk funkcionalno oviranim osebam; izdelati in dopolniti muzejske zbirke z novimi eksponati in replikami, dokumentarnimi filmi in serijami fotografij na nosilcih slike ter njihova kakovostna tehnična predstavitev; dopolniti muzejsko ponudbo s posebnimi tematskimi vodenji in delavnicami; opremiti prostore z manjkajočo osnovno opremo in sanacija vlage)*		2013–2015	Posodobljene muzejske zbirke	Zavod, MKO, norveški sklad, EU	Pokrajinski muzej Koper, IZRK ZRC SAZU	73.000 EUR
4.3.g Na poteh zagotoviti varnost obiskovalcev (varovalne mreže) tako, da se pri tem ne okrne geomorfoloških in geoloških naravnih vrednot	x	Stalno	Dolžina novih varovalnih mrež	Zavod		6.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
4.3.h Preučiti možnosti za ureditev parkirišč izven zavarovanega območja		2013–2017	Predlog možnih variant	Zavod		Redna dejavnost
4.4 Promovirati park v širši ponudbi Krasa in Brkinov						
4.4.a Sodelovati z Občino Divača pri skupni promociji ponudbe na območju občine*		Stalno	Število dogodkov s skupno promocijo	Zavod, Občina Divača	Občina Divača	4.500 EUR
4.4.b Sodelovati z Občino Divača pri vzpostavitvi TIC-a*		2013–2015	Vzpostavljen TIC	Zavod, Občina Divača	Občina Divača	4.500 EUR
4.4.c V sodelovanju z drugimi turističnimi destinacijami na Krasu oblikovati nove turistične pakete*		Stalno	Novi turistični paketi	Zavod, Kobilarna Lipica, Občina Komen – TIC Štanjel	Lokalne turistične organizacije in ponudniki turističnih storitev, zavarovana območja	5.000 EUR
4.4.d Predstavljati park na turističnih sejmih, borzah, delavnicah in v medijih	x	Stalno	Število dogodkov	Zavod	STO, upravljavci ostalih zavarovanih območij	150.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
					v Sloveniji, ostali turistični akterji na Krasu	
4.4.e Oblikovati in razvijati nove interpretacijske aktivnosti na podlagi kulturne dediščine in za doživeto spoznavanje površinskih delov parka ter jih vključevati v ponudbo parka		Stalno	Nove interpretacijske aktivnosti	Zavod	ZVKDS, lokalno prebivalstvo	6.000 EUR
4.4.f Župniji in lokalni skupnosti podati pobudo za ureditev cerkve v Škocjanu za obisk		2013	Število usklajevalnih sestankov	Zavod	Župnija Lokev, lokalna skupnost	Redna dejavnost
4.4.g Pripraviti analizo možnosti za zagotovitev prostorov za prodajo lokalnih proizvodov parka		2013–2014	Poročilo opravljene analize	Zavod	Lokalno prebivalstvo	Redna dejavnost
4.5 V obnovljenem kulturnem spomeniku Matavun 8 zagotoviti možnosti za širitev izobraževalnih aktivnosti na področju varstva narave in kulture						
4.5.a V obnovljenem kulturnem spomeniku Matavun 8 organizirati strokovna srečanja in izobraževanja (konference, simpozije, delavnice, seminarje) v okviru mednarodnih konvencij, zvez in	x	Stalno	Število dogodkov	Zavod, UNESCO, Ramsar, MAB, ISCA, ALPARC, kotizacije ...	UNESCO, Ramsar, MAB, ISCA, ALPARC	50.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
programov*						
4.5.b Organizirati in koordinirati kulturne dogodke	x	Stalno	Število dogodkov	Zavod		5.000 EUR
4.6 Izobraževati in ozaveščati obiskovalce in širšo javnost o naravnih vrednotah in kulturni dediščini parka in Krasa						
4.6.a Ponatisniti stare in izdati nove tematske publikacije (zemljevidi, prospekti, publikacije, drugo promocijsko gradivo)		Stalno	Število publikacij	Zavod	Narodni muzej Slovenije, IZRK ZRC SAZU, Pokrajinski muzej Koper, Biološki inštitut, zunanji izvajalci	60.000 EUR
4.6.b Pripraviti in izvesti izobraževalne programe za učitelje, učence, dijake in študente, s posebnim poudarkom na mreži šol parka*		Stalno	Število dogodkov	Zavod, SNKU	Izobraževalne ustanove, zunanji sodelavci	78.400 EUR
4.6.c Vzpostaviti mrežo fakultet parka in jim ponuditi možnosti za izvajanje izobraževalnih programov		2013	Število fakultet, vključenih v	Zavod, SNKU,	Fakultete, MIZŠ	Redna dejavnost

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
v parku*			mrežo fakultet PŠJ			
4.6.d Občasno postavljati tematske razstave (umetniška dela lokalnih ustvarjalcev; gostujoče razstave na temo naravnih vrednot in kulturne dediščine; razstave na temo zgodovine Škocjana, Matavuna, Betanje, vplivnega območja, svetovne dediščine; razstave del mreže šol ...)		Stalno	Število razstav	Zavod	Zunanji sodelavci	10.000 EUR
4.6.e Organizirati tematska predavanja, strokovne ekskurzije in delavnice za lokalno prebivalstvo in drugo zainteresirano javnost (varstvo narave, ohranjanje kulturne dediščine, ohranjanje kulturne krajine, vzpostavitev mednarodne šole za jamske vodnike ...)	x	Stalno	Število dogodkov	Zavod	Strokovnjaki različnih področij	8.000 EUR
4.6.f Organizirati izobraževanja za sezonske vodnike v parku		Stalno	Število usposobljenih vodnikov			10.000 EUR
4.6.g Organizirati dopolnilna izobraževanja za prostovoljne naravovarstvene nadzornike		Stalno	Število izobraževanj	Zavod		4.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
4.6.h V sodelovanju z drugimi zavarovanimi območji v Sloveniji vzpostaviti informacijsko mrežo za ozaveščanje obiskovalcev*		2013–2017	Vzpostavljena informacijske mreža	Zavod, MKO, upravljavci ostalih zavarovanih območij v Sloveniji,		25.000 EUR

Z zvezdico (*) so označene aktivnosti, ko bodo lahko izvedene samo iz drugih virov financiranja (projekti, strukturni skladi, donacije, občinski proračuni ...), ne pa iz postavke MKO za varstvo narave, proračuna RS ali lastnih sredstev.

5. cilj: krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj dejavnosti in aktivnosti v parku

Operativni cilj:

5.1 S sodelovanjem in aktivnim vključevanjem lokalnih prebivalcev v upravljanje parka krepi njihovo podporo ohranjanju zavarovanega območja

Lokalno prebivalstvo, ki živi v parku in je bilo v preteklosti z jamami tradicionalno povezano, mora biti vključeno v aktivnosti upravljavca zavarovanega območja, tako da čuti pripadnost parku in se z njim čim bolj poistoveti. Treba jih je obveščati o dogajanju v parku ter jim nuditi nasvete in pomoč. Park lahko prispeva k bogatenju kakovosti življenja prebivalcev v parku in trajnostnemu razvoju območja. Če cilji parka niso ogroženi, se lokalnim prebivalcem omogoča tradicionalno sožitje z območjem parka.

V tem obdobju se bo pripravilo natančnejša merila za izbor projektov, ki podpirajo razvojna prizadevanja parka.

Usmeritve za upravljanje:

- spodbujati aktivno vključevanje domačinov v aktivnosti iz redne dejavnosti zaposlenih v parku,
- spodbujati izobraževanje mladih v parku,
- omogočati zaposlovanje lokalnega prebivalstva, predvsem v času povečanega obsega del (v času povečanega obiska),
- omogočiti obveščanje o pomembnih dogodkih in projektih, v katere se lahko vključujejo lokalno prebivalstvo in lokalna društva,
- domačinom, ki želijo obnavljati svoje domačije, nuditi finančno in strokovno pomoč.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v razvoj dejavnosti in aktivnosti v parku						
5.1 S sodelovanjem in aktivnim vključevanjem lokalnih prebivalcev v upravljanje parka krepi njihovo podporo ohranjanju zavarovanega območja						
5.1.a Organizirati in izvesti redne sestanke z lokalnim prebivalstvom za obravnavo aktualnih tem v parku (upravljaljske naloge, letni programi dela, sezonsko delo ...)		Stalno	Število udeležencev na sestankih	Zavod	Lokalno prebivalstvo	Redna dejavnost
5.1.b Pisno obveščati vsa gospodinjstva na območju parka o pomembnih dogodkih v parku		Stalno	Število obveščanj	Zavod		Redna dejavnost
5.1.c Urejati in oblikovati glasilo za domačine		Občasno	Število izdanih glasil	Zavod		Redna dejavnost
5.1.d Organizirati in izvesti skupne čistilne akcije		Enkrat letno	Število udeležencev na čistilnih	Zavod	Lokalno prebivalstvo	5.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
			akcijah		
5.1.e Sofinancirati aktivnosti za pospeševanje varstva in razvoja na podlagi odredbe o razdeljevanju sredstev**	Enkrat letno	Število uspešno izvedenih del	Zavod	MIZŠ, ZVKDS, lokalno prebivalstvo	160.000 EUR
5.1.f Vključevati lokalno prebivalstvo v strokovno vodenje obiskovalcev po parku	2013–2017	Število lokalnih prebivalcev, vključenih v strokovno vodenje po parku	Zavod		12.000 EUR
5.1.g Sodelovati z lokalnim prebivalstvom pri izvedbi raziskovalnih nalog s področja ljudske kulture in načina življenja, izobraževanja in interpretacije muzejskih zbirk	Stalno	Število izvedenih raziskovalnih nalog	Zavod	Zunanji izvajalci	4.500 EUR
5.1.h V sodelovanju z lokalnimi prebivalci oblikovati predlog celostne ureditve vasi na območju parka na podlagi varstvenih usmeritev s področja varstva kulturne dediščine	2013–2017	Načrt celostne ureditve	Zavod	Zunanji izvajalci	6.300 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
5.1.i Spodbujati tradicionalno rabo tal (gojenje starih sadnih vrst, reja drobnice, košnja suhih kraških travnikov, obnova in ohranjanje delanih vrtač ...) in pripraviti analizo možnosti za organiziran odkup sena		Stalno	Stanje habitatnih tipov	Zavod	Lokalno prebivalstvo	10.000 EUR
5.1.j Svetovati in sodelovati pri obnovi domačij ali posameznih delov v skladu s kulturovarstvenimi pogoji in soglasji		Stalno	Število v skladu s kulturovarstvenimi pogoji in soglasji obnovljenih spomenikov	Zavod	ZVKDS	Redna dejavnost
5.1.k Sodelovati in sofinancirati tradicionalne in druge aktivnosti TD Škocjan (Pohod ob ponoru Reke, Škocjanski festival ...), s katerimi se predstavlja zavarovano območje in podpirajo cilji ohranjanja narave	x	Stalno	Zadovoljstvo obiskovalcev in lokalnih prebivalcev	Zavod		12.500 EUR
5.1.l S pomočjo lokalnega prebivalstva organizirati in izvesti dan parka, jamski praznik – Belajtna	x	Enkrat letno	Zadovoljstvo obiskovalcev	Zavod, Občina Divača	Lokalno prebivalstvo	30.000 EUR
5.1.m Oblikovati pogoje za trženje proizvodov	x	2013–2017	Oblikovani pogoji	Zavod, MKO, občine	Zainteresirana širša javnost	11.150 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
in storitev pod registrirano znamko parka						
5.1.n Spodbujati rabo znamke parka v parku in na širšem območju in omogočati prodajo proizvodov	x	Stalno	Število produktov pod znamko PŠJ	Zavod, MAB	Deležniki	25.900 EUR

Z dvema zvezdicama(**) so označene aktivnosti, za katere se bo višina stroška določala glede na prihodek in letni načrt zavoda.

6. cilj: krepitev vloge upravljavca parka na širšem območju parka (vplivno in prehodno območje)

Operativna cilja:

6.1 Izvajanje aktivnosti za varstvo naravnih vrednot in kulturne dediščine

6.2 Izvajanje podpornih in razvojnih dejavnosti

Po ZRPŠJ mora zavod na vplivnem območju spremljati in opozarjati na posege v zvezi s spremembami vodnega režima in kakovosti vode ter na posege, ki bi lahko pomenili tveganje in nevarnost za okolje in bi njihovi škodljivi vplivi segali v park. Kljub temu se aktivnosti zavoda povezane z ozaveščanjem širše javnosti o pomenu varovanja narave, predvsem vodnih virov (površinska rečna mreža porečja Reke, kraški vodonosnik snežniške planote in Vremščice), širijo tudi na ta del parka, saj je to temelj za sonaraven razvoj na širšem območju parka. Z aktivnostmi znotraj tega cilja se neposredno in posredno izvaja varstveni režim za vplivno območje, kakor je zapisano v ZRPŠJ. Spodbuja se ideja za zavarovanje širšega Krasa. Zavod sodeluje tudi pri čezmejnem projektu Kras-Carso (preverjanje možnosti za ustanovitev Geoparka Kras).

Predvsem v sklopu MAB se izvajajo aktivnosti, s katerimi zavod prispeva k uresničevanju njegovih temeljnih idej. Spodbuja se aktivno vključevanje lokalnega prebivalstva v promocijo biosfernega območja Kras in k medsebojnemu povezovanju.

Usmeritve za upravljanje

- spodbujati ureditev zbiranja in čiščenja odpadnih voda na širšem območju parka,
- sodelovati pri izdelavi načrta urejanja porečja Reke,
- pred vhomom v Škocjanske jame teče reka 4,5 km daleč po strugi, katere vododržnost zagotavlja le flišni prod; geološka podlaga so od vasi Gornje Vreme naprej apnenci. Odstranitev flišnih naplavin bi lahko povzročila veliko izgubo vodnih količin v podzemlje pred Škocjanskimi jamami, zato se usmerja posege v strugo Reke izven območja, kjer teče vodotok po flišnih naplavinah,
- ponikanje Reke pred jamami je vedno pogostejše, zato bi bilo smiselno preučiti vpliv takih suš brez dotoka Reke na jamski ekosistem,
- v skladu s poslanstvom MAB spodbujati trajnostni razvoj, uravnoteženje razvoja območja z varstvom biološke pestrosti.

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
6. Krepitev vloge upravljavca parka na širšem območju parka (vplivno in prehodno območje)						
6.1 Izvajati aktivnosti za ohranjanje naravnih vrednot in kulturne dediščine						
6.1.a Sodelovati pri organizaciji in izvedbi čistilnih akcij		Enkrat letno	Število udeležencev	Zavod	Prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, zainteresirana širša javnost	10.000 EUR
6.1.b Sodelovati pri vzpostavitvi regijskega parka Kras in geoparka Kras		Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Zavod	MKO, lokalne skupnosti	Redna dejavnost
6.1.c Za lokalne prebivalce širšega območja parka organizirati in izvajati tematska predavanja in ekskurzije (varstvo narave, kulturna dediščina, ekološko kmetovanje ...)	x	Stalno	Število udeležencev	Zavod, EU	Strokovnjaki različnih področij	3.500 EUR
6.1.d Občasno po potrebi spremljati in analizirati osnovne fizikalno-kemijske parametre najpomembnejših vodnih virov v porečju Reke	x	Stalno	Število podatkov	Zavod, ARSO	EU, IZRK ZRC SAZU, Građevinski fakultet Rijeka, NP Berchtesgaden	5.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
6.1.e Sodelovati pri reševanju problema zbiranja in čiščenja komunalnih odpadnih voda na vplivnem območju	x	Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Zavod, EU	Občine na vplivnem območju	Redna dejavnost
6.1.f Z izvajalci javnih služb skleniti dogovore o rednem pošiljanju podatkov spremljanj stanja (biotska raznovrstnost, gozdovi, vode, prostor ...)		Stalno	Število podatkov	Zavod	Izvajalci spremljanj stanja	Redna dejavnost
6.1.g Sodelovati pri pripravi razvojnih in prostorskih dokumentov občin na širšem območju parka v okviru priprave naravovarstvenih smernic ZRSVN		Stalno	Z usmeritvami iz PVR PŠJ usklajeni in prostorski dokumenti	PŠJ	Občine na širšem območju, ZRSVN, ZVKDS	Redna dejavnost
6.1.h Sodelovati pri spremembi pravilnika o obratovanju akumulacij Klivnik in Mola		Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Zavod	ARSO, Ribiška družina Bistrica, ZRSVN, VGP Drava	Redna dejavnost
6.1.i Skrbeti za izvajanje dogovora s prostovoljnimi gasilskim društvom Ilirska Bistrica in MO – Uprava za zaščito in reševanje, enota Postojna o ukrepanju pri izlitju nevarnih snovi v		Stalno	Opremljenost in usposobljenost prostovoljnih gasilcev	Zavod	ARSO, MO – Uprava RS za zaščito in reševanje, Prostovoljno	Redna dejavnost

Dolgoročni cilj – operativni cilj – Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
reko Reko		za posredovanje v primeru izlitja		gasilsko društvo IB	
6.1.j Sodelovati pri določitvi zaledja vode v okolici Vremskega polja, ki se ob sušah steka v Škocjanske jame, da bi ga lahko učinkovito varovali in predvideti ukrepe za varovanje	2013–2014	Določena meja in nabor ukrepov	Zavod	IZRK ZRC SAZU, ARSO, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo – Katedra za splošno hidrotehniko	5.000 EUR
6.2 Izvajati aktivnosti podpornih in razvojnih dejavnosti					
6.2.a Prenoviti usmerjevalne obcestne table ob glavnih cestah in jih uskladiti z drugimi tablami za označevanje naravnih spomenikov po Sloveniji*	2013–2014	Prenovljene obcestne table	Zavod, EU	Zunanji izvajalci	25.000 EUR
6.2.b Izdelati in postaviti nove informacijsko-izobraževalne table na izbranih lokacijah	Stalno	Postavljene nove table	Zavod, občine	Občine, ZRSVN, ZVKDS	2.000 EUR

Dolgoročni cilj – operativni cilj – Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
6.2.c Spodbujati promocijo lokalnih proizvodov z znamko parka	Stalno	Število produktov pod znamko parka	Zavod, MKO, občine	Zainteresirana širša javnost	Strošek vključen v nalogah 5.1.l in 5.1.m
6.2.d Sodelovati z nosilci turističnih dejavnosti pri povezovanju in skupnem nastopanju	Stalno	Število skupnih nastopov	Zavod, občine, nosilci dejavnosti	Občine, nosilci dejavnosti	Redna dejavnost
6.2.e Sodelovati pri vzpostavitvi informacijskih točk na vplivnem območju	2013–2014	Vzpostavljena informacijska točka	Zavod, občina Ilirska Bistrica	Zainteresirana širša javnost, občina Ilirska Bistrica	2.000 EUR
6.2.f Sodelovati s pristojnim muzejem pri popisu zasebnih zbirk	Stalno	Seznam zasebnih muzejskih zbirk na vplivnem območju	Zavod, MIZŠ	Društva, občine	Redna dejavnost

7. cilj: učinkovitejše delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje

Posebne naloge:

- 7.1 Sodelovanje pri urejanju prostora z upoštevanjem varstvenih ciljev parka
- 7.2 Izvajanje določil globalnih mednarodnih konvencij in programov (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija, UNESCO program MAB ...)
- 7.3 Mednarodno sodelovanje
- 7.4 Splošne naloge in aktivnosti

Za zagotavljanje izvajanja aktivnosti iz zgoraj navedenih operativnih ciljev so nujno potrebne spremljajoče aktivnosti, ki so razdeljene na posamezne naloge upravljavca.

V sklopu upravljalškega načrta se izvajajo določila, cilji in strategije mednarodnih konvencij in programov v okviru UNESCO (predvsem Konvencije o svetovni dediščini in MAB) in Ramsarske konvencije. Izvajanje le teh obsega redno spremljanje stanja, ozaveščanje javnosti, širitev principov trajnostnega razvoja s primeri dobrih praks tudi zunaj meja parka in Biosfernega območja, poročanje o delu in rezultatih tako pristojnim ministrstvom in SNKU v Sloveniji kot institucijam v tujini, predvsem UNESCO in Stalnemu odboru Ramsarske konvencije, MAB, IUCN in ICOMOS.

Na območju PŠJ bi z ustreznim občinskim prostorskim načrtom Občine Divača zagotovili učinkovitejše doseganje ciljev parka. Pri tem bi bilo treba posebno pozornost nameniti reševanjem izzivov, povezanih z infrastrukturo na območju parka, kot na primer ureditev zbiranja in čiščenja odpadnih voda. Poleg tega je ključnega pomena sodelovanje zavoda pri načrtovanju regionalnih in državnih posegov v vplivnem in širšem območju parka.

Zavod že sodeluje s številnimi institucijami po svetu in namerava to sodelovanje še bolj okrepiti. K temu sodi sodelovanje z upravljavci območij mednarodnega pomena, ki so vključeni na sezname posameznih konvencij (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija) in programov (MAB), in s člani posameznih mednarodnih zvez (Alpska mreža, Europarc, ISCA). Zelo uspešne so tudi skupne aktivnosti z Bavarsko v okviru bavarsko-slovenskega sodelovanja. Podpisana sta bila dva protokola o sodelovanju, in sicer z jamo v Briščkih in univerzo v Trstu ter z narodnim parkom Mamutske jame, univerzo v Kentuckyju, IZRK ZRC SAZU in Postojnsko jamo. Povečuje se tudi vloga zavoda na območju Dinaridov, saj je zavod koordinator priprave serijske nominacije Dinarskega krasa za vpis le tega na seznam svetovne dediščine v okviru UNESCO. S ciljem krepitve mednarodnega sodelovanja in povezovanja se med drugim zagotavlja udeležba zavoda na kongresih, konferencah, simpozijih in delavnicah ter predstavljanje lokacije in strokovnega dela s prispevki strokovnih služb parka.

Splošne naloge in aktivnosti upravljanja so »podporne« naloge za izvajanje nalog in aktivnosti ter uresničevanje ciljev parka, ki so navedeni v ciljnih od 1 do 6. Med te naloge sodijo upravno-administrativne, organizacijske in projektne naloge, naloge za povečevanje usposobljenosti in učinkovitosti javne službe, vzdrževanje materiala in sredstev ter upravljanja z nepremičninami v parku.

Usmeritve za upravljanje:

- aktivno sodelovati v regionalnih in globalnih mrežah lokacij svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč ter delovnih s ciljem izmenjave in razvoja znanj ter primerov dobrih praks,
- spodbujati integracijo ekosistemskega pristopa v vse ravni izvajanja ter načrtovanja dejavnosti in upravljanja lokacije svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč,
- aktivno spodbujati sodelovanje javnosti pri načrtovanju upravljanja in programih ohranjanja ter razvoja,

- redno izobraževati strokovno in širšo javnosti o pomenu in določilih mednarodnih konvencij,
- izvajati strategije in načrte relevantnih mednarodnih sporazumov in programov (MAB – Sevillska strategija, Madridski akcijski načrt),
- pri znanstveno-raziskovalnem delu praviloma uporabljati neinvazivne metode, ki ne škodijo naravi in vrstam,
- po opravljenih raziskavah je treba vzpostaviti prvotno stanje,
- krepiti sodelovanje z različnimi institucijami, ki imajo podoben interes pri upravljanju zavarovanega območja kakor zavod,
- pri izvajanju splošnih aktivnosti velja načelo dobrega in gospodarnega poslovanja in upravljanja,
- spodbujati prostorski razvoj, ki ohranja prostorska razmerja med obdelovalnimi in poseljenimi površinami ter ohranja značilni vzorec poselitve,
- spodbujati prenovo obstoječih objektov z značilnimi »kraškimi« materialni in elementi,
- pri prenovah in morebitnih novogradnjah v Matavunu upoštevati urbanistične in arhitekturne značilnosti obstoječe poselitve,
- urejanje vrtov naj bo prilagojeno tradicionalnemu videzu krajine, rastline za sajenje naj bodo avtohtone vrste grmov in dreves.

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
7. Učinkovito delovanje upravljavca in mednarodno sodelovanje						
7.1 Urejanje prostora z upoštevanjem varstvenih ciljev parka						
7.1.a Z Občino Divača sodelovati pri pripravi projektne dokumentacije za ureditev infrastrukture v naseljih v parku (zbiranje in čiščenje odpadnih voda, ogrevanje, širokopasovno omrežje, javna razsvetljava ...)	x	2013–2017	Projektna dokumentacija	Občina Divača, Ekološki sklad, EU, zavod	MKO, MIZŠ, MGRT, ZRSVN, ZVKDS, zunanji izvajalci	Redna dejavnost
7.1.b Z Občino Divača in MIZŠ sodelovati pri rešitvi problema postavitve mrliške vežice za naselja v parku	x	Do rešitve	Število usklajevalnih sestankov	Zavod	Občina Divača, Ministrstvo za kulturo	Redna dejavnost
7.2 Izvajanje določil globalnih mednarodnih konvencij in programov (Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija, MAB ...)						
A Konvencija o svetovni dediščini, Ramsarska konvencija		2013–2017		Zavod	Zavod in pristojna ministrstva	Redna dejavnost
7.2.a Izvajati splošne obveznosti (poročanje, monitoring, ...)	x	2013–2017	Število dokumentov	Zavod	Ministrstva	Redna dejavnost

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
7.2.b Vzpostaviti kakovosten sistem upravljalvske učinkovitosti	x	2013–2017	Pisna publikacija, vzpostavljen sistem	Zavod		Redna dejavnost
7.2.c Vzpostaviti program izobraževanja za turistične vodnike in deležnike v lokacijah svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokriščih		2014–2017	Program, Poročila o izvedbi	Zavod	Ministrstva	
7.2.d Spodbujati integracijo ekosistemskega pristopa na vseh ravneh načrtovanja in upravljanja lokacij svetovne dediščine in mednarodno pomembnih mokrišč		2013–2017	Letni pregled del	Zavod	Strokovne in specializirane institucije	Redna dejavnost
7.2.e Vključiti oceno in program zmanjševanja in odpravljanja naravnih in drugih tveganj v redno delo		2013–2014	Pisna publikacija s prevodom, vzpostavljen sistem	Zavod	Strokovne in specializirane institucije	Redna dejavnost
7.2.f Izdelati conacijo ožjega zavarovanega območja v skladu s kriteriji IUCN	x	2014–2015	Karta, izdelana ocena tveganj	Zavod	Strokovne institucije	Redna dejavnost
7.2.g Vključevati CEPA v izobraževalni in participatorni program in aktivnosti		2013–2017	Nadgradnja strategije, dogodki	Zavod	Strokovne institucije, ostale lokacije	

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
7.2.h Ažurirati podatke za mednarodne sezname (WHL, RIS)		2013–2014	sezname	Zavod		Redna dejavnost
7.2.i Vzpostaviti ciljne izobraževalne programe v sodelovanju z mrežo Ramsarskih lokacij iz tujine		2014–2017	Poročila	Zavod		Redna dejavnost
B Program MAB						
7.2.j Razviti in izvajati komunikacijsko strategijo BOK	x	2013–2014	Izdelek, poročila o faznem izvajanju	Zavod		Redna dejavnost
7.2.k Razviti in izvajati raziskovalno strategijo	x	2013–2014	Izdelek, poročila o faznem izvajanju	Zavod	Strokovne institucije	Redna dejavnost
7.2.l Razviti in izvajati program participacije javnosti, z vključitvijo javnega in zasebnega sektorja	x	2013–2015	Izdelek, poročila o faznem izvajanju	Zavod	deležniki	Redna dejavnost
7.3 Mednarodno sodelovanje						

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
7.3.a Izvajanje skupnih aktivnosti z Bavarsko (obnova starih poti v jami, hidrološke raziskave, izmenjava študentov in dijakov, strokovne ekskurzije ...)		Stalno	Dolžina obnovljenih poti, število podatkov, število dijakov in študentov, število obiskov	Zavod, Dežela Bavarska	NP Berchtesgaden	2.100 EUR
7.3.b V sodelovanju z jamo v Briščkih in univerzo v Trstu izvajati aktivnosti v skladu s protokolom o sodelovanju	x	Stalno	Število skupnih aktivnosti	Zavod, Jama v Briščkih, Univerza v Trstu	Jama v Briščkih, Univerza v Trstu	15.000 EUR
7.3.c V sodelovanju z narodnim parkom Mamutske jame, univerzo v Kentuckyju, IZRK ZRC SAZU in Postojnsko jamo organizirati izvajanje aktivnosti v skladu s protokolom	x	Stalno	Število skupnih aktivnosti	Zavod, Narodni park Mamutske jame, Univerza v Kentuckyju, Postojnska jama, IZRK ZRC SAZU	Narodni park Mamutske jame, Univerza v Kentuckyju, IZRK ZRC SAZU in Postojnska jama	10.000 EUR
7.3.d V sodelovanju z drugimi lokalitetami mednarodnega pomena v okviru organizacije UNESCO izvajati aktivnosti za skupno predstavitev (skupne publikacije, tematske razstave ...)*	x	2013–2017	Število skupnih aktivnosti	Zavod, SNKU, EU, UNESCO	SNKU, upravljavci drugih lokalitet mednarodnega pomena znotraj	100.000 EUR

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
					organizacije UNESCO	
7.3.e V sodelovanju z upravljavci zavarovanih območij znotraj Alpske mreže izvajati skupne aktivnosti		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Zavod, upravljavci zavarovanih območij znotraj Alpske mreže	Upravljavci drugih zavarovanih območij znotraj Alpske mreže	Redna dejavnost
7.3.f V sodelovanju z upravljavci znotraj mreže zavarovanih območij Europarc izvajati skupne aktivnosti		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Zavod, upravljavci zavarovanih območij znotraj Europarca	Drugi upravljavci znotraj mreže zavarovanih območij Europarc	2.500 EUR
7.3.g V sodelovanju z upravljavci turističnih jam znotraj mednarodne speleološke zveze ISCA izvajati skupne aktivnosti		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Zavod, upravljavci zavarovanih območij znotraj ISCA	Drugi upravljavci turističnih jam znotraj mednarodne speleološke zveze ISCA	2.500 EUR
7.3.h Vodenje in koordinacija priprave serijske nominacije Dinarskega krasa za vpis na seznam svetovne dediščine*		Stalno	Število usklajevalnih sestankov	Zavod, MKO, MIZŠ	MKO, MIZŠ, predstavniki držav na	200.000 EUR

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
					območju Dinaridov	
7.3.i Z namenom izmenjave izkušenj in izboljšanja upravljanja navezati stike z drugimi upravljavci zavarovanih območij ali institucijami, ki niso navedeni zgoraj		Stalno	Število skupnih aktivnosti	Zavod	Upravljavci zavarovanih območij ali institucije, ki niso navedene zgoraj	25.000 EUR
7.4 Splošne naloge in aktivnosti						
7.4.a Izvajati upravno-administrativne in organizacijske naloge (načrtovanje, poročanje, vodenje nepremičnin, organiziranje, strokovne predstavitve, koordiniranje)		Stalno	Potrjena letna poročila	Zavod		Redna dejavnost
7.4.b Izvesti reorganizacijo zavoda z namenom odpraviti ugotovljene pomanjkljivosti in zagotoviti izvajanje novih aktivnosti	x	2013–2017	Nova sistemizacija	Zavod		Redna dejavnost
7.4.c Pripravljati in voditi domače in mednarodne projekte		V času izvajanja projektov	Uspešno izvedeni projekti	Zavod		Redna dejavnost

Splošna naloga – posebna naloga – aktivnost	Prednostna naloga	Rok izvedbe	Način preverjanja	Viri	Sodelavci	Ocena stroškov
7.4.d Pripravljati mnenja, pogodbe, obvestila in informacije		Stalno	Število mnenj, soglasij, obvestil ...	Zavod		Redna dejavnost
7.4.e Sodelovati pri upravljanju in zajemanju podatkov pri samodejni meteorološki postaji parka		Stalno	Izpolnjeni uradni obrazci ARSO	Zavod	ARSO, MKO	Redna dejavnost
7.4.f Skrbeti za odnose z javnostjo		Stalno	Število objav v medijih	Zavod, EU, MGRT (projekt Climaparks)		15.050 EUR + Redna dejavnost
7.4.g Izvajati finančno-računovodske naloge		Stalno	Potrjena letna poročila	Zavod		Redna dejavnost
7.4.h Vzdrževati poslovne prostore, material in opremo		Stalno	Popis letne inventure	Zavod		400.000 EUR
7.4.i Povečevati usposobljenost in učinkovitost posameznih služb (interna izobraževanja, udeležba na seminarjih, samoizobraževanje)		Stalno	Število udeležb na izobraževalnih	Zavod		40.000 EUR

Z zvezdico (*) so označene aktivnosti, ko bodo lahko izvedene samo iz drugih virov financiranja (projekti, strukturni skladi, donacije, občinski proračuni ...), ne pa iz postavke MKO za varstvo narave, proračuna RS ali lastnih sredstev.

5.3. Načrt delovanja in razvoja javne službe

Za opravljanje javne službe je redno zaposlenih 22 delavcev, ki so plačani iz proračuna RS. Zaradi povečanega obsega del v času poletne sezone zavod vsako leto za določen čas zaposli do 13 vodnikov oziroma nadzornikov v zavarovanem območju. Za uspešno izvajanje aktivnosti v času sezone po potrebi opravljajo delo tudi študenti. Zavod je uspešen pri pridobivanju projektov in za njihovo izvajanje zagotavlja ustrezne zaposlitve. Poleg tega tudi s pripravništvom prispeva k izvajanju programa. Vse te dodatne kadre plačuje iz projektov ali prihodkov lastnih dejavnosti.

Za uspešno in smotrno izvajanje nalog morajo notranje organizacijske enote in posamezni delavci med seboj sodelovati v vseh zadevah skupnega pomena. V ta namen se usposablja in izobražuje, usklajuje izvajanje programa dela, izmenjuje mnenja, izkušnje, podatke in obvestila, sodeluje v delovnih skupinah pri pripravi in obravnavi gradiv ter sodeluje pri promociji parka.

Z uspešnim delom v preteklem obdobju se je podvojili obisk Škocjanskih jam in leta 2008 presegel 100.000 obiskovalcev. Po 46 letih je bil v letu 2011 odprt obnovljen del jame, v naslednjih letih pa bodo še dodatno obnovljene jamske poti in sprejemni center, kar narekuje nove načine obiskovanja in doživljanja zavarovanega območja. Poleg tega se je v letu 2011 zaključila 2.5 milijona eurov vredna investicija, sofinancirana iz evropskega strukturnega sklada za obnovo turistične infrastrukture s kongresno promocijskim centrom v obnovljenem kulturnem spomeniku (hiša Matavun št. 8). V letu 2013 pa je predvideno nadaljevanje sofinanciranja iz evropskega strukturnega sklada z obnovo dotrajane jamske infrastrukture in sprejemnega centra v vrednosti 1.650.000 eurov.

Za doseganje zastavljenih ciljev ter uspešno in neprekinjeno delovanje zavoda in izvajanje nalog v tem petletnem programu bi morali okrepiti obstoječo kadrovske zasedbo. Za ohranjanje kulturne dediščine bi morale tudi Ministrstvo za kulturo dodatno zagotoviti sofinanciranje ustreznega kadra. Zaradi recesije pa je zavod zadnji dve leti moral omejevati zaposlovanje in tudi v prihodnjem letu bo moral čim bolj izkoristiti notranje zmogljivosti. Izjema sta dve dodatni projektni zaposlitvi, ki pa bosta odvisni od odobritve prijavljenih projektov. V letu 2011 in 2012 si je z zaposlitvijo pripravnikov zavod zagotavljal pomoč pri vzpostavitvi delovanja novo obnovljenih objektov in vsebin. Ta delovna mesta so za določen čas in sredstva se črpajo iz lastnih prihodkov.

Z združevanjem služb in reorganizacijo dela znotraj posameznih služb namerava zavod zagotavljati izvajanje zastavljenih nalog kot tudi delovanje promocijsko-kongresnega centra in ostale obnovljene turistične infrastrukture ter tako izpolnjevati obveze že zaključenih projektov. Zaradi omejevanja zaposlovanja v javnem sektorju po sklepu vlade, številka 41003-2/2011/4 z dne 9. 6. 2011 in nadaljnjih ukrepov, nove redne zaposlitve v letu 2013 in 2014 tudi niso načrtovane, potrebno pa bo zaposlovanje v prihodnjih letih, ki bo izvedeno skladno z usmeritvami vlade in zastavljenimi cilji ter ob pogoju, da bodo zagotovljena sredstva.

5.4. Finančni načrt

Pri uresničevanju ciljev v obdobju 2013–2017 je pomembno predvsem zagotavljanje sredstev za izvajanje primarnih dejavnosti zavoda. Posledice gospodarske krize se v zavodu odražajo od leta 2009, zato bo gospodarna poraba sredstev ključna za delovanje parka v naslednjem petletnem obdobju. Kakor v predhodnem obdobju, bo zavod za premostitev likvidnosti redno koristil premostitveni kredit. Ob zagotavljanju sredstev iz

državnega proračuna bo ključnega pomena zagotavljanje finančnih sredstev iz (mednarodnih) razvojnih in raziskovalnih projektov, ki jih sofinancira Evropska unija, in iz lastnih dejavnosti. Poleg tega je park območje svetovne dediščine UNESCO in zato bi se morala zagotavljati sredstva tudi neposredno iz postavke MK. V skladu z razpoložljivimi sredstvi se bodo nadaljevale investicije v infrastrukturo in posodobitev sistema za ozaveščanje obiskovalcev. Nov izziv predstavlja pridobivanje sredstev iz zasebnega kapitala in oblikovanje javno-zasebnega partnerstva. Finančni načrt v spodnji preglednici predstavlja zgolj grobo oceno, dejanska realizacija in obseg prihodkov oziroma odhodkov bosta odvisna od dejanske višine sredstev, ki bodo na razpolago iz posameznih virov financiranja.

Preglednica 5: Finančni načrt zavoda za obdobje 2013–2017 – prikaz višine sredstev v EUR

PRIHODKI	2013	2014	2015	2016	2017	SKUPAJ
proračun RS – redna dejavnost	546.204	532.385	546.204	546.204	546.204	2.717.201
lastna sredstva	1.100.000	1.100.000	1.164.000	1.200.000	1.210.000	5.774.000
drugo (proračun občin, projekti, strukturni skladi ...)	951.371	820.000	523.000	230.000	250.000	2.774.371
skupaj	2.597.575	2.452.385	2.233.204	1.976.204	2.006.204	11.265.572

ODHODKI	2013	2014	2015	2016	2017	SKUPAJ
stroški dela	897.421	914.144	900.000	915.000	990.000	4.616.565
materialni stroški, storitve in programi	970.456	806.070	800.204	841.204	816.204	4.234.138
investicije	729.698	732.171	533.000	220.000	200.000	2.414.869
skupaj	2.597.575	2.452.385	2.233.204	1.976.204	2.006.204	11.265.572

5.5. Usmeritve za načrtovanje drugih dejavnosti v PŠJ

5.5.1. Kmetijstvo

Priložnost kmetijstva v parku je povezana predvsem s spodbujanjem tradicionalnega kmetovanja s poudarkom na ekološkem načinu kmetovanja. Med glavne veje sodijo živinoreja s pašništvom in pridelava zdrave hrane za ljudi in živali. V zavarovanem območju parka so za to predvidena območja znotraj krajinskih tipov njive, vrtovi in sadovnjaki v in ob naseljih ter kraški ravniki z vrtačami. Usmeritve izhajajo tudi iz programa upravljanja območij Natura 2000.

Usmeritve:

- v notranji coni velike uharice, vrtnega strnada, hribskega škrjanca, pisane penice, smrdokavre, velikega skovika, podhujke, slavca, sokola selca se ohranja mozaično krajino, tako da se spodbuja kolobarjenje, ohranjanje travnikov in vzdrževanje ali vzpostavljanje mejic, posamičnih grmov in drevesa,
- notranja cona kačarja in pisane penice se prekriva z drugimi conami travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje prehranjevalnega habitata kačarja,
- v notranji coni hribskega škrjanca se z redno, ekstenzivno rabo ohranja sedanji obseg travniških površin. Ustrezna raba se vzdržuje skozi KO ukrepe, ukrepi EKS, in sicer na površini vsaj 3900 ha,
- v notranji coni ozkega vretenca se spodbuja ekstenzivna raba mokrotnih travnikov s čim manjšim vnosom mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin,
- notranja cona travniškega postavneža se prekriva z conami drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje habitata travniškega postavneža,
- habitat hromega volnoritca se zagotavlja z ohranjanjem prepleta travniških (HT 62A0) in grmiščnih (HT 5130) habitatov,
- ohranjanje ekoloških značilnosti habitata ostrouhega netopirja in zagotavljanje miru na kotiščih in prezimovališčih netopirjev,
- notranja cona vzhodna submediteranska suha travišča (HT 62A0) se prekriva s conami drugih travniških vrst. Z ukrepi prilagojene kmetijske rabe, predlaganimi za te vrste, se zagotavlja ohranjanje (HT 62A0),
- spodbuja se ohranjanje kmetovanja in kmetijskih gospodarstev,
- na obstoječih kmetijskih površinah se v sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo spodbuja ekološki ali vsaj okolju prijazen način kmetovanja,
- spodbuja se reja avtohtonih pasem domačih živali,
- spodbuja se uporaba hlevskega gnoja in s tem povezana prilagoditev objektov za rejo živali; na varovanih habitatih se usmerja v uporabo hlevskega gnoja,
- ohranja in pomlajuje se obstoječe osamelce sadnih dreves in spodbuja nadomestno saditev novih avtohtonih sadnih sort,
- košnja travnikov naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin; po košnji naj bo spravilo; na varovanih travniških habitatih naj se ne izvaja siliranje, ampak suho baliranje,
- na travinju naj se omeji uporaba herbicidov, razen v primeru nadzorovanega uničevanja invazivnih tujerodnih vrst,
- raba insekticidov naj se omeji na najnižjo možno mero, uporabljajo naj se insekticidi z nizko stopnjo toksičnosti in s kratkim časom razgradnje (varstvo čebel),
- spodbuja se redna košnja travniških površin, vsaj enkrat na dve leti, da se prepreči zaraščanje,
- ozavešča naj se prebivalce glede spreminjanja travnikov v trate,
- pri izboljševalnih ukrepih na kmetijskih površinah se v čim večji možni meri zagotovi ohranitev naravnih danosti, mozaične rabe kmetijskih zemljišč, parcelne strukture, krajinskih členov in mikroreliefnih značilnosti,
- spodbuja naj se ohranitev suhih zidov in preprečitev njihovega podiranja,
- na površinah v državni lasti se zagotavlja varstvu narave prilagojeno kmetijsko prakso po dogovoru z upravljavci kmetijskih zemljišč; skladom kmetijskih zemljišč in gozdov, ARSO, sektorjem za vode, in ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave in upravljavcem zavarovanega območja,
- usmerja se v razvoj dopolnilnih dejavnosti in produktov na kmetiji pod znamko parka in oživljanje tradicionalnih obrti kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- produkti se oblikujejo in zavarujejo pod znamko parka.

5.5.2. Gozdarstvo

Priložnost gozdarstva in nabiranja gozdnih dobrin v parku je povezana predvsem s koriščenjem lesa in ohranjanjem gozdnih sadežev. Pri gospodarjenju z gozdovi je pomembno obstoječe fragmentarno gospodarjenje z gozdom zaradi vzdrževanja gozdnih habitatov. ZGS spremlja stanje v gozdovih in usmerja razvoj gozdov. Usmeritve izhajajo tudi iz programa upravljanja območij Natura 2000.

Usmeritve:

- sodelovalo se bo pri pripravi predlogov za določitev mirnih con kačarja, da se v času od 15. aprila do 15. avgusta ne izvaja sečnja in spravilo lesa ter gradnja cest ali da se omeji,
- sodelovalo se bo pri pripravi predlogov za določitev mirnih con velike uharice, da se v času od 1. februarja do 30. junija ne izvaja sečnje in spravila lesa ter gradnje cest ali da se omeji,
- v notranji coni hribskega urha in velikega pupka se okoli mokrišč in vodnih površin v gozdu ohranja drevje in grmovje tako, da je med vodnim telesom in gozdom sklenjen prehod, porasel z lesnimi rastlinami,
- v notranji coni hribskega urha se ohranjajo mokrišča in vodne površine v gozdu (mlake, luže in kaluže),
- v notranji coni malega podkovnjaka se ohranja gozdne površine in grmičevje, še posebej sklenjene mejice, ali obrežno lesno vegetacijo najmanj 500 m okoli znanih koteč malega podkovnjaka,
- v notranji coni velikega podkovnjaka se spodbuja ohranjanje gozdnih površin, grmičevja in pašnikov, še posebej sklenjenih mejic, ali obrežne lesne vegetacija najmanj 500 m okoli znanih koteč velikega podkovnjaka,
- za ohranjanje dolgokrilega netopirja je potrebna sonaravna raba gozdov, ki se že ustrezno izvaja,
- v notranji coni navadnega in ostrouhega netopirja se spodbuja ohranjanje mozaične pokrajine gozdnih površin, grmičevja, pašnikov in travnikov,
- krepitev hidrološke vloge gozdov zaradi ohranjanja vode v podzemlju,
- spodbuja se izvajanje sečnje in spravila obolelih dreves,
- zaradi požarne ogroženosti gozdov se izvajajo protipožarni ukrepi,
- spodbuja se izvajanje gozdno-gojitvenih ukrepov za ohranjanje pestrosti obstoječih gozdnih habitatov (ohranjanje odraslih dreves z dupli, pravočasen odvoz posekanega lesa iz gozda v času povečane aktivnosti – rojenja hroščev v času od 15. maja do 15. septembra, puščanje posameznih odmrlih dreves, ohranjanje rastišč ogroženih in redkih vrst rastlin in gliv, gozdnih vrzeli in jas itd.),
- spodbuja se naravna obnova gozdov s poudarkom na avtohtonih drevesnih vrstah,
- spodbuja se izvajanje gozdno-gojitvenih ukrepov za ohranjanje glivne pestrosti,
- ohranjajo se varovalni gozdovi ob prepadnih stenah udornic, brezen in soteske Reke,
- deli redkih obrečnih habitatnih tipov in rastlinskih vrst naj se načrtno prepuščajo naravnemu razvoju ali oblikujejo s prilagojenim gospodarjenjem za varovanje habitatov kvalifikacijskih rastlinskih vrst,
- na območjih s povečanim obiskom naj se zaradi varnosti in hrupa izvajajo dela predvsem v zimskem času,
- v notranji coni velikega pupka se okoli mokrišč in vodnih površin v gozdu ohranja drevje in grmovje tako, da je med vodnim telesom in gozdom sklenjen prehod, porasel z lesnimi rastlinami.

5.5.3. Upravljanje z vodami

Zaradi pomena varstva voda so aktivnosti zavoda vezane na vodni režim, predvsem z aktivnostmi, ki prispevajo k dobremu ekološkemu stanju Reke, ki ponira v Škocjanske jame. Kljub temu, da se je stanje izboljšalo, se z Reko v jamski sistem namreč še vedno stekajo industrijske in komunalne odpadne vode s celotnega porečja. Čistilna

naprava za Ilirsko Bistrico in vas Jasen je zgrajena, postopno pa bo treba urediti zbiranje in čiščenje odpadne vode za vsa naselja v porečju. Načrt upravljanja voda za vodno območje Jadranskega morja je sprejet z Uredbo o načrtih upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (Uradni list RS, št. 61/11). Pomemben vodni vir, vezan na tradicionalno rabo, so kali, ki so bili v preteklosti namenjeni napajanju živine, danes pa so pomemben habitat.

Usmeritve:

- spodbuja se ohranjanje naravne struge Reke, potokov in obstoječih mlinščic ter jezov,
- spodbuja se ohranjanje naravnih plitvin, sipin, erodiranih brežin,
- predlaga se ARSO, da pristopi k poglobljenemu spremljanju stanja vode z zajemanjem vzorcev in podrobnimi analizami v laboratoriju,
- spodbuja se doseg dogovora na državnem nivoju glede razpoložljivih količin za rabo vode iz Reke in njenih pritokov za različne namene z upoštevanjem že podeljenih vodnih pravic,
- spodbuja se vzpostavitev ribjih stez na zajezitvah, kjer je to strokovno upravičeno,
- spodbuja se, da se posegi v vode izvajajo izven gnezditvene sezone ptic,
- ohranja in obnavlja se vaške kale, zaradi biodiverzitete in ohranjanja krajine,
- spodbuja se čiščenje obrežnega in podrtega drevja v obsegu, ki je potrebna za zagotavljanje poplavne varnosti.

5.5.4. Ribištvo

Prednost Reke v PŠJ z vidika ribištva je ohranjen habitat, na čemer bodo temeljile tudi nadaljnje aktivnosti pristojnih institucij (predvsem Ribiške družine Bistrica). V Reki so z vidika ribištva poleg soške postrvi in šarenke pomembne še mrena, grba, krap, linj in rdečeoke. Na Reki se v PŠJ sicer ribari, vendar malo.

Usmeritve:

- v vodotoke naj se ne vlagajo ribe, ki niso iz iste zaključene geografske enote,
- prednost pri vlaganju imata avtohtona soška postrv in šarenka za pod trnek,
- preprečuje se možnost pobega tujerodnih vrst rib iz ribnikov v vodotoke ob poplavah ali izpustih vode,
- zajezitev vodotokov v zadrževalnike za gojitev rib naj se ne izvaja,
- vaške kale se prednostno ohranja kot habitat za dvoživke in druge vrste, zato se vanje ne vlaga rib,
- spodbuja se ohranjanje obrežne zarasti na stoječih in tekočih vodah.

5.5.5. Lovstvo

Priložnost se kaže v ohranjanju habitatov lovne divjadi, ki je hkrati tudi življenjsko okolje varovanih vrst. Nekateri lovski čuvaji so tudi prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, ki spremljajo stanje v naravi.

Usmeritve:

- gostota populacij velike rastlinojede divjadi naj se ne povečuje nad mejo, ki še omogoča naravno obnovo gozdnih sestojev z vsemi rastišču primernimi drevesnimi in grmovnimi vrstami,
- v gozdu naj se ohranjajo jase za pašo divjadi,
- ob gozdnem robu naj se ohranjajo žive meje, grmišča in travniki za pašo divjadi.

5.5.6. Mineralne surovine

Na območju parka ni površinskih ali podzemnih kopov mineralnih surovin. Domačini občasno uporabljajo zapuščeni peskokop na makadamski poti v Globočak. Obstaja tudi manjši opuščeni lokalni rudniški rov črnega premoga v Matavunu, ki pa ima popolnoma zasut vhod in ki že dolgo časa ni v uporabi.

Usmeritve:

- lokaciji se ohranjata v sonaravnem stanju,
- premogovniški rudnik se še naprej predstavlja kakor gospodarsko panogo, ki je v preteklosti zaznamovala to območje.

5.5.7. Gospodarstvo, drobna obrt in podjetništvo

Priložnost gospodarstva, drobne obrti in podjetništva v PŠJ je v razvoju domače obrti in prodaje na domu kot dodatna ponudba parka.

Usmeritve:

- spodbuja se uporaba znamke PŠJ,
- spodbuja se proizvodnja izdelkov domače obrti,
- spodbuja se prodaja na domu,
- spodbuja se ideja o ustanavljanju kmetij odprtih vrat,
- spodbujata se drobna obrt in ekstenzivno kmetijstvo.

6. NAČINI URESNIČEVANJA RAZVOJU PARKA PRILAGOJENE DAVČNE IN DRUGIH SPODBUJEVALNIH POLITIK (SUBVENCIONIRANJA, NADOMESTILA IN SPODBUJEVALNE POSOJILNE POLITIKE)

Viri financiranja javnega zavoda so določeni v 22. členu ZRPŠJ.

Zavod pridobiva sredstva:

- iz republiškega proračuna na podlagi letnega programa in finančnega načrta javnega zavoda, ki ga potrdi minister;
- iz proračunov lokalnih skupnosti;
- z vstopninami in donacijami;
- s sredstvi, pridobljenimi z upravljanjem nepremičnin;
- s koncesijami in
- iz drugih virov.

Zavod lahko uporablja sredstva, pridobljena na podlagi zadnjih štirih alinej prejšnjega odstavka, za namene varstva naravnih vrednot in kulturnih spomenikov, za ekološko sanacijo, izplačevanje subvencij in dotacij fizičnim osebam ter za pospeševanje usklajenega razvoja zavarovanega območja v skladu z odredbo o razdeljevanju dela sredstev PŠJ.

Poleg teh finančnih sredstev bo zavod skupaj z lokalnimi skupnostmi v parku in na vplivnem območju pridobival sredstva na javnih razpisih posameznih ministrstev in javnih razpisih evropskih strukturnih skladov za projekte s področij okolja, kmetijstva, turizma, kulture, gospodarstva in regionalnega razvoja, ki podpirajo trajnostni razvoj območja.

V parku in na vplivnem območju parka se bo prednostno zagotavljalo zlasti naslednje spodbujevalne politike:

- na področju okolja predvsem izgradnjo lokalne gospodarske javne infrastrukture v parku in na vplivnem območju in racionalne rabe energije; MKO bo v operativnem programu odvajanja in čiščenja komunalnih odpadnih voda prednostno zagotovilo sredstva za

- izvedbo komunalnih projektov, ki bodo zagotovili ureditev stanja na področju varstva voda na območju parka;
- na področju kmetijstva predvsem ukrepe za ohranitev ekstenzivne tradicionalne kmetijske rabe in aktiviranje opuščanih površin, razvoj ekološkega kmetijstva, trženja produktov in oblikovanje znamke ter razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah;
 - na področju turizma oblikovanje novih turističnih produktov, izgradnjo novih nastanitvenih zmogljivosti in gostinske ponudbe, predvsem v manjših nastanitvenih zmogljivostih (apartmaji, penzioni, družinskih hoteli ...), ter izgradnjo javne infrastrukture (kolesarske poti, tematske poti, parkirišča, razgledišča);
 - na področju kulture obnovo kulturnih spomenikov in kulturne dediščine in njihovo vključevanje v trženje parka, oblikovanje kulturnega produkta (kulturni dogodki, muzejske zbirke ...);
 - na področju gospodarstva predvsem razvoj malega (drobnega) gospodarstva in domače obrti;
 - na področju regionalnega razvoja predvsem celovite medsektorske razvojne projekte.

Spodbujevalne politike se izvajajo s subvencioniranjem, plačevanjem nadomestil in prilagojeno posojilno politiko po veljavnih postopkih sektorskih politik. Konkretni razvojni projekti bodo vključeni v letne programe dela zavoda glede na prednostne naloge posameznih sektorskih politik. Višina finančnih sredstev za izvajanje PVR bo glede na prednostne naloge določena v letnih programih dela. Zavod bo še naprej pridobival sredstva iz donacij skladov za svetovno dediščino UNESCO in iz drugih donacij ter na natečajih in mednarodnih razpisih za raziskovalne in razvojne projekte. Tako se zmanjšuje neposredna obremenitev proračuna in na različne načine pospešuje razvoj prebivalcev parka.

Ocena prihodkov je tako odvisna od kandidature za posamezne mednarodne programe ter donacij, za katere v času izdelave PVR ni mogoče podati realne ocene. Posamezni programi bodo usklajeni z ministrstvi za posamezna obdobja, tako da teh sredstev ni bilo mogoče vključiti v sedanji načrt. Skladno s potrebami za investicije, opredeljene v PVR, se bo letno dopolnjeval tudi program investicij.

Zainteresirana ministrstva in Občina Divača bodo sodelovali v skladu z določili tega poglavja v posameznih projektih v skladu z interesi in možnostmi izkoriščanja proračunskih sredstev, kar je povezano s sprejemanjem letnih in dveletnih proračunov.

Tako se bodo letni finančni načrti parka prilagajali dejanskim potrebam in prihodkom iz proračuna RS, lastne dejavnosti in kandidatur za posamezne projekte v Sloveniji in EU ter iz morebitnih donacij, ne da bi se temeljni koncept PVR spremenil.

7. SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI IZVAJANJA NAČRTA UPRAVLJANJA

Učinkovitost izvajanja PVR se bo spremljala prek letnih programov in poročil, ki izhajajo iz petletnega programa. Po njegovem zaključku leta 2017 se izvede analizo učinkovitosti opravljanja vseh načrtovanih aktivnosti in uresničevanja posameznih dolgoročnih ciljev. Kazalniki za uspešnost njihovega uresničevanja so prikazani v spodnji preglednici.

Preglednica 6: Kazalniki za doseganje dolgoročnih ciljev in nalog

Dolgoročni cilji in naloge	Kazalnik
1. Ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta	- ohranitev/povečanje populacije netopirjev po protokolu za spremljanje stanja netopirjev v

	<ul style="list-style-type: none"> - podzemnih habitatih Slovenije* - velikost (površina v m²) saniranih površin, kjer se zmanjšuje lampenflora - izdelan podrobnejši načrt ureditve Škocjanskih jam
2. Ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov drugod v parku	- št. prisotnih (opaženih) živali in trend sprememb glede na cilj ohranitev/povečanje populacij ptic iz ptičje direktive
3. Sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine in ohranjanju kulturne krajine	- število obnovljenih kulturnih spomenikov (najmanj dva)
4. Razvijanje okolju prijaznega obiskovanja parka in širjenje zavesti o parku – trajnostni razvoj turizma	- število obiskovalcev in trend sprememb glede na predpostavljeno optimalno število in časovno ter prostorsko razporejenost obiskovalcev ob upoštevanju nosilne zmogljivosti
5. Krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva v dogajanje v parku	<ul style="list-style-type: none"> - najmanj 30 % domačinov, vključenih v aktivnosti zavoda - število (3) proizvodov z znamko PŠJ
6. Preprečevanje negativnih vplivov na širšem območju parka (vplivno in prehodno območje parka)	- trend upadanja števila črnih odlagališč

*Popisni protokoli so bili oblikovani v okviru projekta Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev, naročnik Republika Slovenija, MKO

8. UVELJAVITEV PVR

Ta odlok začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Št. 801-07/13-2/8
Ljubljana, dne 30. januarja 2014
EPA 1598-VI

Državni zbor
Republike Slovenije
Janko Veber l.r.
Predsednik